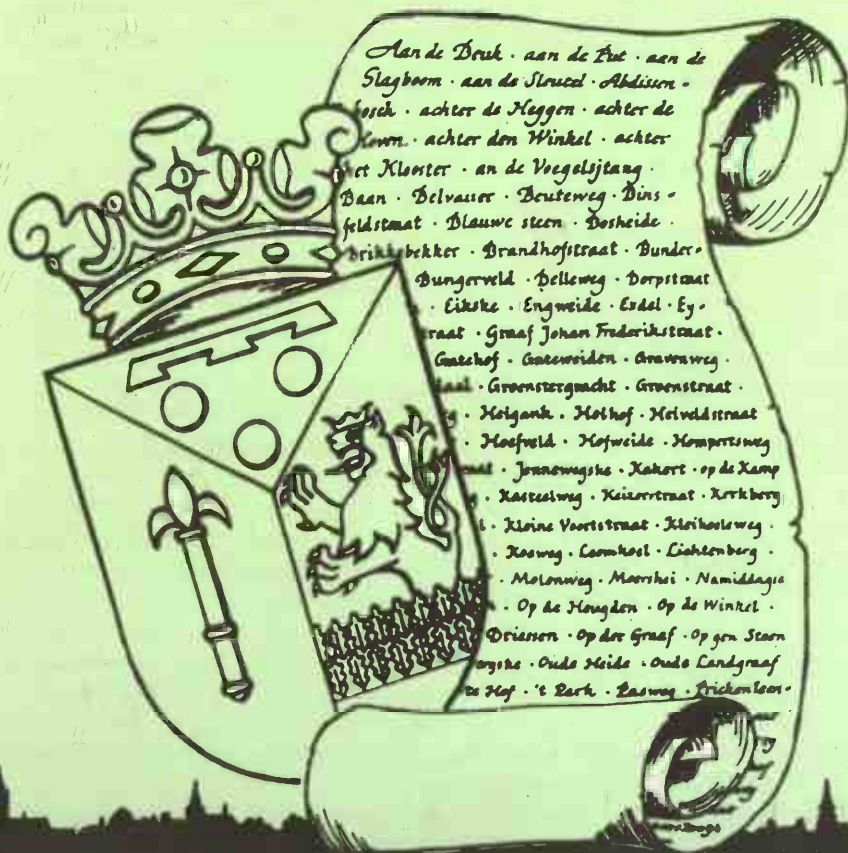

O C G L

Bulletin

Contactorgaan van de Heemkundevereniging
 Oudheidkundig en Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf

22 jaargang nr 1 maart 2006

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter J.Schiffelers, Lokert 9, 5591 NB Heeze, 040-2262936
Secretaris J.Lussenburg, Op de Heugden 28, 6371 XM Landgraaf, 045-5320179
Penningm. J.M. Erkens, Bosheide 49, 6373 CK Landgraaf, 045-5315529

ALGEMEEN BESTUUR

Bulletin/Jaarboek H.A.Mulders, Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf 045-5322876
Archief/werkpl. S.H.P.Moonen, Oude Landgr.62, 6373 BB Landgr 045-5319114
Geneal/Waubach H.Dortants, Eijgelsh.weg 25, 6374 KB Landgraaf 045-5315315
Algemeen M.J. Offermans, Schoolstr. 88, 6374 CZ Landgraaf, 045-5314079
Contactpersoon Platkloep H.A. Mulders, Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876

BESTUURSADRES

Op de Heugden 28, 6374 NM Landgraaf tel. 045-5320179
E-mail : j.lussenburg@home.nl

REDACTIEADRES BULLETIN EN JAARBOEK

Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876

CONTRIBUTIE O.C.G.L.

Individuele leden € 16 euro per jaar
Gezinslidmaatschap € 19 euro per jaar
Jeugdlidmaatschap € 5 euro per jaar (pas studiezaal inbegrepen)
Toegangspasje werkpl. € 9 euro per jaar

BANKRELATIE

Rabobank Landgraaf rek.nr 136314937 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf
Postgiro 4776225 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf

VERENIGINGSGEBOUW

An de Voeëgelsjant 12 6373 BJ (achter de kerk N'heide) 045-5322820
(tijdens studiediezaal)
E-mail-adres: OCGL@home.nl
<http://home.planet.nl/~schif019>

VASTE OPENINGSTIJDEN STUDIEZAAL

Woensdag en zaterdag 13.00-17.00 uur
Na kenningsmakingsbezoek toegangspasje verplicht

Het Bulletin verschijnt 4 x per jaar.
Losse nummers € 1,50 excl. portokosten

Van de voorzitter

We zitten ondertussen wel al weer een eind in het eerste kwartaal van 2006, maar een nieuw jaar met nieuwe kansen voor de vereniging. Hoewel we daar in de stukken voor de jaarvergadering nog op terug zullen komen, kunnen we weer terugkijken op een geslaagd jaar 2005. We sloten het jaar af met, volgens mij een record aantal leden. Hoewel ook binnen de gemeente Landgraaf sprake is van een stevig vergrijzingsproces, zien we binnen de vereniging toch ook het aantal niet-senioren groeien. De discussie over wie wel en niet senior is laten we dan maar even in het midden. Welkom in elk geval aan alle nieuwe leden.

Hoewel dat misschien niet iedereen in de gaten heeft, zien we landelijk een groei in de belangstelling voor onze bodemschatten, cultuurhistorie en geschiedenis. We hebben zelfs een tekort aan afgestudeerde archeologen. Veel mensen denken, dat de nieuwe Monumentenwet alleen maar veel strengere regels stelt voor archeologie. Toch ligt dat heel anders. Wanneer een gemeente tegenwoordig een bestemmingsplan maakt of een vrijstellingsprocedure op grond van artikel 19 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening wil volgen moet in de ruimtelijke onderbouwing een paragraaf zijn opgenomen over cultuurhistorie. Archeologie is daar maar één aspect van. Het gaat net zo goed om geologie, monumenten, historische stedenbouw, waardevolle houtwallen of houtopstanden, waardevolle straatbeelden etc. Om van al die zaken wat te weten moet er dus een bredere kennis zijn van de streekgeschiedenis en de kennis van ons heem. Heemkunde dus. Voor ons als heemkundevereniging een prima ontwikkeling omdat wij ons daardoor ook beter kunnen profileren. Niet voor niets worden wij regelmatig betrokken bij vraagstukken door de gemeente en ook andere organisaties vragen ons om iets meer te willen vertellen over een breed scala van onderwerpen. Ook op provinciaal niveau wordt steeds vaker advies van heemkundeverenigingen gevraagd. Dat wil niet zeggen, dat alles behouden moet worden en er niets meer mag. Voor bodemschatten is het van belang dat er geen versterking optreedt door bouwactiviteiten. Het verdrag van Malta gaat er juist ook vanuit dat we niet alles gaan opgraven. Opgraven doe je alleen wanneer het absoluut nodig is. Na een opgraving valt er immers niets meer te onderzoeken en wanneer er geen tastbare voorwerpen overblijven, is dat meteen ook het einde van de bodemschat en dat deel van het bodemarchief. Wanneer bijvoorbeeld geen kelders gegraven behoeven te worden

of bij nieuwbouw voor het fundament niet dieper dan enkele tientallen centimeters gegraven hoeft te worden, kunnen bodemschatten prima blijven zitten. Ook voor andere werkzaamheden waarbij in de bodem gegraven moet worden is vaak een archeologisch onderzoek nodig. Wie weet komen we op die manier er toch nog eens ooit achter waar de Romeinse weg door onze gemeente heeft gelopen of waar de Landgraaf nu echt voor gediend heeft en of het vermoeden klopt (zoals we in akten van grondtransacties kunnen lezen) dat hij de grens met Waubach richting Schans is gaan volgen. Van de andere kant is het wel zo dat we door meer onderzoek ook meer te weten komen over onze lokale geschiedenis. In de kranten zien we daarom regelmatig artikelen verschijnen over vondsten in ons land die het nodig maken om stukjes geschiedenis te herschrijven. Hoewel binnen de vereniging heel veel aandacht uitgaat naar ons studiecentrum en veel leden vooral met genealogie bezig zijn, proberen wij toch ook voldoende aandacht te schenken aan de andere aspecten van heemkunde en dan met name ook onze cultuurhistorie.

Onze website voorziet in elk geval in een behoefte. De site begint langzaam gevuld te raken en met toestemming van enkele leden, hebben we ook wat genealogische gegevens opgenomen. Natuurlijk gaan we geen complete stambomen op internet plaatsen. Door de website willen we juist de belangstelling van anderen voor de vereniging stimuleren. Wij adviseren onze leden, die over internet beschikken, regelmatig op de website te kijken omdat we daar ook mededelingen over activiteiten en andere nieuwsfeiten die snel wereldkundig gemaakt moeten worden.

Graag wijs ik hier nog op onze jaarvergadering. Deze vergadering hebben we enkele weken moeten opschuiven. **De jaarvergadering wordt nu gehouden op 13 april 2006 om 19.30 uur.** Elders in het Bulletin treft u de uitnodiging aan met de agenda. De vergaderstukken zijn vanaf 1 april verkrijgbaar in ons verenigingscentrum.

Hoewel we daar in de vergadering uitgebreid op terug zullen komen, kan ik concluderen dat het jaar 2005 voor de vereniging weer een prima jaar is geweest. We hebben veel activiteiten gehouden die goed bezocht werden en een aantal keren hebben we positief in de publiciteit gestaan. Het aantal leden blijft groeien en ook financieel is er geen reden tot mopperen. De collectie blijft groeien en we hebben zelfs al enkele reserverekken moeten bijbouwen. Wij adviseren onze leden om niet alleen in de inventarissen te kijken, maar toch ook met enige regelmaat eens langs de rekken te lopen en te kijken wat er allemaal te vinden is. Op die manier kom je wellicht toch andere gegevens tegen die je bij je onderzoek

kunt gebruiken. Het zou niet de eerste keer zijn, dat iemand al jaren loopt te zoeken naar een gegeven terwijl dat bij ons gewoon in de kasten staat.

Binnen de vereniging zijn veel vrijwilligers actief en zijn veel mensen bereid om de armen uit de mouwen te steken. Dit kan alleen wanneer de sfeer binnen de vereniging goed is en mensen wat voor elkaar over hebben. Uit regionale en provinciale contacten weten we, dat veel collega heemkundeverenigingen graag met ons zouden willen ruilen.

Hoewel het voor haar geweldig is, hebben we toch even moeten slikken toen we het nieuws vernamen dat wethouder Mirjam Clermonts unaniem door de gemeenteraad van Onderbanken is voorgedragen voor een benoeming tot burgemeester van deze gemeente. We hadden zo'n gevoel van: "dat kan niet, dat is onze wethouder". Wij hebben met de wethouder in de afgelopen vier jaar bijzonder prettig samengewerkt. Direct na het bekend worden van de voordracht heeft het bestuur haar van harte gefeliciteerd met haar voordracht en een nieuwe stevige taak en uitdaging. Wij zullen zeker nog aandacht schenken aan haar afscheid en inhuldiging.

Overigens is het na de gemeenteraadsverkiezing van 7 maart natuurlijk afwachten hoe de coalitiebesprekingen zullen verlopen en wie dan als wethouder voor benoeming zullen worden voorgedragen. Wij zullen in elk geval tijdig contacten leggen met de nieuwe wethouder.

In februari hebben wij nog overleg met de werkgroep van de gemeente die gaat over de samenwerking tussen Landgraaf en Ubach Palenberg. Onze hulp is gevraagd bij het maken van routes langs historische punten in de gemeente. Op het moment waarop ik dit voorwoord schrijf moet dat overleg nog plaatsvinden. We komen daar zeker op terug.

Ondertussen wordt er ook al hard gewerkt aan een nieuw jaarboek en een nieuw fotoboek dat over grote delen van Ubach over Worms zal gaan. De presentaties van de boeken zullen weer in november worden gehouden. De in 2005 uitgegeven boeken lopen zoals het moet. Door een kleinere oplage van het jaarboek is minder risico gelopen en het fotoboek van Schaesberg kent weer een uitstekende verkoop.

Jo Schiffelers

Uitnodiging voor het bijwonen van de ledenvergadering op (Witte) donderdag 13 april 2006 om 19.30 uur in de eigen verenigingsruimte.

Het bestuur wil hierbij alle leden van harte uitnodigen voor de ledenvergadering van 2006. Verhinderingskaart kan worden doorgegeven aan onze secretaris Jack Lussenburg.

Agendapunten:

1. Opening door de voorzitter Jo Schiffelers en vaststellen agenda
2. Vaststellen verslag vorige ledenvergadering 17 maart 2005
3. Mededelingen door het bestuur
4. Jaarverslag 2005 door de secretaris. Ter vaststelling
- 5a. Rekening en verantwoording inkomsten en uitgaven 2005. Accorderen en verlenen decharge aan het bestuur. De penningmeester geeft een toelichting op het in 2005 gevoerde financiële beleid.
- b. Begroting 2006 tevens basis voor begroting 2007 door de penningmeester
- 6a. Verslag kascontrolecommissie (commissie bestaat uit: Lau Gielen (aftredend) en Maurice Stevens.
- b. benoemen nieuw lid kascontrolecommissie in de plaats van Lau Gielen.
- 7.a. Werkplan 2006 en planning activiteiten door de voorzitter.
- b. Meerjarenbeleid door de penningmeester
- c. Jubileumviering 2007

Bestuursverkiezing

Aftredend is Harrie Mulders. Harrie heeft aangegeven zich voor een nieuwe termijn herkiesbaar te stellen.

Eventuele tegenkandidaten kunnen tot 1 dag voor de vergadering worden gesteld bij de voorzitter.

Rondvraag

Sluiting uiterlijk 21.45 uur.

Met betrekking tot de viering van het 25 jarig bestaan van de vereniging in 2007 worden leden uitgenodigd om voorstellen te doen.

De op de agenda betrekking hebbende stukken kunnen vanaf 1 april a.s. gratis worden opgehaald in ons verenigingscentrum.

Muziektalent uit 'Groet Neuehage'.

(Rob Hamers)

Het is praktisch 30 jaar geleden dat de éérste Nieuwenhaagse Carnavals-schlager "Groët Neuehage" op een Singel uitkwam.¹ Op de B-kant stond "Lustig ist das Zigeunerleben".

Het muzikaal talent betreft hier Maggie en May Bloemen en The Farganas welke samen met de Belvauer Musikanten deze singel opnamen. Eind 1971 werd deze groep opgericht naar aanleiding van de ouderavond van Gymnastiek-vereniging Olympia. May Bloemen leidde de groep dames (uit Olympia) op de gitaar. De groep bestond verder uit Gerdie Stassen, Francien Meyboom, Carry Pelzer, Truus van Kan, Catrien Broyl, Liesbeth van Heuveln en Maggie Wetzels, de latere echtgenote van May Bloemen.

De groep trad aanvankelijk op bij kleine gelegenheden maar al snel verbreidde zich hun roem; er kwam een uitnodiging om te zingen voor Radio Luxemburg waarna vele platenmaatschappijen stonden te dringen om een contract af te sluiten. De kenners toentertijd roemden de hoge zangkwaliteit van de groep. Een en ander kwam vooral aan het rollen na de bekende "talentenjacht". In 1972 nam deze groep deel aan de talentenjacht die door de KRO, CBS (Amerika) en Electrola (Duitsland) werd georganiseerd. Men drong al snel door in de vele voorrondes. Op maandag 18 december vond in de Pergolabar te Heerlerheide de finale plaats; medefinalist naast The Farganas waren Jack Vinders (Kerkrade) en Antonio Romero (Italië).

Zowel May Bloemen als Margot (Maggie) Wetzels zijn geboren in de Gatestraat te Nieuwenhagen. May (20-2-1943) was de jongste uit een (muzikaal) gezin van tien kinderen van Robert Bloemen en Agnes Delahaye. Margot (7-6-1954) was ook de jongste van vijf kinderen van Johan Wetzels en Liza Haan. Nadat de animo van andere leden van de The Farganas minder was geworden gingen Maggie en May samen verder. In 1976 werd de eerste plaat opgenomen bij Telstar in Weert onder auspiciën van Johnny Hoes: "Espana Olé". Daarna verschenen

¹ Voor de CD-generatie: een singel is een rond zwart schijfje dat muziek produceert als er een diamant-naald langs schuurt. Om het hoesje te kunnen lezen had je geen bril nodig i.t.t. de huidige CD-uitklapboekjes.

twee Engelstalige producties: "Romantic World" en "Tell me your dream" waar ze zelf de muziek voor schreven. De eerste Langspeelplaat verscheen in 1979 met als titel "Heute lacht der Sonnenschein" die in Nederland en Duitsland werd uitgegeven.

Op toernee in Amerika

Daarna ging de tocht verder naar de Verenigde Staten. Op uitnodiging van de emigratie-dienst wilde men Nederlanders die in Amerika waren beland van Nederlandse muziek voorzien. Het duo trad op in New York en New Jersey. In 1974 nodigt de Tros hen uit om auditie te doen in het Olympisch Stadion. In de uitnodiging staat onder de aandachtspunten potsierlijk: "u wordt verzocht uw eigen instrumenten mee te nemen behalve een piano".

In 1975 treden ze op tijdens de huldiging van de Nederlandse kampioen worstelen Leo Horsch; samen met artiesten als Rob de Nijs en Imca Marina. Daarna volgden nog opnamen voor twee LP's onder leiding van en samen met Freek Mestrini van de Original Egerländer Musikanten van Ernst Mosch. Freek Mestrini, geboortige Heerlenaar (12-9-1946) had een korte carrière in Nederland en vertrok in 1973 naar Bayern naar Ernst Mosch en componeerde en arrangeerde uiteindelijk in totaal 200 muziekstukken. De begeleiding op trompet vormt een prachtige drieklank met de tenorstem van Mai en het sopraangeluid van Maggie. Nadat Mai begin jaren tachtig ernstig ziek werd en een operatie een lijdensweg met zich meebracht stakte het werk van dit veelbelovende duo. Maggie heeft daarna nog gezongen met Hannie Thorella van de Alpenzusjes (Groeten uit Holland), daarna zong ze nog alleen o.a.: Nachten met jou in Reynosa.

Enkele jaren geleden nam het duo met personeel en directeur Smeets van de Dormig nog een Carnavalshit op die meedeed aan het Vasteloaves-Leedjes-Konkoer. Resultaat was dat de vakjury-beoordeling hen als beste nomineerde. Ruim twintig jaar later blikken May en Maggie met genoegen terug op hun eerdere prestaties die Nieuwenhagen toen op de internationale kaart zetten.

Tekst Carnavalsschlager (-sjlajer):

Groët Neuhage

Kom noa groet Neuhage, hei is van alles los.
Os lui kenne get verdrage, gidder jaor sind fur der klos.
Singe, springe en danse, dat is nun an de rei.
Ich wil hei ummer blieve, gong der carnaval mar noets vorbei

Kom noa groet Neuhage, hei is van alles los.
Der prins hat it fur it sage , ut ganse durp steht op der kop.
Singe, springe en flirte, dat is nun an de rei.
Ich wil ummer hei blieve, gong der carnaval mar noets vorbei.

Kom noa groet Neuhage, hei is van alles los.
Fur hoave nit te klage, os lui die schunkele sich lös.
Singe, springe en vrieë, dat is nun an de rei.
Ich wil hei ummer blieve, gong der carnaval mar noets vorbei

Foto: May en The Fargana's

An de Voeëgelsjtang

12

- **Vrije Akademie ZOM**
- **Peuterspeelzaal Ukkepek**
- **Muziek & dansschool SMK**
- **Heemkunde Landgraaf**
- **Basisschool Op gen Hel**
- **BSO De Tovertuin**

Soldaten in vroeger tijd

(uit Schaesberg in woord en beeld 1982)

Wij vinden het thans vanzelfsprekend, dat ieder burger kan opgeroepen worden voor de militaire dienst om in tijd van oorlog leven en gezondheid veil te hebben voor het vaderland. Dat is echter niet altijd zo geweest. De dienstplicht is pas ingevoerd onder Napoleon, toen het tegenwoordige Limburg een provincie van Frankrijk was. Uit de jongemannen van 20 jaar werden door loting een paar aangewezen om soldaat te worden; en wel ongehuwden die recht van lijf en leden waren. Gehuwden en wie een mankement hadden waren vrijgesteld. De militaire dienst schijnt evenwel geen grote aantrekkingskracht gehad te hebben, ondanks de woorden van Napoleon "dat iedere soldaat de maarschalksstaf in zijn ransel had". d.w.z. dat iedereen officier kon worden. Want velen trachtten zich aan de dienstplicht te onttrekken door te huwen of zich een lichamelijk letsel toe te brengen. Een ander middel voor degenen die er zich ingeloot hadden om niet zelf te moeten dienen was het stellen van een remplaçant of plaatsvervanger, die dan voor zijn dienst betaald werd met een bedrag van een paar honderd gulden. Voor sommigen was het remplaçant spelen een beroep. Zij dienden meerdere malen achter elkaar voor dienstplichtige lotelingen. Daar ieder, die het betalen kon een plaatsvervanger nam, was soldaat-zijn niet deftig. Pas in 1902 is het remplaçanten-stelsel in Nederland afgeschaft en is de persoonlijke dienstplicht ingevoerd. Deze dienstplicht is op het eind van de vorige eeuw weer afgeschaft. Vóór de tijd van Napoleon bestond er geen dienstplicht. Alle soldaten waren vrijwilligers, zowel in tijd van vrede als van oorlog. Het kon echter gebeuren, dat de regering in tijd van oorlog niet voldoende vrijwilligers kon krijgen en dan eiste ze van de gemeenschap een aantal manschappen, die ze op een of andere wijze moest zien te krijgen of door het werven van vrijwilligers, die dan door lotingsplichtigen betaald werden. Dit was te Schaesberg het geval in 1702. Er was toen een oorlog, bekend als de Spaanse Successieoorlog, uitgebroken tussen Frankrijk en Spanje enerzijds en Oostenrijk, Engeland en Nederland anderzijds. Schaesberg als deel van het hertogdom Limburg, behorende met het huidige België aan Spanje. De regering te Brussel verlangde, dat België 10.000 manschappen zou leveren. Hiervan kwamen er twee ten laste van Schaesberg. Teneinde aan de opgelegde verplichting te voldoen riep de schout de heerlijkheid, Willem Dortant, de ongehuwden jongemannen op om door loting uit te

maken wie soldaat moest worden. Er verschenen er 33. Loting was echter niet nodig, daar zich twee vrijwilligers aanboden. Dreis Schmeitz, uit Palemig 22 jaar oud en Daem Cruitz verklaarden als vrijwilliger 3 jaar te willen dienen voor de som van 29 patacons (rijksdaalders) elk en een ton bier, te verdrinken met de andere jongemannen. Dit voorstel werd gaarne door de anderen aanvaard. De gezamenlijke jongemannen brachten de benodigde gelden bijeen. Ieder betaald voor zijn aandeel 3 schilling en 3 stuivers. Dreis Schmeitz gaf 19 van de 29 patacons aan zijn moeder in bewaring. Aldus vermeldt een stuk uit het archief van Schaesberg. De ton bier zal de lotelingen wel in een vrolijke stemming gebracht hebben, vooral nu het gevaar om krijgsdienst te moeten verrichten afgewend was. Dat vorsten ook nog op andere wijze aan soldaten kwamen, blijkt uit het volgende: In de nacht van 14 op 15 juni 1771 werd te Palemig uit zijn woning weggehaald en ontvoerd een jonge man, Joes Muyters, die een lengte had van 7 voet en 2 duim (2.25m.). Wat was er met hem gebeurd? Wel, de toenmalige koning van Pruisen, Frederik de Grote, een echte soldatenkoning, had een zwak voor grote soldaten. Het "Regiment der lange Kerle" genoot zijn bijzondere belangstelling. Hierin dienden alleen kerels van minstens 6 voet (1.80 m). Daar er echter in zijn gebied blijkbaar niet voldoende mannen van genoemde lengte voorkwamen, werden ze met geld, list en geweld ook uit andere landen gehaald, soms met toestemming van de regering zoals die van Hessen, waar de vorst "Landvater" zoals hij zich liet noemen aan de koning van Pruisen toestond tegen betaling van fl. 60,00 per persoon met geweld onderdanen tot de Pruisische krijgsdienst te pressen. In Palemig had de mensenroof echter zonder toestemming der regering plaats. Daartoe zou de toenmalige landsvrouw van Limburg, keizerin Maria Theresia zich nooit verlaagd hebben. Maar de ronselaars van de koning van Pruisen waren tot alles in staat. De mensenroof in Palemig had een rekwest aan de regering te Brussel ten gevolge, met het verzoek om tussenkomst bij de koning van Pruisen teneinde de ontvoerde te bevrijden. Jammer genoeg is het resultaat van het rekwest niet bekend.

(Onders) Nieuwenhagen en zijn bewoners

(Joseph L'Ortye, bewerkt door Harrie Mulders)

Hierbij probeer ik een voorstelling te maken van het Nieuwenhagen van toen, dat op het einde van de 19e eeuw door de opkomst van de mijnindustrie zich voor een enorme economische en maatschappelijke omwentelingen zag geplaatst, die een eind zouden maken aan het jarenlange armoedige bestaan en bestaansonzekerheid van de bevolking, die het grootste deel van het jaar als seizoenarbeider in de steenfabrieken in het naburige Duitsland ging werken of met handelswaar tot ver over de grens moest trekken om er hun kost mee te verdienen.

De Franse Tijd

Toen in 1796 in opdracht van de Franse overheid de eerste volkstelling werd gehouden, werden de inwoners per gehucht of straat genoteerd. In Nieuwenhagen gebeurde dat door een zekere Johan Simon Reumkens, een geboren en getogen Nieuwenhagenaar, landbouwer, herbergier van beroep, actief als koper en verkoper van land, die zich in het dorp een dusdanige invloed had opgebouwd, dat hij zich een zekere machtspositie had verworven, maar waar weinigen Nieuwenhagenaren omheen konden. (zie ook jaarboek 2003). Johan Simon Römken en zijn vrouw Maria Barbara Dautzenberg gingen met zijn kinderrijk gezin wonen "a g'ne Put", de latere boerderij van het landbouwersechtpaar Pelzer-Houben. Veel oer-Nieuwenhaagse families als Römken, Pelzer, Maas en Dautzenberg zijn afstammelingen van vermeld echtpaar. Thans woont op dit adres Hereweg 38 de familie Heinen. Johan Simon Römken werd in het kerkelijk register van de Pancratiuskerk van Heerlen, tot welke parochie Nieuwenhagen in die tijd behoorde ingeschreven als Joannes, Simon REUMKENS, maar hij zou altijd ondertekenen met J.S. RÖMKENS. Nieuwenhagen behoorde tot 1800 bestuurlijk en kerkelijk tot Heerlen. In 1801 werd Nieuwenhagen een hulpkerk van Schaesberg. In 1831 werd Nieuwenhagen verheven tot rectoraat, waardoor het in dat jaar zowel kerkelijk als bestuurlijk zelfstandig werd en men niet meer voor het vervullen van zondagsplichten buiten het dorp naar de kerk moest. Volgens de telling van J.S. Römken (in 1802 zien we hem als maire (Burgemeester)) bijgenaamd "d'r dieke meijer", woonden toen in Nieuwenhagen 869 mensen, te weten:

- 320 inwoners in "rotte" O, door J.S. Römken aangeduid als Nieuwenhager dorp. Deze rotte omvatte een deel van het

buurtschap de Kamp (tussen Dorpstraat en de grens met Schaesberg, de Dorpstraat, de Hereweg vanaf A g'ne Baggert (waar nu de ingang van huize Op de Bies) tot de Hovenweide, de Hovenweide en een klein huizengroepje bij de poel in het midden van de Gatestraat. Het betrof 64 huizen.

- 298 inwoners in de rotte P, aangeduid als Nieuwenhager Heyde Rotte. Deze rotte werd gevormd door de Hoogstraat tussen de Dorpstraat en het huidige autowegviaduct en Op d'r Graaf. Deze rotte bestond uit 66 huizen en stond bij de bevolking bekend als "Bovens Nieuwenhagen".
- 251 inwoners in rotte Q, aangeduid als Nieuwenhaagder Rotte, bij de bevolking bekend als "Onders Nieuwenhagen". De rotte omvatte an 't Belvauer, de Hereweg vanaf de Gatestraat tot de Rötcherweg, de westelijke zijde van de Schanserweg en de (nu niet meer bestaande) Hoefvelderweg. Deze rotte telde 48 huizen.

Het Nieuwenhagen telde in 1796 dus 869 inwoners, die in 178 huizen woonden. De gemiddelde bezettingsgraad van 4,9 bewoner per huis lijkt redelijk, maar de praktijk was minder positief, doordat de woongedeelten, klein, donker en zonder comfort waren.

Tot de Franse tijd behoorde het oostelijk deel van de Rötcherweg (vroeger Veeweg genaamd) en het oostelijk deel van de Schanserweg (vroeger de Kerkweg genaamd). met inbegrip van de Haanweg, bestuurlijk tot de (schepen)bank Ubach en kerkelijk tot de parochie Eygelshoven. Topografisch gezien vormde het een logisch geheel met Onders Nieuwenhagen, waarmee het eeuwenlang in sociaal, cultureel en maatschappelijk opzicht verbonden was. Toen Nieuwenhagen en Ubach over Worms in de Franse Tijd zelfstandige gemeenten werden verheven bleef het oostelijk deel van de Rötcherweg en Schanserweg alsmede de Haanweg; in de volksmond "Sjpaans Kentje" genaamd, bestuurlijk tot de gemeente Ubach over Worms behoren. In de gemeentelijke administratie van Ubach over Worms werd dat grensgeval ook wel aangeduid met "Ubachs Nieuwenhagen", later met "Nieuwenhagen gemeente Ubach over Worms". Na 1796 schreef de ambtenaar van de Burgelijke Stand van Ubach over Worms een in Ubach Nieuwenhagen geboren menigmaal in als te zijn geboren in Nieuwenhagen. Voor hem was het kennelijk vanzelfsprekend dat daarmee Ubachs Nieuwenhagen bedoeld werd. Zowel in Nieuwenhagen als in Ubach over Worms werd de Haanweg in de volksmond "a g'n Ing" genoemd, 't Ing (het einde)

van Nieuwenhagen als ook het einde van Ubach over Worms, een buurtschap van 10 huizen. (zie ook het boek over de Hereweg van nov 2004).

Sjpaans Kentje

Hoe komt men in Nieuwenhagen aan "t Sjpaans Kentje"?

Wie het in onze tijd heeft over het Sjpaans Kentje, bedoelt hier in de regel mee het monumentale, historische en voormalige parochiekerkje, waarvan het kerkbestuur van de parochie Maria Hulp der Christenen als eigenaresse na een periode van leegstand en na een heel lange voorbereidingsperiode met het Bisdome overeenstemming heeft bereikt over de verkoop ervan. Dat Sjpaans Kentje had alles te maken met de zeer gecompliceerde staatkundige en politieke situatie, waarvoor moet worden teruggedaan tot de 80-jarige oorlog (1568-1648). Tot aan de Franse Tijd vormde de Rotscherweg en de Schanserweg niet alleen de grens tussen de hoofdbank Heerlen en de bank Ubach maar ook nog eens pal langs de oude kern van Nieuwenhagen lopende landsgrens tussen Staats gebied bestuur door de (protestante) Staten Generaal der Verenigde Nederlanden, waartoe praktisch geheel Nieuwenhagen behoorde en het Spaans gebied, bestuurd door de (katholieke) Koning van Spanje, waartoe het stukje Nieuwenhagen oostelijk van de Rotscherweg en Schanserweg behoorde. Toen dan ook een vrome, niet onbemiddelde vrijgezel in het Staats-Nieuwenhagen voor zijn dood op 5 juni 1734 bij testament liet vastleggen, dat een deel van zijn nalatenschap moest worden aangewend voor de stichting van een kapel, was te voorzien dat deze niet op het grondgebied van Nieuwenhagen kon worden gebouwd. Immers van de protestantse overheid was hiervoor zeker geen medewerking te verwachten. Daarom maakten de vindingrijke erfgenamen van deze Jan Flecken een handig gebruik van de vlakbij gelegen landsgrens, door op een stuk grond van het aan de overzijde gelegen (buitenlands) katholiek gebied deze kapel te bouwen. De verbouwing en uitbreiding van deze voor Nieuwenhagen zo excentrisch gelegen kapel, die tot 1917 het enige parochiekerkje was voor het 2000 zielen tellende Nieuwenhagen, heeft toentertijd voor heel wat beroering in het dorp gezorgd.

De tijd voor 1900

Voor de komst van de mijnindustrie heerste in onze steek algemeen bittere armoede. Nieuwenhagen was een van de minst welvarende, allerarmste dorpen. Dit kwam voornamelijk omdat de landbouwgrond in Nieuwenhagen schraal en arm was en dat daarnaast de kavels

versnipperd waren. Bovendien was een deel van de Nieuwenhaagse cultuurgrond in bezit van eigenaren, die ook nog eens buiten Nieuwenhagen woonden. Het percentage landbouwers was met name in Onders Nieuwenhagen ook lager dan in de omringende dorpen. Ons dorp kende hoofdzakelijk "keuterboertjes". Naast het werk op het land, dan wel als dagloner, als knecht of dienstmeid elders, gingen veel Nieuwenhagenaren op zoek naar bijverdiensten. Die extra verdiensten vonden velen, zoals wij al zagen, door als "brikkebekker" in de steenfabrieken over de grens in Duitsland, waar de lonen een stuk hoger lagen, als seizoensarbeider te gaan werken. Het leger van brikkebekkers, voornamelijk afkomstig van Onders Nieuwenhagen, die veelal optrokken met die van de Groenstraat werkte er 's zomers van 6 uur 's morgens tot 10 uur 's avonds. Onder hen waren niet alleen oudere mannen, maar ook kinderen van 12 jaar. De brikkebekker verbleven in barakkenkampen. Tegen de herfst zagen zij huis en haard pas terug en namen dan weer bezit van hun maandenlange, dichtgespijkerde woning. 's Winters werkten sommigen in een knopenfabriek te Herzogenrath, het werk en de dagelijkse voettocht naar en van de fabriek werd beloond met een hele mark.

Opmerkelijke overeenkomsten tussen de bewoners van de Groenstraat en Onders-Nieuwenhagen

Van het kerkdorp Nieuwenhagen had het gehucht Onders-Nieuwenhagen de meeste kinderen, de meeste handelaren en de minste boeren. Deze typische handelsgeest die de bewoners van Onders-Nieuwenhagen enerzijds en de bewoners van het Sijpaans Kentje en de aanpalende Groenstraat, beide buurschappen ressorterend onder de gemeente Ubach over Worms, kenmerkten, is niet verwonderlijk, wanneer men bedenkt, dat zij voorheen dicht bij de grote Romeinse verkeersweg woonden, waarlangs in vroeg Middeleeuwse tijden reeds de pottenbakkersproducten aan reizigers en passanten verhandeld werden. Dat zou een aannemelijke verklaring kunnen zijn van de opmerkelijke handels- en familierelaties, die van oudsher hebben bestaan tussen de beide gemeenschappen, terwijl dit in veel mindere mate het geval was tussen de Groenstraat en de andere kern van het Ubach over Wormse n.l. Waubach. In Onders Nieuwenhagen en in de Groenstraat met inbegrip van 't Sijpaans Kentje was het percentage handelaren hoger dan in de omliggende dorpen, terwijl in Waubach de welgestelde landbouwers de toon aangaven. Hierbij een overzicht dat

een indruk geeft hoe de verhoudingen in en rond Nieuwenhagen in die tijd lagen.

	WAUBACH	GROENSTRAAT	NIEUWENHAGEN
HANDELAREN	25 (17%)	62 (50%)	48 (33%)
LANDBOUWERS	40 (27%)	30 (24%)	27 (19%)
DIENSTPERSONEEL	34 (23%)	14 (11%)	29 (20%)

De volkstelling in Ubach over Worms, in 1796 in opdracht van de Franse overheid uitgevoerd door Martin Cudell, waarnaar in Ubach over Worms een straatnaam werd vernoemd, gaf voor wat betreft 't Sjpaans Kentje het volgende beeld:

8 gezinnen. Van die 8 gezinnen was de helft, die als beroep opgaf "rondtrekkend marskramer", 3 waarvan het gezinshoofd landbouwer was en 1 waarvan het gezinshoofd weduwe was. 't Sjpaans Kentje kende toen 51 inwoners, waarvan 16 kinderen onder de 12 jaar. De handelsgeest van de bewoners van de Groenstraat laat eenzelfde beeld zien. In 1796 waren van de ca. 100 gezinnen 43 gezinshoofden handelaar. Omstreeks 1830 waren van de iets meer dan 100 gezinnen 115 gezinsleden betrokken bij een of andere vorm van reizende handel. Nieuwenhagen bleef hierbij niet achter. In 1796 vonden 72 van de 150 gezinnen van Onders Nieuwenhagen en langs de Hereweg/Gatestraat hun broodwinning in de reizende handel. Een nauwkeurige gehouden volkstelling in 1836, toen de provincie Limburg na afscheiding van de Zuidelijke Nederlanden in 1830 bij België behoorde, wees uit dat in 't Sjpaans Kentje woonden:

7 echtparen, 1 weduwnaar, 4 weduwen, 20 ongehuwde kinderen van het mannelijk geslacht, 25 ongehuwde kinderen van het vrouwelijk geslacht. Totaal 64 personen. In 1843, waarin het Belgische bestuur inmiddels had plaats gemaakt voor het Nederlandse, zag een gehouden telling er als volgt uit:

Sjpaans Kentje: 13 huizen, 71 inwoners, 3 boerderijen met schuren, 6 bakovens, 3 paardenstallen, 4 paarden, 11 koeien en 3 karren.

Groenstraat: 101 huizen, 480 inwoners, 17 boerderijen met schuren, 21 bakovens, 11 paardenstallen, 4 paarden, 54 koeien, 1 wagen en 11 karren.

Dat de bewoners van de Groenstraat minder op hadden met die van Waubach was ook nog eens een kwestie van mentaliteit, van verschil in levensstijl en van levensopvatting. Zo vierden veel inwoners van de

Groenstraat de kermis niet met Waubach, maar wel met Nieuwenhagen. Misschien speelde ook hier de ligging van de kerk een rol. Waubach had minder inwoners dan de Groenstraat. De kerk van Waubach lag toen op de plaats waar nu het oude kerkje op de Kerkberg ligt, dat thans onderdak biedt aan Theater Landgraaf. Voor veel kerkgangers van Groenstraat West was de kerk van Nieuwenhagen aan 't Sijpaans Kentje dichterbij dan die van Waubach, zeker wanneer het Nieuwenhagervoetpad begaanbaar was. Langs het oude huis Plum, bij het huidige wegwijk naast de woning Groenstraat West 58 liep tot omstreeks de zestiger jaren een 600 meter lange veldweg in de richting van de Röttscherweg langs de huisweide van landbouwer Spierts-Visschers, die uitkwam uitgerekend nabij lokaal Hanssen, de tegenwoordige panden Röttscherweg 9 en 11, waar in 1890 de oprichting plaats vond van de fanfare "St. Caecilia" Nieuwenhagen. Overigens, het bovenste gedeelte van de Groenstraat West, gelegen tussen het Nieuwenhagervoetpad tot aan het einde van de Röttscherweg behoorde toen tot de parochie Maria hulp der Christenen te Nieuwenhagen maar werd in de dertiger jaren, toen in het Lauradorp een complete mijnwerkersnederzetting verrees na de totstandkoming van het rectoraat H. Theresia en Don Bosco Lauradorp bij dit nieuwe rectoraat ingedeeld. De toenmalige pastoor van Waubach had het in die tijd niet zo erg begrepen op de Groenstrater "vrijbuiters". Als telg uit een Bocholtzer landbouwgeslacht kon hij maar moeilijk met dat handelsvolk uit zijn parochie, dat het niet zo nauw nam met haar kerkelijke verplichtingen, overweg. Zij waren in tegenstelling met de brave landbouwers van Waubach ruwer en vrijmoediger in hun uitspraken en door hun uithuizigheid niet zo kerks. Een van zijn markante uitspraken tijdens een kanselpreek van hem is historisch geworden: **"Die Gottverlassene Grünstrasse aber das Glaubenseelige Waubach"**. Een typische uitspraak van hem was ook: **"Gees te d'r berg aaf, dan kumst te in de hel oës"**.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat de contacten tussen de bewoners met name Onders Nieuwenhagen en 't Sijpaans Kentje met die van de Groenstraat intensiever waren dan de contacten tussen de Groenstraat en Waubach. Naast het werk op het land en als "brikkebekker" vonden veel Nieuwenhagenaren ook nog eens in de handel een bron van bijverdiensten door als "marskramer" in de regio langs de deuren te trekken. De koophandel van de Nieuwenhagers, en dat hadden ze gemeen met die van "t Stroetje", was zeer wel bekend en werd zowel

door het vrouwelijke als ook door het mannelijke deel uitgeoefend. In nagenoeg heel Zuid-Limburg kwam je in die tijd het handeldrijvend volkje van 't Stroatje en Nieuwenhagen, ventend met allerlei koopwaar tegen. Je kon bij die kooplui (in de volksmond "marskramers" of "kriemere" genoemd) van alles krijgen: garen en band, linnen stoffen, naalden, elastiek, allerlei snuisterijen, borstels, schoencrème, schoenveters, stijfjel, knopen, rozenkransen tot haringen en bokkingen toe. De armste, die geen geld hadden om deze artikelen als marskramer in te kopen, zochten lange droge hennepstengels, veelal met een kruiwagen tot diep in Brabant toe. Eenmaal thuis sneden zij van de stengels stokjes, sopten ze in zwavel en verkochten ze in de zomermaanden als lucifers. De Nieuwenhagenaren hielden er hun bijnaam "de Sjewegelsöpper" aan over. De binnen de regio reizende marskramers of kriemere vormden de grootste en de armste groep van handelaren. De meeste kriemere droegen hun handelswaar (d'r kroam) in een van tenen gevlochten draagkorf (de z.g. hotte) op hun rug. Sommige gebruikten de hondenkar als vervoermiddel. Zo'n draagkorf bestond vaak uit vier verdiepingen, die voor duiven, kippen of konijnen bestemd waren. De aldus uitgeruste kramer werd "d'r Kukekrieëmer" genoemd. Opdat buitenstaanders niet konden verstaan wat het handelsvolkje onderling besprak, hanteerden de kriemere van de Groenstraat een eigen kramerstaal, 't kriemerswelsj. Een van de laatste marskramers was "d'r Piet Römken bijgenaamd D'r Marjanne Piet", hij was de vader van Mw. Francisca Hermans-Römken, van het vroegere café-restaurant Hermans op de hoek Kerkstraat/Hereweg, het latere café Ketelaars en de grootvader van Mw. Vaessen-Hermans uit de Kampstraat. Een andere bekende marskramer van de laatste tijd was Vreuls uit de Kampstraat. Zijn zoon Johan Vreuls ging als jongen ook nog mee. Later werd deze laatste brikkebekker en wist zich hiermee op te werken, kreeg een timmerfabriek te Schaesberg, vlakbij het station en werd in de Kerkstraat (thans Heigank) te Nieuwenhagen een bekende aannemer. Wiel, een ander zoon, werd aannemer op de mijn O.N. II te Schaesberg. Onder het brikkebekkersgilde dat veel inwoners van Nieuwenhagen, voornamelijk van Onders Nieuwenhagen uitoefenden komen wij nog een bekende figuur uit ons dorp tegen: "d'r Cremers (Crieëmis) Willem. Deze Willem Cremers toog zelfs als brikkebekker naar het verre Frankfurt en bouwde met het geld dat hij er verdiende zijn huis in de Kerkstraat, dat hij het Neue Frankfurt noemde. En wat voor een huis! Een formidabel huis annex café. Het huis staat er nog Heigank

93, maar je kunt er niet voor een biertje binnenlopen. Ander lui die naar de "Schting" gingen waren de Haanen Geel (Michel), der Driek Haan en Boermans Pitter Joeëp. Het waren deze vakbekwame brikkebekker, veelal in dienst van een aannemer die uit deze kringen voortkwam, die rond de eeuwwisseling (1900), toen de exploitatie van de mijnen goed op gang begon te komen, afgeleid van de cijfer- en letterankers op de gevels, zowat de helft van de huizen in de Kerkstraat (Heigank) hebben gebouwd.

Bij gelegenheid van de herdenking van het 750-jarig bestaan van Nieuwenhagen vond in 1963 op de markt (Sunplein) de onthulling plaats van een monument door Mr. Dr. F. Houben, Commissaris der Koningin in de provincie Limburg, met een obelisk de cijfers 1213-1963 en in reliëf een pottenbakker, een marskramer en een mijnwerker, de drie voornaamste beroepen vertegenwoordigend, die in het verleden het belangrijkste middel van bestaan vormden. Het monument werd vervaardigd door kunstenaar Jos. Hermans uit Vaesrade/Nuth. In 2004 werd dit monument wegens zijn slechte staat van onderhoud opgeruimd!

Vermeldenswaard is nog dat dank zij de goede relatie met de Groenstraters een aantal Nieuwenhagenaren nog iets hadden ontdekt dat hun leven dragelijker wist te maken, n.l. "d'r hoarsjnit". Net als veel Groenstraters trokken van 1868 tot 1874 ook veel Nieuwenhagenaren naar de Eifel, Westfalen, België en zelfs naar Noord-Frankrijk op zoek naar vrouwen en meisjes die tegen vergoeding hun haar lieten knippen of uitdunnen. Dit haar was erg gewild bij fabrikanten van pruiken. Maandenlang bleven deze mannen van d'r hoarsjnit weg om van de schone deernen in de boerendorpen plukken haar op te kopen. De weelderige haardossen werden donderdags voor de carnaval in het Groenstrater café Borjans verhandeld. Op deze damesharenbeurs kwamen met name de opkopers van pruikenateliers uit het Duitse Leipzig en Wetzlar, die het haar tegen zeer hoge prijs kochten. Zo'n voordelige deal maakte de kelen dorstig, waardoor de mannen veel te lang uitbleven. De vrouwen van 't Stroetje hadden daar geen vrede mee. Om hier een eind aan te maken ogen de dames naar de kroeg van Borjans, maar dat lukte hen niet. Zij raakten zelf zodanig in de ban van de stemming en de sfeer dat zij er uiteindelijk zelf aan deelnamen, want de geldbuidels waren royaal gevuld, bier was er in overvloed en de Maxse Joep deed er met zijn trekharmonica nog een schepje bovenop.

De tijd na 1900

Op het einde van de 19e eeuw waren er al mijnwerkers op de mijnen in Alsdorf of op de "Hollandse Koel" te Kerkrade werkzaam. Men verdiende er een goed loon en er waren geregelde werktijden. Sociale voorzieningen waren er toen nog niet. Hoofdzaak was dat er werkgelegenheid was. Geschoolde arbeiders waren er niet, zij moesten uit Duitsland komen. Met de komst van de mijnen in het begin van de 20e eeuw veranderde deze streek grondig van aanzien en structuur. Naast het werk en goede lonen bracht de mijnindustrie een ommekeer in het dagelijkse leven, vooral in dat van de arbeiders. Men hoefde niet meer in Duitsland werk te gaan zoeken of voor een meer menswaardig bestaan er op uit te trekken met hun handelswaar. Sommige families in Nieuwenhagen b.v. hebben dat ambacht van hun voorouders niet kunnen vergeten en bleven het beroep trouw, met dat verschil dat zij een winkeltje gingen exploiteren om ter plekke hun koopwaar aan te bieden. Na het dagelijkse werk op de mijn bleef er tijd over om thuis tuinarbeid te verrichten. Men kon van het verdiende loon wat geld opzij leggen om daarvan te zijner tijd een huis te bouwen. Er kwamen steeds meer mijnen, waarvoor steeds meer arbeiders nodig waren. Onze regio kon niet voldoende arbeidskrachten leveren, wat tot gevolg had dat arbeiders elders moesten worden geworven. Uit heel Zuid-Limburg maar ook uit andere Nederlandse provincies en zelfs uit het buitenland kwamen werklieden met hun gezinnen naar onze streken om werk te vinden in de mijnen. Zij zochten huisvesting en vonden deze in onze streek. De komst van vele nieuwkomers deed het aantal inwoners met sprongen stijgen. De aloude straatdorpen gingen van aanzien veranderen. Er verrezen huizen buiten de traditionele dorpsstraten. Nieuwe wegen zouden aangelegd worden. Bleef aanvankelijk tot ongeveer het eerste kwart van de 20e eeuw het oude dorpskarakter nog enigszins overeind met de bouw van de mijnkoloniën (De Voort, Lauradorp, Leenhof, Kakert enz.) kwam een grondige verandering in het 19e eeuwse dorpsbeeld, dat tenslotte met de moderne tijd na de Tweede Wereldoorlog geheel zou verdwijnen.

Rötscherweg/Schanserweg

Met opzet breng ik hier nog eens de west- en oostzijde van de Rötscherweg ter sprake. Met de oostzijde van de Schanserweg en de Haanweg ging dit voormalige "Ubachs-Nieuwenhagen" (in de volksmond het "Sjpaans Kentje" genaamd) ten tijde van Napoleon (1797) tot aan de gemeentelijke herindeling (1982) op in de gemeente

Ubach over Worms. Een merkwaardig, staatkundig relict uit een grijs verleden, toen de huidige Schanserweg, Röttscherweg en het vroegere Molenpad (het tracé van de autoweg Kerkrade-Brunssum) eeuwenlang de grens vormde én tussen twee grootmachten (Spanje, vanaf 1713 Oostenrijk en de Republiek der Verenigde Nederlanden) én tussen twee landen (het land van 's-Hertogernrade en het Land van Valkenburg), én tussen twee banken (de bank Ubach en de bank Heerlen), ja zelfs tussen twee bisdommen en parochies (bisdom Luik en Roermond (1559) parochie St. Jan Eygelshoven en parochie St. Pancratius Heerlen). Gedurende al die tijd hebben de bewoners van "t Sjpaans Kentje" aan de andere kant van deze onnatuurlijke grensscheiding zich sociaal/maatschappelijk/cultureel en kerkelijk verbonden gevoeld met het Nieuwenhagen van toen, op wiens voorzieningen men qua afstand was georiënteerd en was aangewezen. Men ging er naar de kerk (ofschoon Nieuwenhagen een tijdlang naar het "Sjpaans Kentje" ter kerke ging), naar school, naar de winkel, naar het postkantoor, naar de dokter (aan de overkant) Overigens heb ik mij laten vertellen dat het voormalige pand Röttscherweg nr 3 waar de nog jonge huisarts na zijn huwelijk in 1920 enkele jaren zijn praktijk uitoefende, ooit een tolhuis of douanepost zou zijn geweest. Alleen voor gemeentelijke aangelegenheden was men genoodzaakt naar het ruim 2 km. verder gelegen gemeentehuis van Ubach over Worms te gaan. Toch had het "Sjpaans Kentje" zijn eigen vertegenwoordiger in de raad van de gemeente Ubach over Worms. Op 3 dec. 1860 komen wij de heer Jan Willem Loyson als raadslid tegen in dit gemeentebestuur. Jan Willem Loyson, geboren 27 april 1818 te Merkelbeek, huwde op 20 mei 1847 te Merkelbeek met de op 4 febr. 1818 in het "Sjpaans Kentje" geboren Maria Catharina Erens. Stamhouder Jan Willem Loyson vestigde zich met zijn bruid op de boerderij van zijn als welgesteld bekend staande, inmiddels overleden schoonouders "op de kop van de Schans", in het Sjpaans Kentje. Hij zou de stamvader van een vrij groot aantal Loyson's in Oostelijk Zuid-Limburg worden. Uit het huwelijk van Jan Willem Loyson met Maria Catharina Erens werd een zoon geboren, Jan Michel Jacob. Deze was nog geen jaar oud toen zijn moeder 1½ jaar na de trouwdag, op 8 febr. 1849 op 31 jarige leeftijd kwam te overlijden. Jan Willem bleef zijn hele leven als weduwnaar achter op de boerderij. De politiek had zijn belangstelling. Een tragische bijzonderheid is dat ook deze Jan Willem Loyson als enige achterbleef uit een gezin van vijf kinderen. Het was de moeder van Jan Willem Loyson, de weduwe M.

Loyson-Beltgens, die vanuit Merkelbeek de zorg en opvoeding van de nog jonge Jan Michel Jacob op de boerderij van haar zoon op zich kwam nemen. Op 14 oktober 1860 kwam zij op 72-jarige leeftijd in de Schanserweg te overlijden. Op 29 jarige leeftijd trad Jan Michel Jacob in het huwelijk met Maria Hortansia Gertrude Hubertina Nuchelmans uit Argenshout/Hulsberg. Samen zetten zij het landbouwbedrijf van de Loyson's aan de Schanserweg voort. Hun huwelijk werd gezegend met elf kinderen, waarvan er vijf op jonge leeftijd stierven. Evenals zijn vader voelde ook Jan Michel Jacob zich tot de politiek aangetrokken. In 1883 nam hij zitting in de gemeenteraad van Ubach over Worms. In 1900 overleed hij op 52-jarige leeftijd. Zijn weduwe Hortense Loyson-Nuchtelmans woonde toen met de kinderen Willem, Jules, Victor, Estella, Maria en Leonie op de hoeve de Schans (thans boerderij Funcken, Schanserweg 3 en 3a). Zoon Willem Loyson huwde in 1911 met Maria Mosmuller uit Nieuwenhagerheide. Willem was aanvankelijk houthandelaar en landbouwer; in 1917 werd hij burgemeester van Nieuwenhagen (zie *jaarboek 2003*), twee jaar later tevens burgemeester van Eygelshoven. Voor zijn kinderrijk gezin (11 kinderen) bouwde hij in 1922 in de Kerkstraat (Heigank 29) een riant woonhuis. Omstreeks 1930 deed Mw. Loyson met haar kinderen afstand van de boerderij en nam haar intrek in de gereedgekomen villa huize "De Schans" gelegen op een steenworp afstand. Landbouwer Leo Funcken (1888-1958), afkomstig van de hoeve Prickenis Heerlen, gehuwd met Josephina Boumans (1892-1983) uit Klimmen nam als pachter de hoeve Loyson in de Schanserweg over. Voordien woonde het echtpaar Funcken op de hoeve "de Kamp" van de Erens familie. P.J. Dörenberg en Nicolaas Spiertz (vanwege zijn klein postuur 't Spietse Klöske) woonden beiden aan de overkant van de grens". Het landbouwechtpaar P.J. Dörenberg (1866-1944) en zijn vrouw M.H. Orbons (1874-1965) oefende haar bedrijf aanvankelijk uit op de boerderij Rötscherweg 8 (Spierts-Visschers). Later betrokken ze de boerderij in de Rötscherweg 19. Deze boerderij moest in de zeventiger jaren plaats maken voor de aanleg van de autoweg Kerkrade-Brunssum. Aan de overkant van de autoweg in de Groenstergracht verrees een nieuw landbouwbedrijf, dat werd voortgezet door zijn zoon Mathieu gehuwd met Maria Rutten van de Heringshof in Schinveld. Nicolaas Spierts, stukadoor van zijn vak, gehuwd op 22-02-1895 met Maria Elisabeth Dautzenberg woonde helemaal aan het uiteinde van de Schanserweg, nog net binnen de gemeente Ubach over Worms. In feite kon je hem met zijn cafeetje, dat

hij dreef nauwelijks meer tot het "Sjpaans Kentje" rekenen. Op de viersprong van de weg naar Eygelshoven, van de Rouwenhof via "de Gewang", (voor veel mijnwerkers de kortste weg naar de mijn Laura en voor de kerkgangers van de Rouwenhof de kerkweg naar hun parochiekerk Nieuwenhagen), van het voetpad in het verlengde van de Schanserweg naar het huis Wetzelaer, gelegen aan de rand van het Schovetsbos, had dit cafeetje een strategische ligging. Door de aanleg van het viaduct in de autoweg en de daarop aansluitende op-en afritten is de situatie ter plaatse onherkenbaar veranderd.

De Haanweg, "T Ing van Nieuwenhagen, 'T Ing van Ubach over Worms

Een niet rasechte Nieuwenhagenaar zal –op de man af gevraagd- nogal moeite hebben om de Haanweg in zijn dorp te lokaliseren. Een betrekkelijke achteraf gelegen straat, zoals gezegd aan het uiteinde van Nieuwenhagen, als ook aan het uiteinde van Ubach over Worms, tot welke laatste gemeente deze uit een achttal huizen bestaande gemeenschap vóór de herindeling op 1 januari 1982 behoorde. Een tot dan toe merkwaardige situatie, omdat de inwoners van de Haanweg voor alles aangewezen waren op het dichterbij gelegen Nieuwenhagen. Geen toeval, omdat de Haanweg in vroegere jaren in zijn geheel deel heeft uitgemaakt van z.g. "Sjpaans Kentje", waarvan de Rötcherweg en de Schanserweg de grens vormde tussen Staats gebied (de Republiek der Verenigde Nederlanden) en Spaans gebied (Spaans/Oostenrijk). En toch...er zijn maar weinigen die – zonder het misschien te beseffen – niet eens in de Haanweg zijn geweest. Wie heeft eens nooit voor zich bij Leo Pennartz achter het "Sjpaans Kentje" eieren of fruit op zijn gemoderniseerde versboerderij gehaald? Of wie heeft eens nooit bij "d'r Wim Quaedflieg" op 't Geet Good" echte, onvervalste geitenkaas geproefd of is eens nooit op 2e Paasdag naar de lammetjes en pasgeboren geitjes gaan kijken? Een felle brand legde het bedrijf van dit jonge energieke gezin op 3 juli 1999 in de as. In 2000 kon het bedrijf gelukkig weer worden voortgezet. Zo'n bezoek brengt je meteen in een van de laatste, rustige "buitengebieden", die Nieuwenhagen nog rijk is, met op de voorgrond de steenbergen van de mijnen Adolf van Merksteijn en Anna van Alsdorf, die herinneringen aan de tijd dat velen uit onze streken te voet over de Haanweg, de kortste weg, naar de Duitse mijnen togen, die hen werkgelegenheid boden. Je kunt er genieten van een schitterend panorama over het Worm- en Broichtalgebied met aan de horizon de Eifel. Tot op de dag van vandaag zijn de bewoners van de

Haanweg door zijn geïsoleerde ligging een kleine, sterk op elkaar aangewezen sociale gemeenschap. De Haanweg langs het kerkhof, zoals ik mij die nog vóór de oorlog vanuit mijn jeugd kan herinneren had met zijn tiental aan één kant van de weg gelegen, met de voorgevel naar het zuiden gekeerde, veelal witgekalkte boerderijtjes iets apart, iets knus, iets romantisch, iets schattigs. Dromerige tegen elkaar aanleunende sobere, ingetogen huisjes, door hun ouderdom steun zoekend bij elkaar, om te voorkomen dat zij bij een plotselinge, harde windvlaag als dominosteentjes zouden vallen. Waar tegenwoordig de verharde Haanweg zich op de T-splitsing naar links als Groenstergracht splitst in de richting van de Groenstraat en naar rechts in de richting Eygelshoven was vroeger het diepste punt van elkaar kruisende "holle" wegen (veldwegen). In die tijd liep de Haanweg in het z.g. "Haanveld" namelijk in rechte lijn door naar het hoogste punt van de Eygelshoverweg in Waubach, naar het punt waar deze nu uitmondt op de Europaweg-Zuid, om aan de overzijde van de weg als Haanweg zijn loop te vervolgen naar het begin van de Rimbürgerweg, dat sinds jaar en dag gemarkeerd wordt door een veldkruis. De naam Haanweg zou afgeleid zijn van het woord "hain", afkomstig van het Frankische woord "haia", hetgeen betekent: een plaats omringd door een wal (aarden wal) of gracht; later ook een omheining van hagen (heggen). Bij een Hahn (Nieuwenhahn-Nieuwenhagen) behoorde ook een verschaning, die in Nieuwenhagen nog kadastraal voortleeft in "op de Schans". De kadastale benamingen, de straten aan weerszijde van de grenslijn, gevormd door de Rötcherweg en de Schanserweg, zoals Achter de Heggen, Op 't Bergske, Het Heksjke, An de Hagendoorn, Haanweg, Haangracht, Haanveld, I g'n Haan, wijzen in die richting. Hagen is Haan geworden, vergelijk Haanrade dat vroeger Hagenrode heette.

De Haanweg is al heel oud en moet volgens onderzoekers een onderdeel hebben gevormd van de Romeinse heerbaan Boulogne sur Mer – Tongeren – Maastricht – Heerlen – via een brug over de Worm in Rimbürg naar Keulen. Door hun gunstige ligging hebben de bewoners van de Haanweg en omgeving zich in vroegere tijden toegelegd op het verhandelen van hun pottenbakkersproducten, toen bleek dat bij de vele reizigers die gebruik maakten van de belangrijke handelsweg, die langs hun huisjes liep, belangstelling voor hun koopwaar bestond. Later, toen men zelf voor de handel erop uit moest, telde men in de Haanweg naar verhouding nogal wat marskramers. Zou hier de oorsprong liggen van de reeds vroeg aanwezige handelsgeest van de bewoners in de contreien.

Vroeger was de Haanweg, die overging in een landweg, die na een fikse regenbui de meeste tijd van het jaar praktisch onbegaanbaar was en het diepste punt (de kruising) lange tijd veranderde in een modderpoel. Dit kwam omdat op de lager dan de aangrenzende landerijen gelegen uitgesleten holle wegen weinig zonlicht kwam en de wind geen vat had, waardoor het wegdek niet droog kon vallen. Het zal de boeren, die destijds van deze landwegen gebruik moesten maken voor de drommel niet hebben meegezet om met kar en paard hun akkers en weilanden te bereiken. Ook de "brikkebekkers" de marskramer en later de mijnwerker uit deze contreien, voor wie deze wegen de kortste route naar de "ringovens" of naar de mijnen in Merksteijn en Alsdorf of de mijn "Julia" betekenden, zouden er wel over hebben kunnen meepraten. Trouwens de naam Groenstergracht langs de hoeve Dörenberg geeft dit overigens al aan, terwijl door de ouderen de Haanweg als "Haangracht" wordt aangeduid.

In de Haanweg heeft ooit een oud wegkruis gestaan. Het oude, qua vormgeving en locatie typisch Limburgs veld-/wegkruis op de hoek Haanweg/Schanserweideweg (de vroegere verbinding tussen de Haanweg en de Schanserweg), dat vele ouderen onder ons zich nog best zullen herinneren, ook al omdat het tijdens de jaarlijkse grote processie in de parochie Nieuwenhagen als eerste rustaltaar gold, waar de Zegen werd gegeven, schijnt niet het oudste kruis te zijn geweest, dat ooit op die plek moet hebben gestaan. Uit oude akten blijkt dat hier al in de 18e eeuw, men zegt omstreeks 1760, dat is korte tijd nadat op 't Sjpaans Kentje de kapel werd gesticht, een kruis moet hebben gestaan, dat bij de grote "bronk" van de parochie Eygelshoven, waartoe toen het "Sjpaans Kentje" behoorde, in de meest letterlijke zin als rustaltaar diende. De buurtbewoners hadden daarbij niet alleen de plicht het rustaltaar te bouwen en te zorgen voor een aangepaste versiering, zij voorzagen na de plechtigheid de parochiegeestelijken bovendien van een welvoorziene dis. Bij de komst van de Fransen (1794), die weinig ophadden met het katholieke geloof, is het kruis, waarvan volgens H. Goossens in "Ubach over Worms, van Overworms kwartier tot gemeente Landgraaf" een onderzoek zou hebben uitgewezen, dat het gesticht werd door een kloosterzuster (waarschijnlijk een dochter van het echtpaar Römken-Luchtmans) vermoedelijk verdwenen. Deze kloosterzuster moet er een stuk land hebben gekocht en er een kruis hebben laten plaatsen, een ijzeren kruis staande op een ronde, blauwe molensteen en aan de achterzijde versterkt met een ijzeren beugel. Het echtpaar Römken-

Luchtmans is een van de eerste bewoners van de Haanweg geweest, nog voorlevend o.a. in nazaten van de families Römken-Collaris, vroeger Haanweg 3 en Dautzenberg-Römken, voorheen Haanweg 17. Later in de 19e eeuw werd door de familie Römken of Hanzen een nieuw kruis opgericht. Dit kruis, waarschijnlijk een grafkruis met een gietijzeren bovenstuk, was geplaatst op een onderstuk van gepleisterd metselwerk. Het kwam voor op de kadasterkaart van 1832 van de gemeente Ubach over Worms. Toen het kruisbeeld ter plaatste moest verdwijnen met het oog op de in de aanleg zijnde Noord-Zuid verbinding beloofde Provinciale Waterstaat de bewoners van de Haanweg na voltooiing van de autoweg het kruis te herplaatsen. Niet het oorspronkelijke wegkruis maar een kil en strak natuurstenen kruisbeeld werd geplaatst. Waar het oorspronkelijk kruisbeeld gebleven is is niet bekend. Een ander kruis stond vroeger in een hoek van de tuin van huize Loyson (Huize de Schans), op het punt waar de Schanserweide uitkwam op de Schanserweg. Ook dit kruis stond op de kadasterkaart van 1832 van de gemeente Ubach over Worms. Wonder boven wonder had het de vernielzucht van de Franse overheersers overleefd, doordat men het al die tijd verborgen heeft gehouden. Tijdens de bevrijding in 1944 werd het kruis door een Amerikaanse tank geramd en danig vernield. Met gebruikmaking van zoveel mogelijk oud materiaal wist men het in zijn oorspronkelijke staat te herstellen. In verband met de verbreding van de Schanserweg in 1963 moest het kruis verplaatst worden. Het sneuvelde en viel in gruzelementen. Een aantal jaren terug is er een nieuw kruis geplaatst in de tuin van Huize de Schans.

Het eerste (voormalige) huis aan de Haanweg met huisnummer 3 was de boerderij van de familie Xaverius Römken-Collaris. De boerderij lag, gescheiden door een wei, achter het kerkhof van de parochie Nieuwenhagen, op het grondgebied van Ubach over Worms, waartoe ook het kerkhof behoorde. Vreemd genoeg geen witte boerderij, maar een facade van bruine, traditionele bouwsteen. Alles wees erop, dat achter de opgetrokken nieuwe gevel een oorspronkelijk heel wat oudere boerderij moet hebben gestaan. En inderdaad, voor de verbouwing van 1927, heeft er een veel oudere boerderij gestaan met een strodak, dat vóór de verbouwing zo lek was als een mandje, zodat er op zolder een verzameling van potjes, pannetjes en emmers stond om er het hemelwater in op te vangen.

Aan de Haanweg ligt de wereld aan je voeten, het zou jammer zijn als dit uitzicht verloren zou gaan.

Kerkstraat/Heigank

Aannemer Joh. Beckers, een van de oprichters van de fanfare St. Ceacilea, was tevens uitbater van een bekend café in de Kerkstraat te Nieuwenhagen. In latere jaren bouwde hij aan zijn druk beklante café een zaaltje, dat jarenlang als repetitielokaal heeft gediend voor de voornoemde fanfare, voordat de omzetting plaats vond in harmonie. Toen op 24 november 1943 zijn vrouw Angelina Reumkens stierf en hijzelf de 75-jarige leeftijd naderde, droeg hij zijn gerenommeerd café over aan zijn zoon Gerard en zijn dochter Lieske, beiden ongehuwd. Toen de "d'r Sjirrat en 't Lieske" op een leeftijd waren aangekomen dat zij het wat kalmer aan wilden gaan doen en er binnen de familie geen opvolger was, zagen zij zich genoodzaakt om de bedrijfsvoering van het café annex zaal aan anderen over te laten. Nadien heeft het etablissement onder de naam "Oad Neuhage" nog jarenlang in een behoefte voorzien. Sinds enkele jaren is hier een computerbedrijf gehuisvest.

zie ook bulletin nr 3 2001, blz 44-51, bulletin nr 2 2002 blz 47-55 en fotoboek "Van d'r Herrewêg noa Nujjenhage".

Bronnen:
Archief O.C.G.L.

Zoeë juweel

Koom - loate vier noe ierliek zieë -
woa vingste zoeëget in osz land ?
Zoeë vakwirkhoes - in wit en sjwat -
zoeë einfach en e zoeë sjarmant !

Dat vingste i gans Holland neet -
ich woar i mienig durp en sjtad !
Doch nurges zoog ich zoeë juweel -
alling get wat Zuud - Limburg hat !

Cryptogram (Wiel Sijstermans)

Oplossing uit bulletin december 2005.

NR	OMSCHRIJVING	OPLOSSING
01	In dees plaatsj haet, volgens zegke, pluumvee de boks aa.	<i>Hoensbroek</i>
02	Hiej vrit, volgens de Franzosen, dat deer de ganze berg kaal.	<i>Chevremont</i>
03	Dees plaatsj sjtaet bekind vuer zien nuuj aafrasteringe.	<i>Nieuwenhagen</i>
04	De inwoeners va dees plaatsj komme es neet te praoper uever.	<i>Nuth</i>
05	Volgens de auw benaming is 't de thoeshaven vuer dit metaal.	<i>Brunssum</i>
06	Hiej haet inne ziekere Winand om advies gevraagd.	<i>Wijnandsrade</i>
07	Gladgesjaore sjaopevoor.	<i>Kaalheide</i>
08	Versjaote kluere.	<i>Vaals</i>
09	't Klink es Krisverseering.	<i>Huls</i>
10	Dizze vorm va sjtriepvurming licht, landsjappelik gezie, deeper.	<i>Voerendaal</i>
11	Volges zegke behuure dees velder aa de adel.	<i>Landgraaf</i>
12	Dizze Duutsje baek is nao d'r honk geneumd.	<i>Waubach</i>
13	De inwoeners va dees plaatsj komme mit s'torm 't best tot hun rech.	<i>Heerlen</i>
14	Inne huevel vol sataniesje spruekskesfigoere.	<i>Heksenberg</i>
15	Uever dees beuim zweit d'r baas van 't klooster d'r scepter.	<i>Abdissenbosch</i>
16	De aafmaeting va dizze heuvel bepaalt de plaatsjnaam.	<i>Langeberg</i>
17	Mit dees werktuuge kin me hout en metaal bewirken.	<i>Vijlen</i>
18	Bevestigde sjtreuim.	<i>Jabeek</i>
19	Dit ongerdael van 'n drama is voetgelag vuer d'r Franse hertog.	<i>Rolduc</i>
20	Einvoudig graasland.	<i>Simpelveld</i>
21	De oetkoms va dees gemeente sjtopt me diks neet onger sjtaöl of dees dinger.	<i>Onderbanken</i>

Helaas zijn er geen goede oplossingen binnengekomen.

Activiteiten 2006.

Donderdag 16 maart: Francois van Gehuchten (stadsarchivaris gem. Tessenderlo (België) over de Bokkerijders. Aanvang 19.30 uur.

Donderdag 13 april: Algemene Ledenvergadering Aanvang 19.30 uur.

**Donderdag 20 april: Frans Pluymeakers. Lezing over bidprentjes
Aanvang 19.30 uur.**

**Donderdag 18 mei: Lezing door Jef Born over Romeins Rimburg.
Aanvang 19.30 uur.**

**Donderdag 29 juni: D'r Platkloep houdt voordrachten, verhalen en
gedichten. Aanvang 19.30 uur.**

**Zondag 10 september: Monumentendag/open dag van 10.00 tot 17.00
uur.**

**Zaterdag 16 september: Excursie naar het Zollmuseum Aachen-
Horbach. Vertrek 13.30 uur. Kosten worden tijdig bekend gemaakt.**

**Donderdag 5 oktober: Lezing door Jo Schiffelers over de Zouaven.
Aanvang 19.30 uur.**

**Vrijdag 3 november: Verenigingsavond en presentatie jaarboek 2006.
Aanvang 19.30 uur. Kosten worden tijdig bekend gemaakt.**

**Vrijdag 24 november: Presentatie fotoboek Ubach over Worms.
Aanvang 19.30 uur.**

Donderdag 14 december: D'r Geboare Verteller. Aanvang 19.30 uur

**Paleografielessen: Dinsdag om 19.30 uur 14 maart, 11 april, 23 mei
en 27 juni.**

ZIE OOK ONZE WEB-SITE: <http://home.planet.nl/~schif019>

Terug in het noorden

Dit verhaal is genomen en vertaald uit het boek "Echos from a foxhole", geschreven door Mike Chirco. Deze was infanterist in de Amerikaanse 84ste Infanterie Divisie (Railsplitters) en vocht in de Ardennen en Duitsland. Op 3 februari 1945 begint dit verhaal, wanneer de H-compagnie van het 335ste Regiment van bovengenoemde divisie vanuit de Ardennen terugkomt naar Duitsland en zich inkwartiert in Schaesberg gedurende drie weken, omdat de Duitsers de Schammenauel Dam hebben laten springen en de Amerikanen dus worden opgehouden.

We keken er echt niet naar uit om vanuit de Ardennen terug naar het Noorden te gaan, er waren immers hevige gevechten geweest in november 1944 in de buurt van Geilenkirchen. Toch zouden we er niet zo tegenop moeten zien, want in der zes weken dat wij in Geilenkirchen weg waren van december 1944 tot februari 1945 hadden andere Amerikaanse Divisies al flink wat werk verricht en heel wat bunkers veroverd en onschadelijk gemaakt. Dit gebeurde o.a. door series TNT aanvallen uit te voeren op de gebarricadeerde ingangen en handgranaten door de ventilatiepijpen te gooien, zoals we ook in november '44 hadden gedaan.

Op 3 februari verlieten we België en op dezelfde dag arriveerden we in Schaesberg in de provincie Limburg in Nederland. Hier waardeerden de mensen heel erg wat we hadden gedaan om hen te bevrijden en ze toonden hun dankbaarheid door hun huizen voor ons te openen. Schaesberg was een klein mijnwerkersstadje en had gelukkig weinig te lijden gehad van bom- en artillerie schade. De straten van het normaal nette stadje waren modderig geworden door de constante stroom van vrachtwagens en aan de zijkanen van de straten waren hoge stapels met kisten vol artillerie granaten en andere benodigdheden. Terwijl we gedurende de volgende weken via het platteland richting Duitsland trokken, kwamen we langs veel van de plaatsen waar we gevochten hadden in november. De plaatsen zagen er nu wel anders uit. Wij herinnerden ons de half verwoeste steden Geilenkirchen, Würm, Beek en Lindern. Nu zaten we totaal vernietigde steden. Niets stond er nog. Het was bijna onmogelijk om de ingangen van de schuilkelders te vinden. Wat een desolaat gezicht!

Het oversteken van de Roer was gepland op de 19^e februari. Dit zou een makkelijke oversteek moeten zijn. De rivier is gemiddeld 60 tot 85 voet breed bij laag water, hoewel de rivier in de winter op sommige plaatsen meer de 200 voet breed kan zijn. Het is gemiddeld 2 tot 5 voet diep en in de winter kan dat oplopen tot wel 12 voet (3 voet is ongeveer een meter). De Duitsers hadden de Schwammenauel Dam verwoest. Het water niveau steeg tot boven de 11 voet en bleef de rest van de maand meer de 10 voet hoog. Dit vertraagde ons 3 weken. We waren er niet al te verdrietig over.

Samen met enige andere soldaten woonden we bij de familie M. Jung (Achterstraat). Vader Jung werkte in de mijn. Moeder Jung was een hardwerkende huisvrouw die goed voor haar zes kinderen zorgde en de soldaten een warm huis gaf. Hoewel ze niet rijk waren, lieten ze ons niet naar bed gaan zonder een traktatie, meestal was dat een glas huisgemaakte wijn en wat koekjes. Iedere dag, als we door de mess linie (legerkeuken) gingen, zagen we de kinderen uit de buurt met hun pannetjes wachten op restjes van de soldaten uit hun keukens. We probeerden allemaal wat minder te eten zodat we hun de restjes konden geven. Ik probeerde vooral om iets te bewaren voor de familie Jung. Op een dag gooide ik een paar wollen sokken weg vol met gaten. Ik zag hoe de 14 jarige Annie ze pakte, waste en voorzichtig de sokken uitrafelde. Daarna breide ze er een nieuw paar sokken voor zichzelf van. In mijn volgende brief naar huis vroeg ik mijn moeder om wol op te sturen naar deze familie die het verdiende. De familie Jung waren de enige bij wie ik gedurende de oorlog een wasmachine had gezien. Vader Jung maakte zelf de constructie van een houten tobbe, riemen, een wiel met schoepen en een elektrische motor.

Het nieuws verspreidde zich dat in de aangrenzende stad Heerlen een bioscoop was. Op een avond gingen we met een paar kameraden te voet naar Heerlen om een film te gaan bekijken. We genoten van de Amerikaanse film *'I married a witch'* (*Ik ben met een heks getrouwd*). Het was voor ons dubbel zo leuk omdat het origineel in het Engels werd gesproken en in het Nederlands werd ondertiteld. Het gelach van de andere bioscoopgangers werd vertraagd omdat zij eerst de ondertiteling moesten lezen. Na de film vonden we een ijssalon en we kochten echte ijs hoorntjes, de eerste sinds we de VS hadden verlaten.

Nadat we terug hadden gelopen naar Schaesberg, deden we onze modderige schoenen uit en lieten ze voor de deur staan toen we gingen slapen. Toen we de volgende ochtend opstonden, merkten we dat

moeder Jung al vroeg was opgestaan. Ze had het voetpad naar de straat zoals iedere ochtend geveegd en daarna onze laarzen allemaal schoongemaakt.

Terwijl we genoten van het uitzicht voordat we moesten vechten en ons met de lokale bevolking onderhielden, oefenden we iedere dag voor de aanstaande oversteek over de rivier. De verschillende afdelingen, genie, artillerie en infanterie, oefenden hun rollen voor het komende gevecht. We oefenden de militaire boot oversteek op een plek bij de Wurm overdag en een keer 's nachts. Terwijl de troepen oefenden, vond er uitgebreide strategische planning plaats bij het divisie hoofdkwartier. We hadden gelukkig voldoende tijd om ons voor te bereiden op wat de laatste fase van de oorlog in Europa zou worden.

Op 23 februari 1945 was het zover en moesten wij afscheid nemen van de familie Jung, die zo goed voor ons gezorgd had.

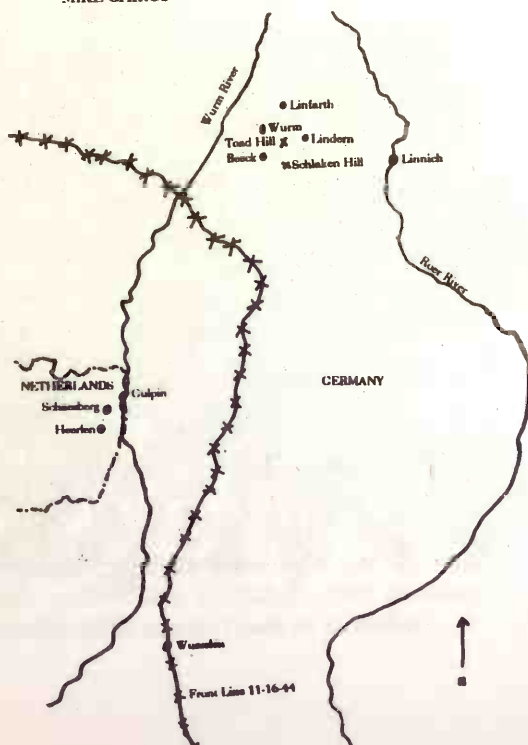
Mike Chirco

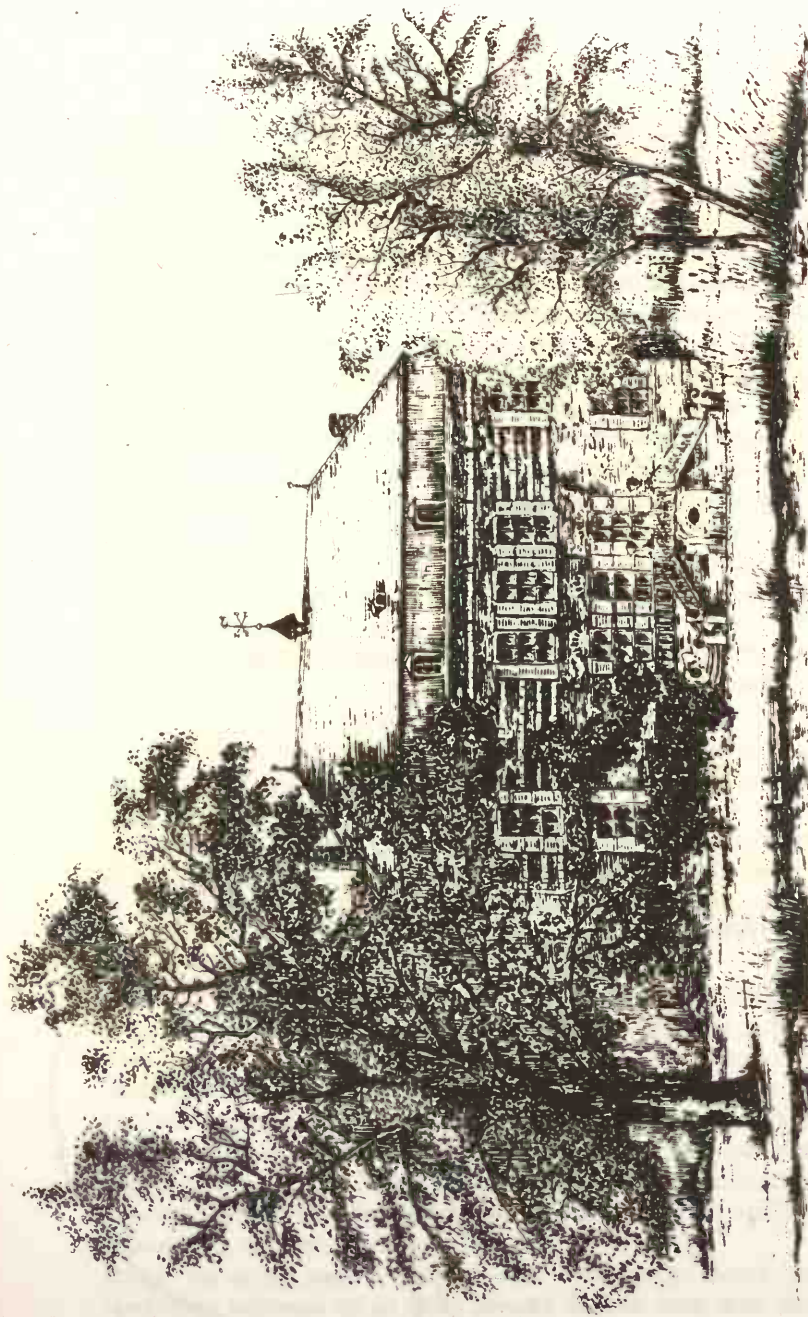
P.S. Mike Chirco heeft in de jaren negentig de familie Jung nog bezocht. Hij is in 2004 overleden.

MIKE CHIRCO

This Book is a Limited Edition of 250 and
this is Number 52

*Best Thanks to Joe P
Mike Chirco*

— Jacques Delnoy
— 1884 —

STRIMACEN
SOMMES
DE 9

Mijn familie Meeuwissen bokkenrijders..nee !!!!

(Jose Seerden-Pompl)

Tijdens een van mijn bekende werkzame uren in het Rijksarchief van Maastricht kreeg ik middels mijn genealogische mentor Pierre de la Haye het boek de Bokkenrijders te zien. Ik was pas een tijdje bezig met mijn Limburgse kwartierstaat, en achteloos wierp ik een blik in de index. Ik werd wat witjes om de neus. Stephanus, Hermanus Goswinus en Wouter Meeuwissen werden hier afgeschilderd als bokkenrijders. Ter dood veroordeeld, aan de galg gebracht en begraven aan de Lommelenberg. Mijn eerste reactie was een kleurrijk vocabulaire. De reactie van de andere bezoekers. Dat moet je maar eens uit zoeken. En nog duidelijker jij moet maar eens naar een lezing gaan van Louis Augustus. Gelukkig kreeg ik de kans een lezing van Louis Augustus bij het OCGL bij te wonen. Met rode oortjes heb ik geluisterd. En nam me voor: "ik zoek dit uit". Nu ben ik iemand die jaartallen en een naam niet het belangrijkste vinden, maar de ware achtergronden van mijn voorouders en steeds meer de streekgeschiedenis.

Hermanus Meeuwissen x Catharina Eggen

Kinderen: Goswinus, ged. 4-2-1731 te Strabach/Houthem, ongehuwd, dagloner, gearresteerd 9-3-1775 confrontatie met Geertruid Bosch. *Vonnis: galg, uitgevoerd 5-10-1775*

Hermanus ged 16-3-1742 Houthem Broekhem gehuwd met Cathrijn Jongen uit Oud-Valkenburg dochter van de koster van Oud-Valkenburg. Van beroep akkerman had land ter waarde van 1000 gulden. Gearresteerd 11-1-1776 scherper examen. *Vonnis galg uitgevoerd 9-5-1776.*

Stephanus: woonde in Strabeek, overleden in detentie, zonder een bekentenis te hebben gedaan op 23-3-1775. *Vonnis: lichaam onder galg begraven.*

Wouter: woonde in Broekhem, voortvluchtige bij verstek verbannen 8-9-1776. Zijn verder spoor heb ik niet kunnen volgen.

Mathijs Emands, schoonzoon gehuwd met Maria Agnes Meeuwissen gedoopt 13-8-1745. Mathijs werd 9-3-1775 gearresteerd, scherpen examen. *Vonnis, galg uitgevoerd 4-4-1775.*

Dit waren de feiten die ik uit Antoon Blok's boek haalde. Nu kende ik de romantische verhalen van bokkenrijders die in het holst van de nacht bij een afgehakte hand trouw zwoeren aan de duivel., hun stiekeme bijeenkomsten en hoe ze onverschrokken zouden roven en moorden.

Maar hoe zat het eigenlijk in die tijd.???

De 18^e eeuw , schout en schepenen hadden veel macht. En hadden zo hun eigen jurisprudentie. Straffen als gebrandmerkt worden, aan de schandpaal, aan de galg, strenger examen waarbij iemand na een werkelijke onmenselijke manier van pijniging maar gauw toe gaf toe te behoren tot de goddeloze en talrijke bende, gauwdieven medeplichtig te zijn aan huijsbraeken, knevelarijen en diefstallen etc....

Ik heb de processen bestudeerd van de gebroeders Meeuwissen in de schepenbank van Valkenburg, gevoerd door drossaard Vignon. Van juridische steun was geen sprakegeen Max Moskowicz. Geen dna-onderzoek. Het gewone volk was vaak ongeletterd onmondig. Hermanus Meeuwissen gehuwd met Cathrijn had heel wat grond in zijn bezit tegen hoge rente gekocht van hoge heren. Cathrijn dochter van Jacob Jongen uit Oud-Valkenburg had ouders die ook het een en ander aan bezit had. Zo zag ik dat haar moeder als weduwe zijnde nog zaken voerde met pastoor La Croix. Hermanus was een harde werker.....waarom zou hij stelen?? In de schepenbank van Houthem kom je de naam Meeuwissen vaak tegen als koper.

Vier zonen uit een gezin, wat een verdriet. Het waren zonen, huisvaders dus kostwinners. Tijdens de processen waarbij strenger examen werd uitgevoerd, werden steeds dezelfde vragen gesteld , men moest dan ondertekenen; het kruisje bij het handmerck werd steeds ieler. Na de terechtstelling hield het niet op, al hun bezittingen werden geïnventariseerd en geconfiscieerd door de brave heren van de schepenbank. Zelfs de testamenten van hun schoonouders moesten worden voorgelegd en de kost en inwoning die een van de broers aan zijn zus Cornelia had betaald. Want al deze delicten tegen de goddelijcken en 's- lands wetten, in een land van politie en justie connen niet worden getolereerd. Men diende gestraft te worden als exempel voor anderen. En dit alles door de confrontatie met Geertruid Bosch, jongste dochter van Antoon Bosch , de herbergier en glazenmaker. Er werd beweerd dat zij zich verkleedde als man, tijdens de inbraken. Zij werd samen met haar ouders gearresteerd.Haar vonnis na geseling met 6 roeden en 6 slagen. Tijdens het proces noemde ze de namen van 50 medeplichtigen, waarbij helaas de familie Meeuwissen.. Was het de hevige pijn, de angst...

Zij kwam vrijaf en werd slechts verbannen uit de Lande van Overmaas..

Terug naar de familie Meeuwissen, de nabestaanden vluchten berooid buiten de Lande van Overmaas naar de heerlijkheid Wijlre. Casper zoon

van Herman Meeuwissen en Catrijn werd hier linnenwever. Hij trouwde drie maal oa met een dochter van Nicolaas Hollanders, ook bestempeld als "bokkenrijder". Hij werkte hard en kocht oa grond bij de Keutenberg.

De directe voorvader van mijn omaatje Bertha Pompl-Meeuwissen. Bertha die heel lief met haar gerimpelde bolle wangetjes in haar geliefde stoel zat op hoge leeftijd. Gekleed in gebloemde schort en slofjes met pompoentjes. Dochter uit een groot gezin Meeuwissen-Horsch. Altijd hard gewerkt. Bertha had eens moeten weten.

Bij mijn weten is er altijd criminaliteit geweest. Maar de onrechtvaardigheid was te groot. Al vorens we deze mensen betitelen als bokkenrijders, criminelen moet je je eerst werkelijk in hun leven verdiepen, en vooral dat van de schepenbank van die tijd. Die mensen hadden een ongelofelijk macht en rijkdom. Ook heb ik de kerker in het kasteel van Herzogenrath mogen aanschouwen met de attributen oa de Spaanse laars. Wat een ellende. Nog steeds worden mensen heden ten dage onmenselijk gestraft; en is het maar goed dat we internationale organisaties hebben die foutieve rechtspraak proberen te bestrijden. En als ik weer dat woord hoor van bokkenrijder zie ik weer dat wiebelig iel kruisje als handmerck van mijn voorouders, en voel ik pijn, maar ook trots dat hun kinderen weer opnieuw zijn begonnen en zich niet klein lieten krijgen. Oma Bertha jij was daar het beste bewijs van !!

Bronnen: Antoon Blok De Bokkenrijders.

Schepenbank Houthem en Valkenburg, en de schepenbank Vrije heerlijkheid Wijlre.RAL

Bokkerijdersgenootschap

Al enkele jaren is er een Bokkerijdersgenootschap in de Belgische contreien actief. Sinds kort zijn ook enkele "metgezellen" uit het Landgraafse toegetreden tot het illustere Bokkerijdersgenootschap (Harrie Mulders, Frans Theunissen, Jack Lussenburg). Er zijn al "Samenzweringsbijeenkomsten" geweest in het Belgische Bree (Pollismolen) en onlangs in Sweijkhuizen in de Bokkerijer. Van iedere Samenzweringsbijeenkomst wordt door het Genootschap verslag gemaakt, "bokkesprongen" genaamd. Het Genootschap geeft enkele keren per jaar een digitaal boekje uit genaamd 't Bokske, met wetenswaardigheden omtrent de Bokkerijders. Er worden ook activiteiten besproken zoals het oproepen van nazaten van Bokkerijders. Het ligt namelijk in de bedoeling om tijdens de Gouwdag in Bree (zeg maar de Heemkundedag in Bree) een foto te maken van de nabestaanden van Bokkerijders. Inmiddels zijn al ongeveer 25 nazaten bekend die te kennen hebben gegeven in Bree aanwezig te zijn. Deze Gouwdag zal op zaterdag 17 juni plaatsvinden. In de ochtenduren zal middels lezingen voor genodigden deze Gouwdag een aanvang nemen. Rond de klok van 14 uur zullen de nazaten op de foto vastgelegd worden. Voorts is er voor belangstellenden heel veel informatie over Bokkerijders te verkrijgen, onder andere middels een forse tentoonstelling. Er zijn bokkerijderswandelingen verkrijgbaar in Bree. En het Bokkerijdersbier is uiteraard ook ter plekke op de markt te nuttigen. Belangstellenden in de Bokkerijders zijn op 17 juni dan ook van harte welkom in Bree. Voorst worden door het Bokkerijdersgenootschap activiteiten ontplooit in 2007 in Landgraaf (25 jaar Landgraaf) de aandacht op de Bokkerijders te vestigen. Voor het jaar 2008 zijn er plannen om in Euregionaal verband een evenement op touw te zetten.

Gouwdag over de Bokkerijders: oproep nazaten

Hoofdattractie wordt een groepsfoto van afstammelingen van terechtgestelde of beschuldigde bokkenrijders. Die foto komt tot stand om 14.00 uur op het Vrijthof. Daarvoor zijn de organisatoren op zoek naar adressen van verre nazaten en doen zij een oproep aan heemkundigen, genealogen en stamboomonderzoekers om zoveel mogelijk mensen op te sporen, bij wie het groene bloed van les 'Boucs-verts' door de aderen stroomt. Er zijn al enkele tientallen mensen

getraceerd, zelfs hoge magistraten en notarissen stammen af van de meest beruchte bokkenrijders. Het wordt een merkwaardig weerzien. Afstammelingen van de Bokkerijders kunnen zich bij onze secretaris Jack Lussenburg melden, e-mail j.lussenburg@home.nl Ben benieuwd wat het oplevert!

Programma:

Voormiddag (voor de specialisten en hardnekkigen)

09.30 uur Ontvangst ingeschreven deelnemers, bokkenrijdersstand in De Kapel.

09.50 uur Optreden van Brr..., (BokkenRijders Revival) met Jean Innemée van de Maastrichter groep Carboon, gespecialiseerd in bokkenrijdersliederen.

10.00 uur Welkomstwoord dhr. Lambie, voorzitter Heemkunde Limburg

10.10 uur Introductie telkens van de sprekers: Dirk Dobbeleers.

10.12 uur Voorstelling Genootschap en overzicht van de dag: Jo Corstjens.

10.25 uur Referaat: 'Criminaliteit en bendevorming in het algemeen' door professor....

10.50 uur Optreden Brr....

11.05 uur Referaat: 'Bokkenrijders, specifieke Limburgse misdaad?' door lic.hist. François Van Gehuchten

11.30 uur Mogelijkheid tot vragen stellen.

12.00 uur Lunch in zaak nabij.

Namiddag (voor het ruim publiek)

14.00 uur -Groepsfoto afstammelingen bokkenrijders op het Vrijthof

- Start bokkenrijdersfietsroute op eigen initiatief. Er zijn 20 huurfietsen beschikbaar.

- Bokkenrijdersexpo in het Oud-stadhuis.

- Optreden straatacteurs: zakkenroller, wagenspel,...

- Drankenkiosk op Vrijthof met bokkenreysbier van brouwerij Sint-Jozef.

- Optreden Brr....

14.15 uur Film (docudrama): 'Bokkenrijders tussen Brief en Beul' in het Stadhuis.

15.15 uur Begin tweede projectie zelfde film.

17.00 uur Opvoering toneelmonoloog: 'Ze vlogen weer op bokken', door Dirk Dobbeleers.

Organisatie: Bokkenrijdersgenootschap, Heemkunde Limburg en Stad Bree.

Bij de foto een deel van het Bokkerijdersgenootschap tijdens de bijeenkomst in Sweikhuizen begin februari.

Harrie Mulders, René Neijens, Frans Theunissen, Jean Innemee, Francois van Gehuchten, Jack Lussenburg, Hans Donners, Jo Corstjens en Harrij Sillen

Publikaties en verkoop van boeken e.d. Heemkundevereniging Landgraaf (OCGL)

Cursief en vet gedrukt is gewijzigd t.o.v. vorige versie		Prijs	
Titel:	Jaargang / Auteur	leden	niet leden
JAARBOEKEN OCGL			
o.a. Geschiedenis van onze grensregio.	1985	uitverkocht	
o.a. 3/4 eeuw mijnbouw Laura en vereniging	1986	uitverkocht	
o.a. 150 jaar Nieuwenhagen / Pastoor Simonis	1987	uitverkocht	
o.a. Dialectstudie	1988	4,00	4,00
o.a. Préhistorie Rimburch / Ontstaan parochie Nieuwenhagen	1989	uitverkocht	
o.a. Pottenbakkersoven Groenstraat / Acht eeuwen grensgeschiedenis.	1990	uitverkocht	
o.a. Genealogie Jongen	1991	4,00	4,00
o.a. Annalen van pastoor Schatten 1910-1935	1992	4,00	4,00
De bevrijding van Landgraaf	1993/1994	uitverkocht	
Landgraaf in de jaren 1940-1945	1995	uitverkocht	
o.a. De familiegeschiedenis Rongen	1996	4,00	4,00
De mijnen in Landgraaf	1997/1998	uitverkocht	
Herinneringen aan de 20e eeuw.	1999/2000	uitverkocht	
Kerken en Gelovigen in Landgraaf	2001	10,00	12,50
Van Romeinse weg tot "d'r Sint Joep va Woabich".	2002	uitverkocht	
o.a. Burgemeesters van Landgraaf	2003	10,00	12,50
o.a. Schutterij Landgraaf - ON2 - Verwantschappen met E.hoven	2004	10,00	12,50
o.a. Bokkerijders in Landgraaf - de Romeinse weg door Landgraaf	2005	12,50	15,00
SERIE "KEN LANDGRAAF"			
DEEL 1: Kruisen en kapellen		uitverkocht	
DEEL 2: 16 Wandelingen		2,00	2,00
DEEL 3: Straatnamenboek Van Aalbersestraat tot Zwartebergweg		2,00	2,00
DEEL 4: Parochie het Eikske 50 jaar		uitverkocht	
DEEL 5: De Voort. Logboek van een wijk in Nieuwenhagen.		uitverkocht	
DEEL 6: Fotoboek Woa is der Sjeet gebilve		uitverkocht	
DEEL 7: Fotoboek Woabich - Grunsjtroat		10,00	12,50
DEEL 8: Fotoboek Van d'r Herreweg noa Nuijenhage		uitverkocht	
DEEL 9: Fotoboek Alles um der Sjeet		12,50	15,00
LANDKAARTEN (kopiën)			
Eygelschoven 1891 (113 x 92 cm)		2,00	2,00
Schaesberg 1903 (98 x 61 cm)		2,00	2,00
Toponymische kaart Thorns Ubach vóór 1525 (84 x 59 cm)		2,00	2,00
Voormalige gemeenten Landgraaf 1805/1807 (A3)	1991 / M. Quaedflieg	1,00	1,00
PUBLIKATIES VAN DERDEN en DIVERSEN			
En d'r Boer hee boeëret wieër (genealogie fam. Baur)	2002 / M. Quaedflieg	22,50	22,50
Middeleeuwse Pottenbakkersovens in Landgraaf	2001 / W. Beckers	uitverkocht	
Schaesberg en zijn kerk. 300 jaar Petrus & Paulus parochie	2000 / E. Ramakers	10,00	10,00
Oud Schaesberg (tekeningen)	Jozef Franck	10,00	10,00
Haengenaemd	1987 / H.P.M. Haen	3,00	3,00
Limburgse gedichten	OCGL, sectie Dialect	0,50	0,50
Foto's staties Ad de Haas compleet 14 foto's		3,00	3,00
Foto's staties Ad de Haas losse foto		0,50	0,50
BESTANDEN OP CD-rom / DISKETTE *			
Div. DTB / BST bestanden in PDF-formaat: Eijgelschoven, Frelenberg, Marienberg, Schaesberg, Ubach, N.hagen, UoW, Rimburch.	2003 Werkgroep Waubach	10,00	20,00
Complete inventaris OCGL	Laatste versie	1,50	1,50
Volkstelling gemeenten Landgraaf 1796 in PDF-formaat *	OCGL	3,00	3,00

O C G L

Bulletin

Contactorgaan van de Heemkundevereniging
 Oudheidkundig en Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf

22 jaargang nr 2 juni 2006

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter J.Schiffelers, Lokert 9, 5591 NB Heeze, 040-2262936
Secretaris J.Lussenburg, Op de Heugden 28, 6371 XM Landgraaf, 045-5320179
Penningm. J.M. Erkens, Bosheide 49, 6373 CK Landgraaf, 045-5315529

ALGEMEEN BESTUUR

Bulletin/Jaarboek H.A.Mulders, Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf 045-5322876
Archief/werkpl. S.H.P.Moonen, Oude Landgr.62, 6373 BB Landgr 045-5319114
Geneal/Waubach H.Dortants, Eijgelsr.weg 25, 6374 KB Landgraaf 045-5315315
Algemeen M.J. Offermans, Schoolstr. 88, 6374 CZ Landgraaf, 045-5314079
Contactpersoon Platkloep H.A. Mulders, Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876

BESTUURSADRES

Op de Heugden 28, 6374 NM Landgraaf tel. 045-5320179
E-mail : j.lussenburg@home.nl

REDACTIEADRES BULLETIN EN JAARBOEK

Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876

CONTRIBUTIE O.C.G.L.

Individuele leden € 16 euro per jaar
Gezinslidmaatschap € 19 euro per jaar
Jeugdlidmaatschap € 5 euro per jaar (pas studiezaal inbegrepen)
Toegangspasje werkpl. € 9 euro per jaar

BANKRELATIE

Rabobank Landgraaf rek.nr 136314937 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf
Postgiro 4776225 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf
Buitenlandbetalingen: Ibannr. NL 32 RABO 01363149 37 Bic nr. RABONL2U

VERENIGINGSGEBOUW

An de Voëgelsjtang 12 6373 BJ (achter de kerk N'heide) 045-5322820
(tijdens studiediezaal)
E-mail-adres: OCGL @ home.nl
<http://home.planet.nl/~schif019>

VASTE OPENINGSTIJDEN STUDIEZAAL

Woensdag en zaterdag 13.00-17.00 uur
Na kenningsmakingsbezoek toegangspasje verplicht

Het Bulletin verschijnt 4 x per jaar.
Losse nummers € 1,50 excl. portokosten

Van de voorzitter

Bij de opening van de jaarvergadering op 13 april heb ik aangegeven, dat ik er mijn eerste lustrum als voorzitter op heb zitten. Een "broekje" nog wanneer ik naar de staat van dienst van enkele andere bestuursleden en leden kijk. Maar ja, dat krijg je wanneer je in het bestuur bijna de jongste bent.

Hoewel het ons waarschijnlijk nooit zal lukken om alle leden op een jaar- of ledenvergadering te krijgen, constateer ik toch dat er elk jaar weer een lichte stijging zit in het aantal leden dat de vergadering bezoekt. Ook nieuwe leden nemen de tijd en moeite om de vergadering te bezoeken. Dat betekent, dat onze leden betrokken zijn bij het wel en wee van de vereniging. Dat zie je ook op woensdagmiddag of zaterdagmiddag. Mensen helpen elkaar en wijzen elkaar de weg. Men blijft niet boven op de eigen gegevens zitten, maar kijkt er met anderen naar en zo kom je samen telkens een stapje verder in je onderzoek.

De jaarvergadering verliep in een goede sfeer. Naast het jaarverslag van Jack Lussenburg en de activiteiten voor 2006 werd door de penningmeester Jo Erkens een prima presentatie gehouden van de financiële positie van de gemeente en de inspanningen die gedaan zijn. De vereniging heeft een financieel gezonde basis en dit punt hebben we eerder bereikt, dan dat we in eerste instantie hadden durven dromen. Het is misschien nog niet iedereen opgevallen, maar we hebben gemeend de eerder afgesproken contributieverhoging dit jaar niet te laten doorgaan. Een mooie meevaller voor alle leden dus.

Ook is de vergadering inzicht gegeven in de waarborgen die zullen worden aangebracht in de stichtingsakte van de Guus Frehenstichting.

Graag wil ik hier nogmaals mijn medebestuursleden en al onze vrijwilligers van harte bedanken voor de vele uren die zij zich geheel belangeloos voor onze vereniging inzetten. Bedankt en een welgemeend "petje af".

Het aantal leden van de vereniging blijft groeien. Hoewel er al een vla uitgeloofd was door de penningmeester, konden we het jaar 2005 niet afsluiten met 300 leden. Maar ze komen er aan.

Onze collectie blijft groeien. We hebben al reserve rekken moeten bijplaatsen. Toch blijft het belangrijk om er op te blijven letten, dat inwoners van Landgraaf voor ons waardevolle spullen niet zo maar weggooi-

en. Wij denken daarbij dan met name aan bidprentjes, boeken, foto's en andere kleine zaken die van belang zijn voor onze lokale geschiedenis. Wij vragen alle leden om hier aandacht aan te willen schenken en dit ook in hun eigen kennissenkring uit te dragen. Weggooien kan altijd nog, maar laat ons dan eerst even kijken of er iets tussen zit dat de moeite waard is van het bewaren.

Aan het einde van de vergadering heeft het bestuur nog een oproep gedaan naar de leden om ideeën aan te dragen voor de viering van het jubileumjaar 2007. Niet alleen de gemeente Landgraaf bestaat in 1982 25 jaar, maar ook wij als vereniging. Hoewel we in heemkundeland misschien nog redelijk jong zijn, willen we ons jubileum toch zeker niet onopgemerkt voorbij laten gaan.

Onze lezingen en activiteiten worden in het algemeen goed bezocht. Een absoluut record werd gebroken bij de lezing over de Bokkenrijders door Francois van Gehuchten. 143 mensen vonden een plaatsje in de kantine. Enkele mensen die in de gang stonden zijn helaas zelfs weer naar buiten gegaan. Een boeiende lezing met een stil gehoor. Voor Francois was dit uitzonderlijk. Zelden heeft hij zo'n geweldig gehoor gehad.

Ook de lezing van professor Gehlen over het oude erfrecht was goed bezocht en boeiend. Voor een leek zal het zeker niet makkelijk te volgen zijn geweest, maar je hebt die basiskennis wel nodig waar je bezig bent onderzoek naar de verdeling van goederen bij bijvoorbeeld een genealogie of wanneer je een studie doet naar gebouwen en gronden. In het boek "Ontgonnen verleden" dat uitgegeven werd ter gelegenheid van de vijfenzeventigste verjaardag van Louis Augustus, kun je een en ander teruglezen. In dit boek met opstellen heeft professor Gehlen een bijdrage staan over het zogenaamd Terugvalrecht in het Land van Valkenburg. Hij doet dit aan de hand van een praktijkgeval. Het boek is uitgegeven door het LGOG en staat uiteraard in onze collectie.

Hoewel ik voor mijn beurt moet praten, ben ik er nu al van overtuigd dat ook de lezing van 18 mei van Sjef Born over de Via Belgica (Romeinse weg) en Romeins Rimburch bijzonder boeiend en goed bezocht zal zijn. Ook een aantal medewerkers van de gemeente Landgraaf heeft te kennen gegeven deze lezing te willen bezoeken. Dit wijst ook automatisch op de goede samenwerking die wij met de gemeente hebben. Deze le-

zing kwam overigens precies op een perfect moment omdat immers aan de Heerlenseweg opgravingen zijn gedaan die wellicht weer een nieuw beeld op de Romeinse tijd hebben opgeleverd.

De monumentendag die op 10 september zal worden gehouden, heeft als thema "Feest" meegekregen. Over feesten is er natuurlijk genoeg te schrijven en te laten zien, maar feestgebouwen zijn er minder in de gemeente. Patronaten en oude zalen zijn verdwenen. Twee oude kerken hebben een andere functie gekregen en worden nu wel gebruikt voor feesten. We proberen er in elk geval weer een boeiende dag van te maken.

Met de gemeente hebben wij inmiddels een eerste overleg over de organisatie van die dag gehad. Ook zijn we in overleg om te bekijken of wij als vereniging niet voortaan de dag voor de gemeente kunnen organiseren. Op die dag zullen wij samen met onze collega's uit Ubach Palenberg en in samenwerking met de gemeenten Landgraaf en Ubach Palenberg voor inwoners van de Duitse gemeenten een rondrit door Landgraaf organiseren waarbij wij uiteraard ook onze eigen locatie zullen aandoen. De gidsen voor deze rondrit zullen Hub Dortants en Jo Schifflers zijn. Wanneer het goed is zal een week later de uitwisseling plaatsvinden waarbij een bus mensen uit Landgraaf een rondrit door Ubach Palenberg zal maken. De gidsen zullen dan uiteraard onze Duitse collega's zijn. Wij adviseren iedereen de berichtgeving over de aanmelding goed te volgen omdat in de bus maar een beperkt aantal plaatsen beschikbaar is en vol is vol geldt.

Dit Bulletin is meteen het laatste dat voor de vakanties verschijnt. Als vereniging gaan we niet met vakantie. Wij blijven gewoon elke woensdagmiddag en zaterdagmiddag open. Graag wil ik iedereen een prettige vakantie wensen en voor de mensen die weg gaan, een behouden thuiskomst.

Ter herinnering

Op 31 maart van dit jaar overleed plotseling Huub Stormen in de leeftijd van 58 jaar. Huub was een lid dat niet zo direct opviel. Hij en zijn vrouw waren trouwe bezoekers van onze lezingen en excursies. Wat maar enkelen weten, is dat Huub vanuit zijn eerdere functie in de kascontrole-

commissie voor de penningmeester een kritische, meedenkende en adviserende sparringpartner was.

Wij wensen Tiny en de kinderen veel sterkte bij het verwerken van dit verlies.

Omdat woorden te kort schieten wil ik hier het gedicht van Hanna Lam herhalen dat tijdens de ledenvergadering is voorgelezen bij het herdenken van onze overledenen.

De mensen van voorbij.

De mensen van voorbij

Zij blijven met ons leven.

De mensen van voorbij

Ze zijn met ons verweven

In liefde, in verhalen,

Die wij zo graag herhalen

In bloemengeuren, in een lied

Dat opklinkt uit verdriet.

Koninklijke onderscheiding

Wiel Beckers heeft voor zijn inzet bij onze vereniging, het IVN Landgraaf en de Archeologische Werkgroep Landgraaf op 28 april een Koninklijke Onderscheiding gekregen. Hoewel wij dat op andere wijze ook al kenbaar hebben gemaakt, willen wij Wiel en zijn familie hier nogmaals van harte feliciteren met de ontvangen onderscheiding als blijk van waardering voor het vele vrijwilligerswerk dat is verzet. Met deze onderscheiding gaat Wiel zeker niet op de lauweren rusten en zal hij zeker bij het archeologisch onderzoek binnen Landgraaf betrokken blijven. Wanneer het maar enigszins kan zal Wiel ook in het veld aan het werk zijn.

Jo Schiffelers

Gouwdag in Bree, (België) zaterdag 17 juni.

Vanaf 10.00 uur.

Om 14.00 groepsfoto van alle nazaten Bokkerijders.

Villa "Glück Auf"

De villa Glück Auf in Eygelshoven (gelegen in de Torenstraat nr 28), die ook wel eens villa Pierre wordt genoemd, werd in 1901 gebouwd in opdracht van de eerste directeur van Laura & Vereeniging: Paul Hubert Raymond Pierre. De mijnbouwkundige ingenieur Raymond Pierre, die op 26 juli 1857 te Maastricht werd geboren, was vóór zijn Laura-tijd directeur bij de Ombilin Steenkolenmijnen op Sumatra (het huidige Indonesië). Hij was bereid directeur te worden van Laura & Vereeniging te Eygelshoven op voorwaarde dat hij er op dezelfde manier kon wonen als op Sumatra. Uit bewaard gebleven brieven uit de periode januari 1900 t/m december 1901, blijkt dat R. Pierre op 25 januari 1900 opdracht gaf aan een Akense architect om een ontwerp te maken van een directeurswoning. Het moest een vrijstaande woning zijn met het karakter van een landhuis met 10 á 12 kamers, een centrale hal, een terras, elektriciteit en een lagedruk stoomverwarming. De totale bouwkosten inclusief verwarming mochten niet meer dan DM 50.000,00 bedragen. In juli 1901 was het definitieve bouwplan nog niet gereed, ofschoon het grootste gedeelte van het graafwerk toen al klaar was. Gezien het feit dat pas na ruim een jaar corresponderen en praten het definitief ontwerp klaar was, is het niet waarschijnlijk dat de villa gebouwd werd naar dezelfde tekeningen, die gebruikt werden bij de bouw van het huis in Umbilien op Sumatra, zoals eerder in krantenartikelen werd beweerd. Het werd een huis in koloniale stijl met vroege Jugendstil invloeden. De frontgevel is voorzien, van rijke stucwerkdecoraties o.a. boven de deur, boven de balkondeur en in de topgevel. Deze decoraties symboliseren de mijnarbeid. Boven de hoofdingang bevindt zich de tekst: GLÜCK AUF. De tuinaanleg vond plaats in 1905. Aan de andere kant van de Torenstraat, tegenover de huidige huisnummers 62 t/m 66, werd langs de Strijthagerbeek het koetshuis van de directeurswoning gebouwd. Dit koetshuis, dat later als garage werd gebruikt en inmiddels samen met de bijbehorende woning is gesloopt, was gemakkelijk vanuit de villa te bereiken via een pad door de villatuin (het oude poortje dat toegang gaf tot de Torenstraat is momenteel nog te zien, net vóór huisnummer 62). Raymond Pierre was in 1899 in dienst getreden bij Laura & Vereeniging. De afdiepwerkzaamheden van de schachten voor de mijn Laura stonden onder zijn leiding. Van 19 juli 1905 tot 1925 was hij lid van de gemeenteraad van Eygelshoven. Hij ging in juni 1925 met pensioen en verliet de villa als

woonhuis en vertrok naar Heerlen. Pierre was een van de markantste figuren uit het "feodale" tijdperk van de Nederlandse mijnen. Hij overleed op 12 januari 1938 te Aken.

Na 1925 werd de villa verbouwd tot hoofdkantoor van Laura & Vereeniging. In 1937 werd een forse aanbouw plaats aan de achterkant van de oorspronkelijke villa. Het hoofdkantoor werd in de loop der jaren meer en meer uitgebreid. De laatste vleugel werd op 5 juli 1958 in gebruik genomen. Ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum van Laura & Vereeniging in 1949 werd namens de arbeiders van de mijnen Laura en Julia een gebrandschilderd raam van de Maastrichtse kunstschilder Harry Schoonbrood aangeboden aan de directie. Dit raam kreeg een plaats op de eerste verdieping in de hal van de villa. In 1968 vond er een algehele opknapbeurt van de villa plaats. De oude verflagen van de buitenmuren werden verwijderd, de mijnschade scheuren gerepareerd en de muren opnieuw wit geschilderd. Op strategische punten in het park werden de nodige struiken en bomen gesnoeid en gekapt, zodat voorbijgangers vanaf de Torenstraat een goed uitzicht hadden op het gerenoveerde gebouw. Naarmate de activiteiten van Laura & Vereeniging afnamen, kwamen er natuurlijk ook steeds meer kantoorruimtes leeg te staan. In april 1979 werd de laatst gebouwde zijvleugel van het hoofdkantoor, waarin voorheen Medtronic was gehuisvest, in gebruik genomen door de gemeenteadministratie van Eygelshoven, die destijds ruimtegebrek had. Na de opheffing van de gemeente Eygelshoven kwam dit gebouw echter vanaf 1982 weer beschikbaar. In 1986, toen de bezetting van het hoofdkantoor inmiddels gehalveerd was, liet de directie van Laura & Vereeniging weten dat de kosten voor het aanhouden van het hoofdkantoor op een gegeven moment niet meer te rechtvaardigen waren. Als er niet snel een koper gevonden werd, zou sloop het gevolg kunnen zijn. In datzelfde jaar werden de villa en de later bijgebouwde vleugels echter al verkocht. In 1986 vestigde zich in de villa een aantal afdelingen van het Amerikaanse bedrijf Triad Semiconductors, die zich bezig hielden met de ontwikkeling en marketing van o.a. snelle en intelligente halfgeleiders. Van 1987 tot 1991 was Rood Testhouse Limburg gehuisvest in de vleugel, waarin voorheen de gemeenteadministratie verbleef. Door Rood Testhouse werden de, door Triad vervaardigde geheugenchips getest. Triad werd opgevolgd door Music Semiconductors die, na een korte afwezigheid, in augustus 1986 weer terugkeerde in de villa. In 1988 werd een begin gemaakt met de restauratie en verbouwing van de villa

en het opknappen van het bijbehorende park, dat gedurende de laatste tien jaar nauwelijks werd onderhouden. In de villa zou een business centre met een Grand café/restaurant en vergaderfaciliteit komen. Verder zouden er kantoorruimtes en evenals in de ernaast gelegen vleugel, een aantal appartementen worden gerealiseerd. Nadat in de villa enkele appartementen zijn gerealiseerd, stagneren de verdere bouwactiviteiten reeds geruime tijd.

(uit Anselbode nr 7, 2005)

De Gemeente Rimbürg

(door + Carl Specker)

Het grondgebied van de in 1795 gevormde gemeente Rimbürg was vrijwel gelijk aan dat van de opgeheven heerlijkheid van die naam. Tot de gemeente Rimbürg behoorden het dorp Broekhuizen met 46 gezinnen of 143 inwoners boven de 12 jaar, een klein deel van Scherpenseel met 11 gezinnen of 40 inwoners en de gehuchten Hofstad met 7 gezinnen of 34 inwoners en Vinckenrath met 6 gezinnen of 15 inwoners. In totaal telde de gemeente Rimbürg 70 gezinnen met 232 inwoners boven de 12- en 90 kinderen beneden de 12 jaar, samen dus 322 inwoners(1). Nadat op 18 oktober 1813 door keizer Napoleon de zgn. Volkerenslag bij Leipzig verloren was, begonnen de overwinnaars de door Frankrijk in bezit genomen landen onder elkaar te verdelen. Bij het verdrag van Basel op 12 januari 1814 en nog vóórdat de definitieve nederlaag van de Fransen vaststond, werd het departement van de Beneden-Rijn gevormd, dat de Franse departementen van de Ourthe, de Nedermaas en de Roer zou omvatten. De hoofdstad van het, onder Pruisisch bestuur staande, nieuwe departement werd Aken(2). Op 11 mei 1814 verlieten de Fransen Maastricht, waardoor er aan hun bestuur van het departement van de Nedermaas voorgoed een einde kwam(3). Het departement van de Beneden-Rijn werd namens de koning van Pruisen bestuurd door Generaal-Gouverneur Sack. Hij maakte op 18 augustus 1814 bekend, dat de kantons Gulpen en Herzogenrath bij het arrondissement (Kreis) Aken warden ingedeeld(4). Rimbürg werd op de 28^e september 1814 bij het kanton Geilenkirchen gevoegd(5). Intussen was het in het gebied van de Staten-Generaal op 29 maart 1814 een "grondwet voor de Verenigde Nederlanden" afgekondigd. Hierbij werd aan de uit Engeland

teruggekeerde Prins van Oranje het bestuur als Soevereine Vorst overgedragen. Deze maakte ook aanspraak op de vroegere Generaliteitslanden en de Oostenrijkse Nederlanden, die hem bij Tractaat van Londen waren toegezegd. Hij stuurde twee Regeringscommissarissen naar Maastricht, om daar zijn belangen te behartigen(6). Zij vaardigden in naam van de Soevereine Vorst verschillende bevelen uit, die strijdig waren met de door het Pruisisch bestuur afgekondigde maatregelen. Hierdoor ontstond een toestand van rechtsonzekerheid voor de gemeentebesturen, die in onze streek voornamelijk de richtlijnen van Generaal-Gouverneur Sack opvolgden(7). Aan die onzekerheid op bestuurlijk gebied kwam voor de meeste buurgemeenten een einde door de Bepaling van het Wener Congres van 1815. Hierbij werd aan de intussen tot Koning van de Noordelijke Nederlanden gekroonde Soevereine Vorst de Oostenrijkse Nederlanden en de vroegere Generaliteitslanden toegewezen. Bij de invoering van de grondwet voor het "Koninkrijk der Nederlanden" op 24 augustus 1815 werden ze in het nieuwe staatsbestel opgenomen(8). Uitgezonderd van de Bepaling van het Wener Congres bleven die gemeenten, die langs de grens tussen Pruisen en het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden lagen. Over hun toegehoorigheid werd tussen de twee betrokken landen apart onderhandeld(9). Dit gold o.a. voor de gemeente Rimburch. Een gemeenschappelijke grenscommissie werd samengesteld. Op 26 juni 1816 werd te Aken een grensverdrag tussen beide landen gesloten. Hierbij werd de gemeente Rimburch gesplitst in een Pruisisch en een Nederlands deel, gescheiden door het riviertje de Worm. Ook het bewoonde deel van Rimburchs Scherpenseel werd bij Pruisen gevoegd. Officieel werd op 24 februari 1817 de Nederlandse gemeente Rimburch in het Koninkrijk opgenomen(10). De Nederlandse gemeente Rimburch bestond enkel uit het dorp Broekhuizen, het Nederlandse deel van het Rimburcherbos, een lange, maar vrij smalle strook weide- en akkerland en aansluitend daaraan een, in een punt eindigend stuk heide. Er werden al spoedig pogingen gedaan om de kleine gemeente samen te voegen met Ubach over Worms of Eygelshoven. Rimburch handhaafde zich echter nog bijna 70 jaren als zelfstandige gemeente. Kerkelijk behoorde Broekhuizen vanaf 1804 tot de parochie Eygelshoven. Toch bleven vooral in het begin veel inwoners hun oude parochie Marienberg trouw. Hoewel bij de op 3 oktober 1728 in gebruik genomen kerk van Broekhuizen een rector werd aangesteld, had deze geen bevoegdheid om te dopen, trouwen of begraven. Zijn taak bestond uit voornamelijk in het

geven van godsdienstonderwijs. De pastoor van Eygelshoven onderscheidde in zijn register Onderst- en Bovenst-Broekhuizen, resp. Bruchhausen inferior en Bruchhausen superior(11). Op 29 november 1831 werd het rectoraat Rimbürg gesticht. Het omvatte zowel Broekhuizen als Overst-Broekhuizen, die samen van de parochie Eygelshoven werden afgesplitst. Overst-Broekhuizen bleef deel uitmaken van de gemeente Ubach over Worms. Rector Damoiseaux had de volledige bevoegdheden van een parochiegeestelijke. Hij maakte in de kerkregisters onderscheid tussen inwoners van Brouchhausen-Rimbürg (Broekhuizen) en Brouchhausen (Overst-Broekhuizen) (12). Geleidelijk aan ging de naam van de gemeente, Rimbürg, over op het dorp Broekhuizen en werd de benaming Overst-Broekhuizen vervangen door Broekhuizen. Op de 2^e maart 1851 werd het rectoraat Rimbürg tot parochie verheven. Ongeveer gelijktijdig daarmee maakte Damoiseaux, die nu de inschrijvingen in het kerkregister met "pastoor" tekende, alleen nog maar onderscheid tussen Rimbürg en Broekhuizen. Zijn opvolgers gaven niet meer aan uit welk deel de parochianen afkomstig waren(12). De parochie Rimbürg was verdeeld in twee partijen. Zij kwamen niet voort uit de verschillende historische afkomst van de twee delen, waaruit de parochie was opgebouwd. De roerigste partij werd door hun tegenstanders "wespele"(wespen) genoemd. De meningsverschillen concentreerden zich rond de herfstkermis, die gehouden werd op of de zondag ná de kerkwijdingsdag: 3 oktober. De boeren vonden die datum veel te vroeg, daar ze dan nog volop in het werk zaten. De handelswerklieden en de handelaars waren van mening dat 3 oktober al aan de late kant was. Zij waren doorgaans klein behuïsd en kregen veel familieleden, die elders woonden, op bezoek. Zij vierden de kermis liefst bij goed weer, bij een aangename temperatuur en in de buitenlucht. Van de dagloners koos een deel de partij van de boeren, anderen die van de tegenpartij. Het conflict liep tenslotte zo hoog op, dat vechtpartijen tussen de voor- en tegenstanders van de 3 oktoberkermis er het gevolg van waren. Bemiddelingspogingen van de burgemeester en de pastoor haalden niets uit. Zij waren immers partij. Ook burgemeester Pelzer van Ubach over Worms probeerde de verhitte gemoederen te bedaren. De helft van de Rimbürgse parochianen bestond immers uit inwoners van Ubach over Worms. Op 11 september 1868 verscheen er in de Limburger Courier het volgende bericht:

Wie bekant, gab es zu Bruchhausen (Rimbürg) im merwährend einige Konflikt über das anhalten der Herbst-Kirmes. Eine Partei hielt früh, die

andere spät Kirmes, so das dann mehr oder weniger Feindseligkeit in der zweifachen Kirmes zu finden war. Der Herr Bürgermeister Pelzer aber, um den Streit in der Gemeinde aufzuheben, lies in jedem Hause in Bruchhausen ansagen dass man sich am 8 september, (Heiliger Tag wo keiner etwas versäumte) im Schullokal versammel möge, um gemeinschaftlich zu berathen über das anhalten der Kirmes in einer Woche. Die gutgesinnten Bewohner von Bruchhausen folgten der friedfertigen Einladung ihres Hernn Bürgermeister und nach einiger Discussion beschloss die Gemeinde fast einstimmig, immerhin neunzehntel, die Kirmes gemeinschaftlich am Sontage vor St. Martini (11 november) zu halten. Wir finden es aber auch für sehr vernünftig, die Kirmes dann abzuhalten wenn der Landwirt ausser Arbeid ist und wirklich Genuss vom Kirmeshalten haben kann. Die Handelsweise des Hernn Bürgermeisters Pelzer ist alles Lobes würdig indem so die Gemeinde vereind wird, sogar viele unangenehme Sachen beseitigt werden. Wir wollen hoffen, im interesse des Friedens und der gute Ordnung dass gans Rimbürg dies berherzicht und die gute Meinung seines Hernn Bürgermeister hochachten wird (13).

In 1868 werd inderdaad op 8 november de "Concordia-kermis"gehouden. Het jaar daarna was het alweer mis. Op 3 en 4 oktober werd de "Bruchhauser-Kirmes" in het lokaal van dhr. L.J. Peusens gevierd. Blijkbaar voelde de tegenpartij zich ook niet aan de, door de burgemeester van Ubach over Worms voorgestelde zondag vóór St. Martinus gehouden. De gemeenteraad liet in de Limburger Courier van 9 oktober 1869 weten:

Wegens het invallende Jubilé heeft de gemeenteraad alhier besloten en is dit met groote meerderheid der ingezetenen goedgekeurd, de Kermis alhier te houden op op den 24 October a.s. Dit moge de buurtschap tot kennisgeving dienen(13).

De Sociëteit "Josephs-Koor" organiseerde daarop een feestconcert op zondag 24 oktober bij de heer J.L. Hanssen, terwijl er op kermismaandag en dinsdag een "Bal met Quartett- en Comische Voordrachten" bij M.J. Wetzels werd gehouden. De geschillen ronde de twee herfstkermissen hebben tot ver in de 20^e eeuw geduurd en voor de kleine gemeenschap allerlei kwalijke gevolgen gehad. Het werd ook aanleiding voor de tegenstanders van de St. Martinuskermis om onverhoeds de samenvoeging van Rimbürg en Ubach over Worms bij de regering te gaan bepleiten. Slotkapelaan Hanssen zegt er het volgende over:

Eingesessene der Gemeinde selbst, welche mit augenblicklichen Regime aus persönliche Rücksichten unzufrieden waren, nahmen das Vereinigungsproject wieder auf und beantragten sogar den Anschluss an Ubach over Worms bei der Staatsregierung. Bei der erste Abstimmung in der Zweiten Kammer waren 26 Stimmen für und ebensoviel gegen das Gesetz der Vereinigung. Bei der zweiten Verhandlung wurde der Antrag angenommen; und der König approbierte das Gesetz, wobei die Gemeinde Rimbürg mit Ubach over Worms, untewr Beibehaltung des eigenen Etats, vereinigt wurde, am 16 december 1886 (Staatsblad no 212) (14)

Bij de plechtige afkondiging van de vereniging van beide gemeenten had men veiligheidshalve ook enkele bereden marechaussees "uitgenodigd". Burgemeester P.D. Dortants kende blijkbaar zijn nieuwe gemeentenaren uitstekend, want wat als een feest bedoeld was, eindigde in een vrij ernstige rel (15). Per 1 januari 1900 werd de regeling van de gescheiden gemeente financiën opgeheven. Het Rimbürgse kadaster werd pas in 1970 met dat van Ubach over Worms verenigd.

Noten:

- 1) RAL Frans Archief no 1056
- 2) Hanssen H.J.M.E. *Die Rimbürg. 1912. Pag. 288 (verder Hanssen.) v. Hommerich L.: Invoering van het Heerleener Land binnen het Nederlandse Staatsverband. 1813-1815 in Land van Herle jaargang 13 (1963) Pag. 167. (Verder van Hommerich)*
- 3) V. Hommerich, pag. 175. *Het Franse garnizoen verliet op die datum de vesting Maastricht. In de zelfde bijdrage vermeldt hij echter ook: pag 167: Op 14 febr. 1814 stuurt burgemeester Kemmerling van Heerlen een brief naar de nieuwe commandant van Maastricht, de Russische graaf d'Obreskoff, en op pag. 166: Luik viel op de 21^e januari 1814; Maastricht 4 en 5 mei en Venlo op 8 mei.*
- 4) Hanssen, pag. 288
- 5) *Idem*
- 6) V. Hommerich, pag. 175
- 7) V. Hommerich, pag 167 e.v.
- 8) V. Hommerich, pag. 174
- 9) Hanssen, pag. 298
- 10) Hanssen, pag. 289
- 11) D.T.S. registers parochie Eygelshoven
- 12) D.T.S. registers parochie Rimbürg
- 13) Aantekeningen van dhr. Fr. Verreck(+)
- 14) Hanssen, pag. 307

- 15) *Mondelinge mededelingen (1962) van de heren Melchers(x Verreck), en Douven (x Wetzels), inwoners van Rimborg.*

Activiteiten

Donderdag 29 juni: D'r Platkloep houdt voordrachten, verhalen en gedichten. Aanvang 19.30 uur.

Zondag 10 september: Monumentendag/open dag van 10.00 tot 17.00 uur.

Zaterdag 16 september: Excursie naar het Zollmuseum Aachen-Horbach. Vertrek 13.30 uur. Kosten Euro 2,50 p.p. Met eigen vervoer. Opgave voor 1 sept. a.s. (Max 35 personen kunnen mee).

Donderdag 5 oktober: Lezing door Jo Schiffelers over de Zouaven. Aanvang 19.30 uur.

Vrijdag 3 november: Verenigingsavond en presentatie jaarboek 2006. Aanvang 19.30 uur. Kosten worden tijdig bekend gemaakt.

Vrijdag 24 november: Presentatie fotoboek Ubach over Worms. Aanvang 19.30 uur.

Donderdag 14 december: D'r Geboare Verteller. Aanvang 19.30 uur

Paleografielessen: Dinsdag om 19.30 uur 27 juni, 19 sept. 10 okt, 7 nov. en 19 dec.

ZIE OOK ONZE WEB-SITE: <http://home.planet.nl/~schif019>

Mike Chirco in Nederland.

In het vorige bulletin heeft u het verhaal van Mike Chirco kunnen lezen (Terug in het Noorden), een militair van de Amerikaanse 84^e Infanterie Divisie, die in de oorlog een aantal weken ingekwartierd was bij de familie Jung in Schaesberg.

Na wat correspondentie over en weer, wetende dat hij hier ontvangen en begeleid zou worden, heeft Mike samen met zijn vrouw Catharine de sprong gewaagd en is in augustus 1996 naar Nederland gekomen. Bij terugkomst in Amerika maakte hij onderstaand verslag:

Toen ik op Amsterdam Schiphol aankwam met mijn vrouw werden wij afgehaald en hadden wij een prachtige treinreis naar Heerlen, waarbij wij het mooie Hollandse landschap leerden kennen. Voor ons was een kamer gereserveerd in het enige hotel in Schaesberg, de kamers waren schoon maar erg klein. Omdat we een week wilden blijven vroegen wij om een ander hotel met grotere kamers. Wij logeerden toen in Heerlen. De kamers waren veel groter en we hadden een ontbijtbuffet. Dit was anders als bij ons in Amerika. De eieren waren bijna hard gekookt. Ook de bedden waren verschillend van de Amerikaanse stijl. In plaats van lakens en bedden een dekbed. Een ander verschil is, dat de Nederlanders meestal geen washandjes gebruiken. Dit was voor mij een gemis. De service bij het avondeten was erg langzaam, het eten was echter prima. Joep Jung, één van de zonen van de familie Jung waar wij in de oorlog ingekwartierd waren, reed ons overal naar toe, waar wij maar wilden. Naar plaatsen waar ik had gevochten in 1944 en februari 1945. Naar Geilenkirchen, Schlackenhill, de Siegfriedlinie en Linnich, waar we de rivier de Roer overstaken. We wisten niet dat Europa al zo ver was, dat wij aan de grens met Duitsland niet werden aangehouden. Helemaal vreemd vonden wij de Nieuwstraat in Kerkrade; aan de ene kant Duitsland en aan de andere kant Nederland. Het belangrijkste waar ik voor gekomen was, was natuurlijk het Amerikaans Militaire Kerkhof te Margraten, waar ik de graven wilde bezoeken van mijn kameraden. Het meest emotionele was het bezoek aan het graf van mijn "buddy"(maatje) Ossie Allen. Ossie was samen met mij in een schuttersputje in de buurt van Geilenkirchen. "Morgen is het mijn beurt om te sterven", zei Ossie tegen mij. "Hier heb je mijn ring, zorg via de commandant dat deze ring opgestuurd wordt naar mijn vrouw". "Onzin" zei ik "het kan morgen ieder van ons treffen". De dag erop werd Ossie gedood door vijandelijk

vuur! Het was erg emotioneel, maar ik ging weg met een tevreden gevoel; dat mijn kameraden op zo'n prachtige en heel goed onderhouden plaats begraven lagen. Ik heb in die week ook al de broers van Joep leren kennen. Als afsluiting zijn we nog in de Ardennen geweest en hebben plaatsen bezocht waar we gevochten hadden in januari 1945. In Marche en Famenne heeft de loco-burgemeester ons een rondleiding gegeven. Ook het oorlogsmuseum was een bezoek waard. Na een geweldige week in Nederland namen wij afscheid van onze vrienden, die ons zo zorgzaam begeleid hadden. Met de trein werden we weer naar Schiphol gebracht.

Vrienden van Mike verzorgen elk jaar met kerstmis een bloemstuk bij het graf van zijn vriend Ossie in Margraten.

Kasteel Schaesberg

(voormalige residentie van adellijk geslacht vervallen tot puinhoop.)

(Uit "De Mijn" dec. 1965 Cor Bertrand, bewerkt door Harrie Mulders)

Wat eertijds een van de voornaamste adellijke residenties was in onze streek, is thans weinig meer dan een troosteloze ruïne. Insiders begrijpen meteen dat wij doelen op de schamele resten van het voormalig kasteel Schaesberg. Enkele brokstukken slechts markeren de plek, waar velen telgen uit het hoogadellijke geslacht van Schaesberg hebben gewoond. De laatste bewoner, Frederik-Sigismund-Theodoor van Schaesberg was een tragisch figuur. Een teruggetrokken zonderling, die contact met mensen schuwde. Hij sloot zich op in het kasteel van zijn voorvaderen. Hij voelde zich voortdurend belaagd en achtervolgd en vertoonde alle symptomen van krankzinnigheid. De dood maakte in 1733 een einde aan zijn tragisch leven. Tijdens zijn verblijf op het kasteel, maakte de vroegere levendigheid in en om de residentie van de van Schaesberg plaats voor een naargeestige stilte. Symbolisch wellicht voor wat komen ging! Stilte vóór de storm van het verval?

Basis voor het verval al vroeg gelegd. Met de dood van Frederik-Sigismund-Theodoor kwam het magnifieke kasteel in handen van leden van een andere tak van het geslacht Schaesberg. Zij resideerden op het Duitse kasteel Krickenbeck in de buurt van Venlo, waar thans nog altijd graven van Schaesberg wonen, maar geen van hen vestigde zich in het vroegere stamslot. Zij lieten het beheer over aan rentmeesters en legden daarmee in feite de basis voor het verval. Het lag voor de hand, dat een leegstand kasteel, zoals elk huis, dat onbewoond is, ten onder móest gaan. In tegenstelling tot het kasteel bleef de fraaie hoeve bewoond en daardoor veel langer behouden dan de adellijke woning. Inmiddels is de hoeve ook vervallen tot ruïne. In de jaren zestig van de vorige eeuw zijn er nog pogingen ondernomen om het kasteel en hoeve te restaureren echter tot uitvoering hiervan is het nooit gekomen. De gemeente Landgraaf heeft thans weer de mogelijkheid geopend om de woningbouw te plegen op de voormalige hoeve.

Interessante bouwgeschiedenis. De overblijfselen van wat eens kasteel Schaesberg was, dateert uit 1552 of daaromtrent en 1650. In 1552 huwde jonkheer Johan van Schaesberg met Agnes van Eijnatten, die een voor die tijd royale bruidschat meebracht van 1200 Rijnlandse goudgulden en na de dood van haar vader nog eens een bedrag van 1300 goudgulden erfde. Deze rijke erfenis stelde Jonkheer Johan in staat om

een nieuw kasteel te bouwen, aangepast aan de smaak van die tijd, alsook aan de veranderde tijdsomstandigheden. (Uit later door de universiteit van Delft uitgevoerd onderzoek is gebleken, dat het "nieuwe" kasteel gebouwd is op een oudere voorganger. Uit gevonden resten kan geconcludeerd worden dat het kasteel vrijwel zeker uit de 13^e of 12^e eeuw stamt. Er werden zelfs Romeinse materialen gebruikt die vermoedelijk zijn aangevoerd van een in de nabijheid gelegen "villa" of wellicht afkomstig zijn van de bebouwing die onlangs aan de Heerlenseweg is onderzocht. Hoewel daar nog verder onderzoek naar moet gebeuren, is het niet uit te sluiten dat het kasteel gebouwd is in een tijd dat de Landen van Overmaas in het bezit kwamen van de hertog van Brabant. Helaas is het archeologisch onderzoek naar het kasteel nooit afgerond en heeft een dergelijk onderzoek ook niet plaatsgevonden bij de hoeve waar wel een onderzoek is gedaan naar de mogelijkheid om op de oude fundering nieuwe woningen te bouwen.)

De bouw van een "onoverwinnelijke" burcht had in die jaren geen zin meer. De tijd van vestingkastelen was voorbij. Derhalve liet Johan van Schaesberg-Eijnatten een voornaam huis bouwen., dat in zijn uiterlijke vorm een teken moest zijn van de welstand van de bewoners. Aan deze eis voldeed, volgens hem, een imposant Renaissancegebouw met trapgevels, opgebouwd uit zgn. speklagen. Muren derhalve, opgetrokken uit lagen baksteen afgewisseld met lagen natuursteen. Het interieur werd rijkelijk versierd en telde maar liefst twaalf beeldhouwde schouwen. Vanwege de "speklagen" of "ribben" is het kasteel van Johan van Schaesberg, vermoedelijk gebouwd naar een ontwerp van een architect uit Visé, die meerdere kastelen in onze omgeving heeft gebouwd, en die een ietwat onrustige indruk maakten. Kennelijk ook naar de mening van zijn kleinzoon Johan-Frederik, die op 18 juli 1619 geïnstalleerd werd tot eerste gebiedende heer van de door de aartshertogen van Oostenrijk gecreëerde heerlijkheid Schaesberg. Een gunst, welke aan zijn vader, Frederik, was verleend. Frederik zelf kan er geen profijt meer van trekken, omdat hij in 1619 overleed. Zijn zoon Johan-Frederik wel. Hij vertoefde veel in het hertogdom Gulik, waar hij de rechterhand van keurvorst Wolfgang-Willem Palts-Neuburg was, en aldaar bekleedde hij hoge ambten. Door huwelijken – hij trouwde drie keer- met voorname adellijke dames: Fernanda van Wachtendonck, die tijdens een pelgrimage naar Kevelaar overleed; Maria van Heimbach en Isabella van Alstorff, geboren baronesse Blankart – werden zijn bezittingen aanzienlijk uitgebreid, zodat hij in staat was om het kasteel

van zijn grootvader grondig te verbouwen. Tegen het "speklagen"-kasteel aan bouwde hij een nieuwe vleugel, een hoektoren en een grote hoeve met een ruim voorhof, afgesloten met arcaden aan de zijde van de adellijke residentie. Zijn bouwwerk maakte een rustiger en daardoor ook stijlvoller en voornamer indruk dan het kasteel van zijn grootvader Johan, omdat bij het nieuwe kasteel met hoeve de veelheid "speklagen" was vermeden. Boven de boerderij bracht hij een Latijns opschrift aan, waarvan de tekst het jaartal 1650 en de bouwheer Johannes-Fredericus, vermeldt. De intussen tot baron verheven telg uit het geslacht van Schaesberg, was een echte bouwheer. Buiten het kasteel bouwde hij de Onze Lieve Vrouwe-kapel van Leenhof, ter herinnering aan zijn overleden eerste vrouw Fernanda van Wachtendonck – de kapelgevel is versierd met de wapens van de geslachten van Schaesberg en van Wachtendonck, welke onderling verbonden zijn door de baronnenkroon; de kapel van Palemig ter ere van St. Barbara, patrones voor een zalige dood en voorts legde hij de grondslag voor de kerk van Schaesberg, welke bij zijn dood een dotatie van 1900 rijksdaalder ontving. Zijn kleinzoon Frederik-Sigismund-Theodoor, de zonderlinge laatste bewoner van het kasteel voltooide deze kerk en stichtte de parochie Schaesberg, welke door hem rijkelijk werd begiftigd. Deze daden stelde hij, voordat zijn tragisch einde naderde en krankzinnigheid hem tot anti-godsdienstige activiteiten dreef. (Zie voor wat betreft de kerk ook het boek "Schaesberg en zijn kerk, 300 jaar Petrus en Paulus Parochie" van Emile Ramakers waarin ook wordt aangegeven, dat de kerk in eerste instantie voorzien was als de nieuwe Pancratiuskerk omdat Heerlen staats gebied was geworden met alle beperkingen voor de uitoefening van het katholieke geloof.) De hiervoor genoemde twee kastelen moeten voorgangers hebben gehad, daar wij uit oorkonden weten, dat de van Schaesbergs lang vóór 1552 in onze omgeving hebben gewoond. Bovendien zijn bij een in 1952 ondernomen restauratiepoging nog resten van een houten kasteel aangetroffen. Voorts schijnt een formatie gedempte vijvers in de buurt van de huidige ruïne erop te wijzen, dat eertijds iets meer in de richting van Palemig een kasteel moet hebben gestaan. (Bij de gedempte vijvers zijn echter nooit resten van een kasteel aangetroffen. Zoals aangegeven liggen resten van een ouder kasteel onder de huidige ruïne.)

Het geslacht van Schaesberg. Hoe dit ook zij, feit is, dat reeds in 1364 een relatie heeft bestaan tussen de van Schaesbergs en het gebied van de voormalige gemeente Schaesberg. Een oorkonde uit dat jaar verhaalt ons

immers, dat twee adellijke broers Conrad en Willem aan hun oom een hof te Gusdorf verkopen. Conrad noemt zich in deze oorkonde "Heer van Schaesberg" aangezien hij in "Gheen Scheet" elf bunder land bezat, alsmede de hoeven Leenhof en Kakert en goederen onder Caumer en Kunrade. Opmerkelijk is, dat de van Schaesberg hun naam niet ontleen aan de plaats Schaesberg, maar dat net het omgekeerde is gebeurd. "Der Scheijdt" kreeg later de naam van de kasteelbewoners. Waar het geslacht van Schaesberg vandaan komt, is niet precies bekend. Niet onmogelijk is het, dat het uit Duitsland stamt, waarschijnlijk uit Aken. Met deze stad hebben de van Schaesbergs steeds nauwe relaties onderhouden en een oorkonde uit 1406 bevat een waardevolle aanduiding in deze richting. De familie van Schaesberg bezat, volgens deze oorkonde, een huis "auf dem Schaefsbere unter die Schmiede". De latere bewoners van het kasteel Schaesberg ontleen hun naam waarschijnlijk aan die Duitse Schaefsbere. In oude documenten komt men naast elkaar namen tegen als Hendrik van Scheifberg, Gerard van Schaesberg, ook wel van Schafisberg, Godfried van Schaijfsberg en de gezusters Jutte en Nese van Schaefsbere. De zo even reeds vermelde Conrad noemde zich Heer van Schaesberg. Hij was een aanzienlijk en welgesteld man, die met een dochter van de Schepen Curfs van Aken trouwde. Aanzien en welstand vormen de eeuwen door het voornaamste kenmerk voor het geslacht van Schaesberg, dat via huwelijken verwant was aan zeer voornamen adellijke families. Conrad's zoon Johan trouwde bv. Gertrud van Retersbeek, telg uit een van de oudste adellijke geslachten uit het Land van Valkenburg. Daar hun huwelijk kinderloos bleef gingen de Schaesbergse goederen over op Willem van Retersbeek, een zwager van Conrad. Willem nam de naam Schaesberg aan en mag beschouwd worden als de stamvader van de hoogadellijke familie van Schaesberg-Retersbeek-Tannheim, die resideerde op kasteel Krickenbeck. Ook deze Willem was een aanzienlijk man, evenals de na hem komende Willems, die door hun huwelijken met resp. Magaretha van Horrich en Christina van Hochkirchen vele goederen toevoegden aan hun Schaesbergse bezittingen, o.a. een hof in 't Leen en een hof in de Kakert. Hun opvolger Joris, gehuwd met Anna Judenkop van Strijthagen en later met Elisabeth van Beusdael, erfde vele bezittingen o.a. Strijthagen, Klein Breijenraad bij Schinnen en de Isenbrucherhoeve bij Havert, welke later Schaesbergerhof werd geheten. De twee zonen van Joris: Johan en Willem verdeelden de goederen van hun vader, hetgeen aanleiding gaf tot het ontstaan van twee linies van Schaesberg, t.w. de linie van

Schaesberg onder leiding van Jonkheer Johan en de linie van Schaesberg-Strijthagen, met aan het hoofd jonkheer Willem. Tijdens de opstand tegen Spanje bleef Johan van Schaesberg trouw aan de Spaanse vorsten en daardoor ook aan het katholicisme. Zijn onderdanen volgden dit voorbeeld. Zoals gezegd huwde hij met Agnes van Eijnatten en bouwde het "speklagen" kasteel. De trouw van Schaesberg aan Spanje en aan de Kerk was oorzaak, dat vele telgen uit dit geslacht in het klooster traden of kanunnik werden. Sommige van Schaesbergs ontvingen reeds op jeugdige leeftijd (zes à acht jaar) bepaalde wijdingen. De diplomatieke en andere diensten aan Spanje, Oostenrijk en later ook aan de hertogen van Gulik bewezen, vergrootten het aanzien van de van Schaesbergs zeer. Ze wisten van de laagste adellijke trap -jonkheer- op te klimmen tot de rang van regerende vorsten. Philips II gaf aan Johan's zoon Frederik het vrije beschikkingsrecht over de leengoederen en de aartshertogen van Oostenrijk verhieven Schaesberg, tot dan toe allodium van het koningsgoed Heerlen, tot heerlijkheid, m.a.w. tot een staatje met zelfbestuur. We zagen reeds dat bouwheer Johan-Frederik in 1619 de eerste gebiedende heer van de nieuwe heerlijkheid werd. Hij streed aan de zijde van de tot katholicisme bekeerde keurvorst Wolfgang-Willem Palts-Neuburg uit het hertogdom Gulik en vervulde voornamelijk diplomatieke opdrachten. Bekend is, dat hij succesvolle besprekingen voerde met veldheer Frederik-Hendrik. In ruil voor bewezen diensten werd hij in de baronnenstand verheven. Van zijn eerste vrouw, Fernanda van Wachtendonck, dochter van de Drost van Kempen, erfde hij het adellijke huis Krickenbeck. Over dit bezit ontstond een korte ruzie tussen zijn zoons Frederik-Arnold en Wolfgang-Willem. De vader wist beiden evenwel met elkaar te verzoenen. Wolfgang-Willem kreeg Krickenbeck toegewezen en Frederik-Arnold Schaesberg. Frederik-Arnold stierf vroegtijdig en liet twee onmondige zoons na, Frederik-Sigismund-Theodoor en Johan-Sigismund. Beiden bleven ongehuwd. De laatste kwam bij een tocht naar Malta om het leven. De eerste bewoonde kasteel Schaesberg als een eenzame zonderling, die vanwege zijn latere krankzinnigheid onder curatele moest worden geplaatst. Zijn vreemde gedragingen, o.a. zijn anti-godsdienstige daden, leidden tot een onderzoek door de landdeken Weustenraedt, op bevel van de bisschop van Roermond. Na zijn dood in 1733 werd hij in de door hem gebouwde kerk van Schaesberg begraven. Postuum verwierf hij nog de titel van graaf; hetgeen te danken was aan de verdiensten van zijn oom Wolfgang-Willem en diens nakomelingen, die bezit hadden genomen

van kasteel Krickenbeck. Zij waren vertrouwelingen en naaste medewerkers van de keurvorst Jan Willem van de Palts, hertog van Gulik en Berg, die o.a. met steun van de Schaesbergs, van Dusseldorp een kunstcentrum maakte. Op grond van deze verdiensten behaagde het keizer Josef II om de baronnen van Schaesberg de titel van graaf te verlenen. Kort daarop slaagden de graven van Schaesberg er zelfs in om hun bezittingen rond Krickenbeck verheven te zien tot "reichsunmittelbare Grafschaft". Hiermee waren de van Schaesbergs opgenomen in de stand van de regerende vorsten.

Latere eigenaars. De "reichsunmittelbare"graven erfden de bezittingen van Frederik-Sigismund-Theodoor, maar zij bleven resideren in Krickenbeck. Rentmeester J.W. Franssen uit Hoensbroek beheerde de bezittingen in Schaesberg. De hoektoren van het kasteel deed in 1743 nog dienst als kerker voor gevangengenomen bokkerijders. Processen over de eigendomsrechten kwamen het onderhoud van het vroegere stamslot van de Schaesbergs niet ten goede en evenmin de Franse revolutie. De heren van Schaesberg verloren veel bezittingen, alsmede hun dominerende positie en werden in de ogen van de Fransen gewone burgers. Daar de van Schaesbergs bepaalde belastingen niet wensten te betalen en niet in het gebied van de Franse bezetters woonachtig waren, werden hun bezittingen in Schaesberg in beslag genomen (1797). Een zelfde lot viel het inmiddels reeds sterk vervallen kasteel na de tweede wereldoorlog ten deel. Het door oorlogsschade extra gehavende adellijke verblijf werd door het Beheersinstituut aangemerkt als "vijandelijk vermogen" en in 1948 verkocht voor fl. 97,50 aan de gemeente Schaesberg. De stenen puinhoop werd in waarde niet hoger getaxeerd. De nieuwe eigenaar vatte het plan om het historische monument voor verder verval te behoeden en te restaureren. De Duitse van Schaesbergs toonden toen ineens weer interesse voor de ruïne en spanden een proces tegen de gemeente Schaesberg aan. Hierdoor werden de restauratieplannen gestagneerd. Toen de Duitse partij zich kort daarop terugtrok uit de procedure, veroorzaakte de wisseling van burgemeesters in Schaesberg een nieuwe stagnatie. Tot op de dag van vandaag is er nooit enige restauratie uitgevoerd en rest alleen nog een hoop stenen!

Uit de geschiedenis van de heerlijkheid Schaesberg

1472 Dood van Frederik van Schaesberg. Zijn zoon Willem volgt hem op.

1529 Joris van Schaesberg

1554 Het riddergoed Strijthagen komt door erfenis in het bezit van de Heren van Schaesberg.

1562 Joris van Schaesberg sterft en wordt in de kerk van Heerlen begraven, zijn opvolger is Johan van Schaesberg.

1563 Johan en zijn broer Willem delen de erfenis. Johan behoudt het kasteel, de hoeve "In 't Leen" en de molen van Schandelen. Willem krijgt o.a. het huis en de hoeve Strijthagen, hoeve "Dentgenbach" bij Kaalheide en hoeve "De Kakert".

1571 Johan bouwt een nieuw kasteel.

1579 Frederik van Schaesberg.

1594 Willem van Schaesberg, ridder van de Duitse Orde en stadhouder van Beekevoort, strijdt mee tegen de Turken bij Wenen.

1618 Het riddergoed Schaesberg wordt tot heerlijkheid verheven en vergroot met de dorpen Scheidt en Palemig. Dood van Frederik. Hij wordt opgevolgd door zijn zoon Johan Frederik.

1637 Johan Frederik en zijn vrouw Ferdinanda van Wachtendonck stichten het Leenderkapelletje.

1650 Johan Frederik bouwt de grote hoeve voor het kasteel.

1659 Het adellijk huis Lichtenberg bij Maastricht komt in het bezit van de Heren van Schaesberg.

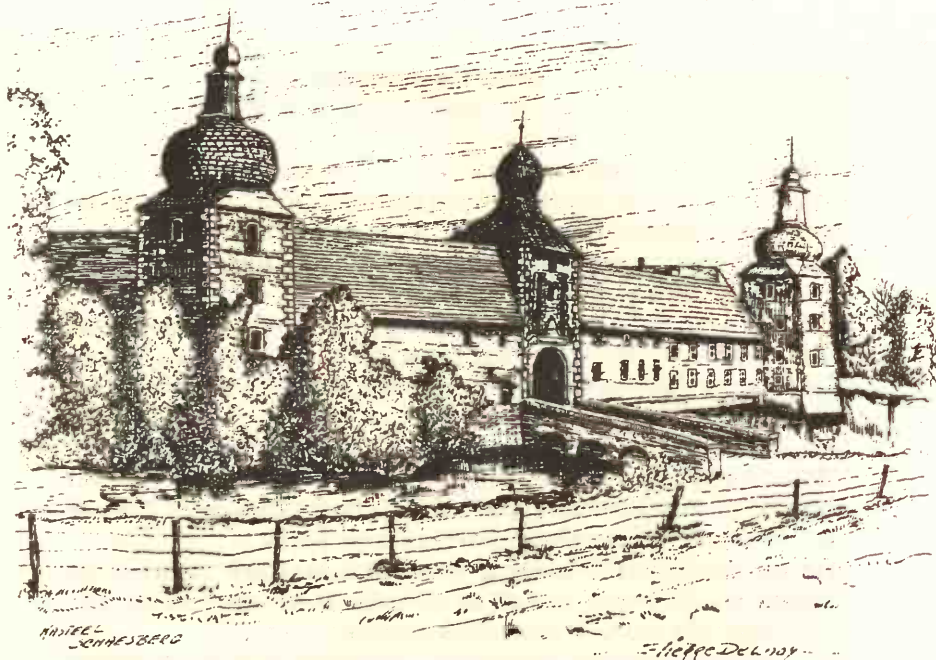
1661 De verdeling van het Land van Overmaas tussen Spanje en de Staten. Schaesberg blijft Spaans gebied.

1671 Dood van Johan Frederik, hij schenkt 1900 rijksdaalders voor de bouw van de parochiekerk te Schaesberg.

1688 De Heer van Schaesberg sticht een kapel, toegewijd aan de H. Barbara, te Palemig.

1699 De kerk te Schaesberg wordt voltooid onder Frederik Sigismund Theodoor van Schaesberg, domheer te Luik. Hij liet in 1700 naast de kerk een pastorie bouwen.

1733 Dood van Graaf Frederik Sigismund Theodoor, de laatste bewoner van het kasteel.

’t Versjtank

Doa - tussje Heële - Sjaasberg in
 sjtong ee kastieël - praktiesj intakt.
 Hat de gemeente toentertied -
 geweun mit d'r gronk geliek gemakt.

Vuur restauratie woar gee gelt -
 gong de gemeente veulste wiet.
 En - op 'ne daag - dat weet ich nog -
 woare vieër dat sjoeën kastieël doa kwiet.

Get reste sjtunt nog uuëvereind -
 dat bietje hontse loate sjtoa.
 Woar nuuëdig vuur de wieëtensjap !! -
 die hont veul ongerzeuk gedoa.

Joa joa - deë, toere' sjteet d'r nog -
 inne bouwvaal - graat 'ne rotte tank.
 Deë hat 't riek veul gelt gekost !! -
 woa hont de luuj toch 't versjtank ?

De schone witte dame.

Een bokkerijders-sage uit Schaesberg van Arnold Lemmens vrij weergegeven en van commentaar voorzien door ondergetekende.

De kruierende en zuigende luchten hadden de donkerte van de nacht tot een bange somberte gemaakt: ze namen in zich op de zwarte gang van twee haastige mannengestalten. De dreigende onweersbui was nu losgebroken; de neerpijlende regen sloeg op het dak van de schuur waar de twee lieden gingen schuilen. Het waren de broeders-bokkerijders d'r Joep en d'r Simon oet gen Hei. De mannen mopperden; Joep zei: "Ja, Simon, de Staatsen hebben ons gevoelige klappen gegeven; ik geloof dat er voorgisteren zeventien van ons hebben gebengeld". Daarom wil Kris, onze bendeleider, dat we de eed hernieuwen om nog woester en bloeddorstiger te werk te gaan in de toekomst!

"Met Filip den IJzeren Hamer hebben ze afgerekend; ze vonden deze verrader 's morgens in zijn eigen smidse met een verpletterde schedel, gekettingd aan zijn eigen aambeeld. Voor ons was dit het sein". Intussen ging het ruisen van de regen door. "We zullen, bij Satan, er toch dóór moeten", sprak de zwaarst gebouwde en kwam met twee pistolen uit de duistere hoek van de schuur". "Ja Joep dat zullen we, anders komen we op de Leenderberg¹ vast te laat voor de eed-aflegging. Ze hebben tegen de avond de bok op de berg gebracht². Om twaalfen moeten allen daar zijn; én Joep ... de overval op Hoeve van d'r Pluemackers zal beraamd worden. Maar, verd...., wat is 't rot weer!". "Kom jong! Wat zou dat? We gaan! Dat onweertje zal ons niet deren. Straks is de bui weer over. Desnoods kunnen we hier nog in de kapel schuilen, of in het bos. "Hier Simon neem jij je pistool". Ze staken de pistolen bij zich, en gingen. De lucht was zwart, en de regen sloeg luid neer over land en bos. In de hangende duisternis was de omgeving niet te herkennen, zelfs de wegen niet, want af en toe stootten ze tegen uitstekende kleiklompen, of liepen tegen een versperring op. Ginds, ergens boven Heerlen weg, lichtte een bliksemstraal; iets later rommelde de donder, langgerekt en zwak nog,

¹ De eed-aflegging geschiedde vaak op heilige (afgelegen) plaatsen, soms bij de bendeleiders thuis. Naast de Leenderkapel ook bij de St. Rosakapel te Sittard of de St. Leonardskapel bij Herzogenrath.

² Bij gelegenheid van een eed-aflegging of hernieuwing werd vaak een bok in brand gestoken en op de vlucht gejaagd.

maar dreigend. "Dat wordt een nacht, zoals we er een moeten hebben, Joep", sprak Simon. "Zo een nacht brengt stemming en onversaagdheid in je, als de hoofdman ons de eed laat zweren". Joep grijnsde.

Daar lichtte weerom een bliksemstraal, dichtbij Zijn kort felle gloed verlichtte de ruig beboste ronde top van de berg en gleed er gezwind langs. Even, één tel, zagen ze huiverend het leien dakje van de kapel boven de dennenkruinen uitsteken. Bij de hel! Het onweer groeit? 't zit nou boven de Leenderberg zei Joep. De donder antwoordde, harder dan straks, en grommelde vér na. De regenslag kletterde nu en geselde over hun ruggen. Joep en Simon zagen uit naar een beschutting, maar konden in de zwarte duisternis geen ontwaren. Tot een nieuw weerlicht fel zigzaggend door de zwarte lucht sneed Een kletterende slag! Ze hadden gezien hoe een blauw-gloeïende bliksembol in een geweldige stralenscheut uiteen spatte ginds boven de "bosschen op den Leenderberg". In de lichtende zwiep van die hemelgloed hadden ze op korte afstand een koeienhut ontdekt, - ze waren in een wei verzeild geraakt. Daar zouden ze schuilen. "Bij mijn zwarte ziel" gromde Joep, "het lijkt wel of de geheime machten weten, dat de bokkenrijders hunnen eed zullen vernieuwen dezen nacht. Ze razen geducht boven ons." Simon was ernstiger geworden. Duidelijk had hij de door de hemelgloed verlichte berg gezien, met het kapelleken, dat de op de ronde top troonde Het kapelleke waar ze vroeger zo vaak samen, hij en Joep, met hun beider moeder - hun vader hadden ze niet gekend - elke zaterdag van de Mei-maand heentogen. Dan beklommen ze met vrome kinderharten de berg om bij de kapel te bidden. Pastoor Daniëls³ had hen hiertoe gemaand. Joep had toen nog gezegd: "Die pastoor doet zich ook beter voor dan die werkelijk is", en kreeg terstond een oorveeg van zijn godsvruchtige moeder. Moeder bad dan voor, en zij baden na. Hun moeder - ze was nu reeds jaren dood - zei altijd: "Bidt, jongens, bidt altijd veel tot de Heilige Maagd; dan gaat ge niet verloren voor de hemel". Nog op haar sterfbed had ze, geheel verzwakt hun deze woorden toegefluisterd.

³ Zoals bekend schreef Pastoor Daniëls het eerste boekje over bokkerijders onder het pseudoniem S.J.P. Sleinada. Mogelijk omdat een van de beruchtere bokkerijders Geerling Daniëls was. Lindekens over Daniëls: "hij schreef een volksboek met een moraliserende strekking Hier en daar de prediktoon".

Simon peinsde. Toen en nu.....! Maar hij wilde daar nu niet over prakezeren! Wat zou 't? Toen was hij een kind, niet wijzer, nu bokkerijder; hij had er de boze eed voor afgelegd en nu wilde hij die vernieuwen. En waarom zou hij zich dan nog met zoiets bezighouden. Hij keek naar Joep. Wel hiemelsakker, die zat ook te peinzen. "Kom Joep. We gaan. Dat zwijgend wachten hier, en binnenzitten deugt niet voor ons," sprak hij hem toe. En ik geloof dat het onweer overtrekt; we kunnen best wat vroeger daar zijn. De regen viel nog maar werd al minder; de zwartheid van de lucht was ook minder. Ginds ver in het Oosten, weerlichtte het zwak; en het dondergerol klonk dof tot hen. De Leenderberg lag op een afstand van tien minuten lopen. Joep en Simon versnelden hun passen. "Zeg, Joep wat is dat nou voor hekserij? Begrijp jij 't? ik dacht dat we zo bij de berg waren, en nou lopen we, geloof ik al bijna een uur, en nog lijkt de berg even ver weg te zijn verwijderd. Och wat! Hekserij! Dat bestaat niet. We hebben daarstraks misschien wat gedoeld, en mogelijk hebben we de heksenberg aangezien voor de Leenderberg. Kijk, voor ons ligt de berg met het kapelletje, niet ver af. We zullen er nu gauw zijn. De passen worden versneld, dubbel versneld; Joep hijgde. Plots liet hij een vloek vallen. Simon, uitte hij, "je had daarstraks gelijk, geloof ik over de wijkende berg, de Duivel zit ertussen". Het was alsof de berg steeds voor hen wegging. Hoe sneller ze erheen liepen hoe sneller deze zich leek te verwijderen. Op de achtergrond hoorden ze het zwaar brommen van mannenstemmen welke de eed aan het afleggen waren. Een vurige bok pijlde de berg af met angstig geblèet. Met het laatste weerlicht dat op de achtergrond richting Heksenberg oplichtten, lijzen stemmengebrom klonk het:

"Naght.... twaelf uren slaat de klock,

Nu spooct het en hecst het, nu rijden ze bock". Van verre dreunde de zware stem van de kapitein. Ze liepen harder. Tevergeefs, de berg bleef wijken.

Joep en Simon liepen "Bij Satan, tóch zullen we de berg bereiken." Opeens koude rillingen liepen hen over de rug: met het uitspreken van het woord Satan, weerlichtte het een laatste maal richting Heksenberg Ijselijke gillen en kreten echoden tegen de bosrand en zie in het vuur van de bliksem ontwaarden ze een silhouet van een groep donkere ruiters die op vurige bokken door de lucht vlogen. Simon hield van schrik zijn adem vast en Joep slikte eens alvorens hij zei: "deze Helletocht is aan ons voorbijgegaan".

In het Oosten brak de duisternis. Het ging er schemeren, verloren onweerswolken dreven weg. Langzaam ontstond er dagklaarte, en deze verbreidde zich. Het leek alsof er die nacht een strijd van licht tegen duisternis had gewoed. Nog steeds hadden Joep en Simon gelopen. Nu eindelijk geraakten ze bij de berg; moeizaam beklommen ze hem, want ze waren door hun voettocht al tamelijk vermoeid. Niets was er meer te zien, geen levend wezen te bekennen, alleen nog de voetsporen in de grond. Het kapelletje lag er verlaten bij. Joep en Simon keken elkaar verwonderd aan. Hoe hadden ze een halve nacht kunnen lopen en de berg voor hun niet kunnen bereiken. Toch lag de berg er op dezelfde plaats, want in de verte, boven de dennen uit piekte de spitse torens van het kasteel Schaesberg, en ginds lag Heerlen, omdauwd nog door de wazige ochtendklaarte, en daar op de beboste helling lengde zich de dorpsstraat van d'r Scheijdt. Dat gaat mijn begrip te boven zei Simon. Hij had al een bang vermoeden. "En toch zullen we hier zweren" sprak Joep, op deze voor de Bokkerijders heilige plek. "Wie hier de eed aflegt moet hem gestand doen, anders wordt hij bloedig gewroken. Wij zullen

hier onze eed afleggen ook al is de kapitein niet erbij". "Joep, mij nauwt het zo 'n Vermoeden....". "Ach wat! Mieren we nou niet meer om dat raar gebeuren eerder deze nacht; kom!" Ze traden tot voor het kapelletje, staken middel- en wijsvinger van de rechterhand omhoog. Doch Van het oostelijk tegenover liggend bos, nog wazig van de ijle ochtendnevel, komt opeens een witte vrouw toegezwefd, weergaloos schoon. Snel nadert ze, zwevend boven het kleine dal, waardoor de weg naar Heerlen leidt; haar witte kleren ruisen, en wapperen van haar snellen door de stille morgenwind.

Verschrikt en in bang wachten staren de beide bokkerijders toe. De witte schone dame komt zacht nader, en ze daalt, tot voor de deur van het kapelletje; vanzelf gaat de deur open, en in de deuropening straalt haar glorievolle verschijning. Dan kijkt ze streng kalm, de beide ruige mannen aan; ze heft haar rechterhand omhoog, en spreekt:

"Uwe armen hebt gij geheven, uw vingeren gestrekt; u wilt hier de boze eed zweren van een boze bende....."

De mannen staan verstard; ze kunnen van schrik en ontroering geen woord uitbrengen. En weer spreekt de schone witte dame hun toe:

"Ik was het, die deze nacht uw voetstappen heb geleid zodat u niet op de berg aankwam. Want in uwe jeugd hebben jullie me hier vaak bezocht en hier gebeden. En dat vergeet ik niet. Toen waren uwe harten rein en was uw gemoed gelovig. Nu hebt gij het geloof afgeschud, en belaaft gij uw geweten met zonden en misdaden, steeds meer"

Getroffen hoorden beide broeders toe. Ze vielen op de knieën neer. "O heilige Maria...." zuchtten ze.

"Gij zult niet de boze eed van een misdadige bende hernieuwen. Maar dat zult gij niet, maan ik u. Zweert hier de boze eed af, die op uw gemoed drukt! Zweer hier de goede eed. Zeg vaarwel aan uwe misdadige makkers, en uw boosaardig leven. Roep in uwe harten het goede geloof uwer moeder terug"

Met vaste stem zweren ze de boze eed af en spreken de goede uit.

Dan verdwijnt de schone dame vervluchtigend voor hun ogen, na hun bemoedigend en blij te hebben toegelacht.... Bekeerd zijn ze de berg afgegaan.

In de volksmond verluidt het nog, dat diezelfde nacht een overval was beraamd, waarbij velen het leven inschoten en anderen gevangen werden genomen, om later te worden opgehangen op de Heksenberg.

Geschiedschrijving door een brave pastoor.

Bovenstaand verhaal past in de lijn van het door Pastoor Daniëls in 1779 gepubliceerde boekje over de bokkerijders, waarin hij de toon heeft gezet voor de latere bokkerijdersverhalen. In feite heeft hij het negatieve imago gecreëerd dat ook latere schrijvers hebben overgenomen.

De volledige titel willen we u niet besparen: *Oorsprong, oorzaak en ontdekkingen van een godlooze bezwoorne bende, nagtdieven en knevelaers, binnen de landen van overmaaze en aanpaelende landstreeken ontdekt, met een nauwkeurig getal der geëxecuteerde en vluchtelingen door S.J.P Sleinada.*

De nazaat van Joseph Kerckhoffs, Henri Kerckhoffs heeft een boekje gewijd aan het proces tegen zijn voorvader Joseph Kerkckhoff⁴. Hierin beschrijft hij de overdrijvingen, negatieve tendensen van Pastoor Daniëls, alsmede de vermoedelijke redenen: Hij wilde "uwe aanbevolen onderdanen, de schaapkens van eigen kudde" de schrik op het lijf jagen door eens haarfijn uit de doeken te doen wat er gebeurt met mensen, die zich tegen de wet keren.⁵

Arnold Daniëls werd op 2 september 1738 in Hoensbroek geboren. Zijn vader was schepen en gemeenteontvanger. In het jaar waarin kapelaan Daniëls naar Schaesberg kwam werd Joseph Kerckhoffs in Herzogenrade geëxecuteerd. Schrijver Henri Kerkhoffs verwijt Daniëls de bokkerijders op onterechte wijze als brute moordenaars, godlozen en duivelaanbidders te hebben afgeschilderd. Daniëls verstond de kunst van fantaseren. Op de eerste plaats pocht Daniëls enorm over zijn roemrijke grootouders. Bijvoorbeeld, "mijn grootvader ... zijn afkomst was niet gering maar voortreffelijk". Verder beschouwde hij zichzelf als enige geletterde in zijn omgeving. Vreemd dat hij dan het woord 'ontdekkinge' zonder t spelt en geëxecuteerde zonder n(s), zoals wel in een latere druk is verbeterd.

Daarbij "vergeet" Daniëls te vermelden dat zijn vader schepen was en dat hij dus enigszins bevooroordeeld had kunnen zijn inzake de toenmalige benden. In alle talen zwijgt Daniëls over familielid Geerling Daniëls die een berucht bokkerijder was. Deze wordt namelijk geassocieerd met de berucht eed waarbij hij "ene doode hand met daarin ene keerse" omhooghield". Dit familie-lid van de brave pastoor was een

⁴ Het proces Joseph Kerckhoffs. 1987, Venlo.

⁵ Idem.

van de centrale figuren in de Valkenburgse bende. Daniëls overdrijft op kleurrijke wijze de gruweldaden van de bokkerijders en wijst zijn beminde gelovigen op de daadwerkelijke invloed van de duivel en schrijft over de "verstokte zondaar" Joseph Kerckhoffs. Dit terwijl Joseph Kerckhoffs een goed gesprek had met twee collega priesters die hem in zijn cel bezochten. Daarbij gaf deze zijn zondigheid (in algemene zin) toe. Maar Daniëls dramatiseert een en ander tot het uiterste: "Heeft nu de duivel dit kunnen doen met de mensgeworden God, hoeveel temeer heeft hij dit kunnen doen met hen die lijf en ziel aan den duivel hadden overgegeven". Voortbordurend op de lichtgelovigheid van die tijd: "Deze bokken zouden geen natuurlijke bokken zijn geweest maar de duivel in de gedaante van een of meer bokken". Dit verbond met de duivel zou beklonken zijn in een dubbele eed: "terwijl ze de afschuwelijke eed van trouw aan de duivel uitspraken, vertraptten ze het kruisbeeld, spuwden er op, verbrijzelden het en gooiden de stukken in het vuur"⁶. Volgens Sleinada beloofden ze tegelijkertijd om toch trouw ter kerke te gaan en de H. Mis bij te wonen om zo de schijn op te houden. Maar deze toevoeging is nergens anders in stukken terug te vinden!

In de lijn van die verdachtmakingen past ook de "theologie" en moraalopvatting van de brave Pastoor: *"De maetigheid is de moeder der zuiverheyd ende kuysheyd; zy behoud den mensch; zij stelt maete in zyne vleeselijke driften en genegentheden, het is de kuysheyd, die den mensch by God en de weereld bevallig maakt; in tegendeel de onmaetigheid onsteekt in den mensch het vier der geylheid ende onkuysheyd hy volgt zyne beestige driften, hy wordt niet geraekt, nogte door de vreugden des Hemels, nogte door de straffe der Helle"* (pag 89, 90).

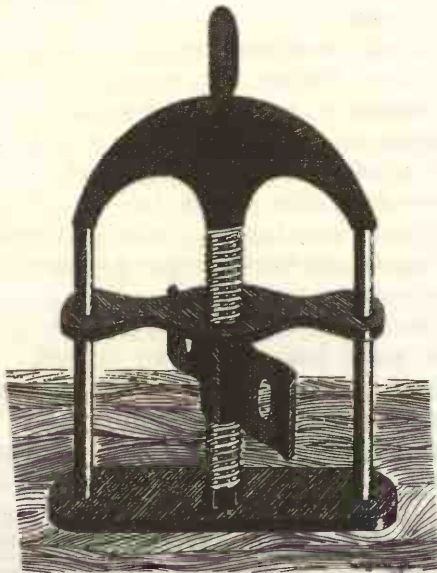
Blijkbaar hoopte de pastoor op de uitwerking van de Middeleeuwse theologie die het goede beloond ziet en in welke slechte daden afgeschrikt werden, door Helse pijnen in een opgestookt Hellevuur, in het vooruitzicht te stellen.

In de in maart dit jaar bij het OCGL gehouden lezing door Francois van Gehuchten over de bokkerijders wordt gesteld dat van de "historische eed" van de bokkerijders – pas bij de derde bende sprake is en wel tijdens de verhoren van de bokkerijders, wordt dit als feit geschapen!. D.w.z.: naar aanleiding van de in omloop zijnde verhalen wordt bij de

⁶ Melchior, De Bokkerijders, Hasselt, 1913.

afgedwongen bekentenissen een en ander in de mond gelegd van de gepijnigde bokkerijders. Dit blijktbaar om zo de geschiedenis "kloppend" te maken.

Bij het verklaren van in teksten vervatte ideologieën gebruikt de moderne theologische wetenschap de methode der tekst- en redactiekritiek. Dit houdt in dat men vanuit de visie van de auteur (in dit geval Daniëls) en het tijdsgewricht de gekleurde opvattingen dient te verstaan en analyseren. In de 2^e helft van de 18^e eeuw was het kerkelijke gezag alsmede de kerkelijke leer zeer monistisch (i.t.t. het meer pluriforme denken van de moderne tijd), centraal hiërarchisch geregeld en vooral ... viel samen met de belangen van de gevestigde machten en privileges. Er ontstond ook een golf van vroomheidsuitingen die parallel liep met de stichting van vele bedevaartplaatsen. Gedurende de 17^e en 18^e eeuw was de bedevaartsdynamiek in Limburg verhoudingsgewijs groot. Limburg werd nog meer dan Brabant beïnvloed door de barokke vroomheid uit omliggende landen, zo heet het in het standaardwerk "Bedevaartplaatsen in Nederland, dl 3"⁷.

... en "minst zware" foltering was de duimschroef

⁷ Auteurs zijn P.J. Margry & C. Caspers, Amsterdam 2000.

De door Daniëls geciteerde oproepen tot matigheyd bij de toch al straatarme bevolking paste helemaal in deze religieuze opleving. Of Daniëls de deugd van matigheid ook terugzag in de afbeeldingen van de corpulente abten die in Rolduc te zien waren betwijfel ik. Maar goed, verschil moest er zijn! Drossaard Clerx was ook een exponent geweest van de dubbele moraal der gezagsdragers in die tijd: Hoewel zowel hij als zijn mede-officieren van justitie (bijgevallen door de geestelijkheid) op het drankmisbruik hadden gehamerd begon hij na zijn pensioen een jeneverstokerij!

Zodoende kan men de zwart-wit schema's verstaan waarin duivel en God tegenover elkaar zette en ook beider handlangers op aarde. Pastoor Daniëls maakt gebruik van die simpele tweedeling van goed en kwaad. Hij prijst de godvruchtige "braave geloovigen" en veroordeelt de arme sloebers die ook nog hun laatste centen uitgeven aan "zat zuypen en heel nagten met de kaart speelen".

Jammer dat deze pastoor vanuit zijn herderlijke functie niet wat meer begrip toonde voor de zware sociaal-economische omstandigheden in die tijd. Deze noopten gewoon mensen om toch wel redelijke rijkdommen van geestelijke en wereldlijke heersers in die tijd af te romen.

De reactie op deze kleine "rooverijen" was buitenproportioneel. Niet alleen waren de vervolgingen en martelingen inclusief terechtstellingen ingegeven door angsten maar ook door hebzucht. Dit is vaker in de geschiedenis getoond: ten tijde van de dictaturen in Zuid-Amerika werd ook vanuit een ideologie van Nationale Veiligheid ieder vakbondsman of sociaal-jurist die eerlijke verdeling eiste als verlengstuk gezien van (mogelijk buitenlandse) communistische bewegingen. Ook hier waren de uitmergelende folterpraktijken enerzijds bedoeld om te laten zien wie baas was en wat aantasting van de bestaande orde tot gevolg had; anderzijds wilde men natuurlijk het laatste beetje informatie uit iemand persen; om deze informatie vervolgens te kunnen uitvergroten naar het grote publiek. De heksenjacht tijdens het McCarty-tijdperk begin jaren vijftig in de V.S. liet ook een dergelijk buitenproportioneel handelen en paranoia zien. Zo ook bij de mythisch aandoende verslagen van verhoren waarbij de bokkerijders grote buit hadden gemaakt met honderden leden en met behulp van duivelse bokken. De gebrekkige rechtsbescherming en marteling van de benedeelden met extern ingehuurd beulen kent zelfs onze deze tijd zijn parallellen. Inclusief het

Rob Hamers

A detailed black and white sketch of a stone building, likely a chapel, with a steep gabled roof and a large tree leaning against it. The drawing is signed 'Kopel LEDNOR' in the bottom left corner. The building is constructed from rough-hewn stones and features a small, arched window above a wooden door. A large, gnarled tree with dense foliage leans its trunk against the left side of the building. The foreground shows a rough, uneven ground with some sparse vegetation. The overall style is that of a pencil or charcoal sketch, with fine lines and cross-hatching for shading.

Voetballen

(Uit de Natuurgids 2006 door Thijs Abbenhuis, bewerkt door Harrie Mulders)

De meest beoefende sport in Nederland is voetbal. Je leerde het vroeger op straat met een afgedankte, versleten tennisbal. Kon je niet aan een tennisbal komen, dan was een opgeblazen en gedroogde varkensblaas het alternatief. Lang ging hij niet mee, maar op het slachthuis, bij ons in de buurt, hadden ze er genoeg. Een gummibal en een braakliggend stuk grond was een volgende stap omhoog op de voetballadder. Uiteindelijk belandde je via het schoolvoetbal bij een echte voetbalclub. Ieder dorp of wijk had er wel een. Wat werd er vaak fanatiek gevoetbald voor de eer van de club. Toen er spelers betaald gingen worden en later de profclubs hun intrede deden was de lol aan het spel en de clubliefde gauw verdwenen.

Een stukje geschiedenis: Van het voetbal is niet met zekerheid te zeggen wie er de uitvinders van zijn geweest. Vermoedelijk heeft de sport zich al spelende; en min of meer bij toeval, ontwikkeld. In China werd omstreeks het begin van onze jaartelling al een soort voetbal gespeeld met vaste regels. Het ging daarbij om een spel met godsdienstig karakter. De bal stelde de terugkerende zon voor en het spel werd uitsluitend in het voorjaar gespeeld. Rond 1300 kwam het spel naar Europa waar het in kloosters, door monniken gespeeld werd. Engeland werd de bakermat van het voetbal zoals wij het nu nog kennen. In 1863 werd hier de "Football Association" opgericht en toen werden de ons bekende spelregels opgesteld. De oudste club van Nederland is het Haarlemse HFC dat het daglicht zag in 1879. Een landelijke bond kwam er in 1889.

Straatvoetbal: Dit werd voornamelijk gespeeld in het voor- en najaar. Meestal verzamelden zich spontaan na school of het avondeten een groep jongens uit de buurt in een geschikte straat om te voetballen. De twee beste voetballers of de sterkste werden aangewezen om twee partijen te kiezen. Vanaf een bepaalde afstand tegenover elkaar werd "afgetrapt". Dit was beurtelings een schoen voor de andere plaatsen in de richting van de ander. Hij die de laatste hele schoen kon zetten, mocht beginnen te kiezen. Kleine jongens mochten nog niet meedoen. Zij konden toekijken of ergens anders in de straat wat gaan oefenen. Een tennisbal was nog niet gevaarlijk, maar toen er steeds grotere gummiballen verschenen, sneuvelde er nog wel eens een ruit in de buurt.

De wijkagent verbood toen het voetballen op straat. Werd je door hem betraptd dan volgde een vrije middag strafschrĳven op het politiebureau en een vermaning aan je ouders. Van hen kreeg je er dan nog een straf bij. Vaak voetbalde we op een weĳtje. Er stonden twee boompjes die prachtig als goalpalen konden dienen. Als lat spanden we er een touw tussen. Jammer was dat net hierachter huizen lagen met mooie voortuintjes. De bewoners waren niet gelukkig dat geregeld de bal in hun tuintje belandde, laat staan als hij door een van hun ruiten vloog. Soms gebeurde het wel eens dat je de bal niet meer meteen terugkreeg. Je was hem dan een paar dagen kwĳt. Je ging hem dan maar deemoedig terugvragen met de belofte hier niet meer te voetballen. Die belofte hield hooguit één week stand.

Vriendenclubjes: Toen er een braakliggend stuk grond vrij kwam tussen onze huizen verplaatste het voetbal zich hiernaar toe. Het zat vol kuilen en werd ook nog als honden uitlaatplaats gebruikt. Het was dus oppassen geblazen om deze "hindernissen" te ontwĳken. Waren er te weinig deelnemers voor een volledig elftal dan werd met een vliegende keep gespeeld. Hij functioneerde dan tevens als veldspeler. Al snel ontstonden toen buurtclubjes. Een vriendje van mij, hij kon zelf niks van voetballen, organiseerde ons buurtclubje. Toen we geregeld verloren "kocht" hij goede spelers van andere buurten om, om bij ons te komen spelen. Hij deed dit met snoep dat hij jatte uit de kruidenierswinkel van zijn vader. Toen deze hem betrapte en hij geen snoep meer kon leveren, waren de goede spelers gauw vertrokken. Mijn oudere zusters correspondeerden direct na de Tweede wereldoorlog nog met familie van Amerikaanse soldaten die bij ons over de vloer waren gekomen. Zij bewerkstelligden dat ze voor mijn verjaardag een echte leren voetbal zouden afsturen. Ik was in de wolken en haalde al groots uit tegen mijn vriendjes hierover. Wat was de teleurstelling groot toen hij arriveerde. Het was een ovale rugbybal die in Amerika "football" werd genoemd. Met veel moeite kreeg mijn moeder hem geruild bij een schoenenzaak waar ze ook leren ballen verkochten. Het was de kleinste maat, maar dat hinderde niet. In de buitenbal zat een sluiting met gaatjes die dicht geregen werd met een leren veter. Je had er een kromme rijgnaald voor nodig. Je kunt begriĳpen dat als je bij het koppen net deze dicht geregen naad op je hoofd kreeg, de afdruk nog lang zichtbaar was. Grote jongens mochten niet meespelen met mijn bal. Zij traptten te hard waardoor hij te snel kapot ging. Ik was er erg zuinig op. Na iedere wedstrijd werd hij met ballenvet ingesmeerd, zodat hij soepel bleef. Toen de gemeente ons

dacht een plezier te doen door "ons" veldje met gravel te verharden en er echte goals op te zetten, bleek dit al gauw geen succes. Op het scherpe gravel sleten de bal en je voetbalschoenen erg vlug en als je viel kreeg je lelijke schaafwonden.

Kijken een luisteren naar voetbal: Als kleine voetballertjes keken we huizenhoog op tegen onze grote broers. Soms kregen we thuis een kwartje en mochten we gaan kijken naar een thuiswedstrijd van onze dorpsclub. We spaarden wel eens ons kwartje uit door tussen de open tribune door het terrein op te kruipen. Oppassen wel dat de suppoost ons niet zag. We kochten er dan een ijsje of iets anders voor. Interlandwedstrijden van het Nederlands elftal werden via de radio uitgezonden en verslagen door de legendarische verslaggevers als Leo Pagano of de Belgische Fred de Bruyne. Trouwens tegen de Belgen, de Rode Duivels, was het altijd extra spannend. We kropen haast in de radio en als er gewonnen werd, speelden we de dag erna als de sterren Abe Lenstra of Faas Wilkes. Bij de komst van de televisie werd alles nog veel mooier. In het begin bezaten slechts enkele mensen uit de buurt er eentje. Je was de koning te rijk als je bij een van hen mocht komen kijken. De huiskamer zat er meestal propvol. De kamer was pikkedonker en de rook was er om te snijden.

Via het schoolvoetbal naar de amateurclub: Op de vijfde klas van de lager school organiseerde een pater voetbalwedstrijdjes. Onderling tegen andere scholen. Je mocht meespelen als je voetbalschoenen had. Ik had een paar afdankertjes van mijn oudere broer. Ze waren een koe te groot maar dit loste ik op door de neuzen met watten op te stoppen. De verder "outfit" bestond uit twee oude sokken (twee paar over elkaar) een blouse en een veel te grote voetbalbroek van mijn broer. Mijn onderbroek vlagde er lustig onderuit. Na een aantal wedstrijden kwamen de pinnen van de doppen onder mijn schoenen door de zool heen en braken de zolen ook nog doormidden. Met bloed in de schoenen was het moeilijk voetballen, dus was het einde verhaal. Hert vervolg kwam pas weer op de middelbare school. Mijn vaste vriend voetbalde bij een voetbalclub. Zijn vader was er elftalleider. Elk jaar gingen ze in de grote vakantie een week met enkele jeugdelftallen naar een voetbalkamp. Zijn moeder beheerde er de kantine en hielp in de keuken. Om mee te mogen moest ik eerst lid van de club worden. Na veel zeuren gingen mijn ouders ermee akkoord. Het kamp was een geweldige ervaring. Overdag speelden we toernooien of maakten lange wandelingen, maar we moesten ook corveewerk doen. We sliepen in grote legertenten op stro

met wat paardendekens over ons heen. 's Avonds, in de donkere tent, kropen we bij elkaar en werden er moppen getapt. Een van onze medespelers was Martin Stollman, het latere lid van de befaamde Globetrotters uit Heerlen, hij begon er zijn imitaties en parodieën op bekende dingen en personen. De leiders stonden buiten de tent stiekem mee te luisteren, doch moesten als het te laat werd wel een einde eraan maken. Een paar jaar speelde ik in het A-elftal van de jeugd. Kon je goed voetballen dan had je sjans bij de meisjes.

De amateurclub: Er was een bestuur met een geestelijk adviseur. Hij adviseerde uiteraard het bestuur, zegende een nieuw veld of kleedlokaal in, maar waakte ook over ons geestelijk heil. Hoorde hij je vloeken of zag hij ander ongeoorloofde dingen begaan, da kon je er gif op innemen dat je als straf enkele wedstrijden naast het elftal stond. Buiten het bestuur was er nog een elftalcommissie, een technische commissie, elftalvaarders, grensrechters, kassabemanders, een supportersclub met eigen bestuur en velen die hand of spandiensten voor de club verrichtten. De terreinknecht was een duizendpoot. Hij was vaak een oud-speler of bestuurslid. Hij maaide het gras, trok de kalklijnen, zette de vlaggen uit en hing de doelnetten op. Hij hield de ballen in goede conditie, maakte het kleedlokaal schoon en daar waar dit huisje van betonplaten nog geen verlichting, verwarming en stromend water had, zorgde hij voor waswater. Je kreeg van hem na afloop van de wedstrijd, buiten op het gras, een aluminium schaalje met een kwak water erin om je te wassen. Op veel plaatsen moest hij eerst nog de koeien van het veld jagen en de flarden en molshopen spreiden zodat de spelers er niet over vielen of uitgleden. Onder de rust zorgde hij voor thee voor de scheidsrechter en de spelers. Twee keer in week werd er buiten getraind. Zelfs in de winter als het vroom of als er een dik pak sneeuw lag. Trainingspakken hadden we niet. Getraind werd in een oude trui of blouse. Allen het eerste elftal kreeg later trainingspakken van de club. De rest moest zelf voor zijn eigen spullen zorgen. Onze eerste terreinverlichting was een primeur voor een amateurclub. We konden vanaf die tijd ook lichtwedstrijden spelen. Ten bate van de vereniging moesten er ook donateurkaarten verkocht worden. Ieder lid moest er een aantal verkopen. De contributie, ook een bron van inkomsten, werd op een kaart afgetekend. Bij te grote achterstand werd je niet meer opgesteld. Op het terrein was in het begin maar één toilet. Het was een houten hokje met een kibelton erin. Bezoekers die onder de wedstrijd moesten plassen stonden in carré tegen de omheining achter de tribune.

Van wildplassen had men toen nog nooit gehoord. Een hele vooruitgang was het toen er stromend water en verlichting in het kleedlokaal kwam. Al was het slechts een bak met wat kranen erboven en één douche met koud water. Toen er ook nog een gasinstallatie werd aangelegd kregen we een geiser en warm water. Rond het veld werden iedere wedstrijd opnieuw luidsprekers opgehangen waaruit vrolijke marsmuziek klonk (o.a. Koning Voetbal). Ook werden ze gebruikt om mededelingen om te roepen zoals de opstelling van de elftallen en de in- en uitvallers. Bij grote wedstrijden reed een geluidswagen door het dorp om de wedstrijd aan te kondigen. Buiten het veld lag een bewaakte fietsenstalling. Het was een afgezet stuk wei met stangen om er de fiets tegen te zetten. Het kostte één dubbeltje om je fiets hier te stallen.

Militaire- en bedrijfsselftallen: Mijn militaire dienst bracht ik door bij het korps Marechaussee. Na enkele wedstrijden met het kazerne-elftal te hebben gespeeld werd ik geselecteerd voor het team van de vierde divisie. We speelden tegen andere divisies en het legerkorps. Wat waren we trots als er rond het veld een rij generaals of andere hotemetoten zaten te kijken. De bal werd vaak aangeleverd door een generaal die in een helikopter op de middenstip landde en de symbolische aftrap deed. Na mijn militaire dienst speelde ik nog een tijdje op de mijn waar ik werkte in enkele bedrijfsselftallen. Zo vroeg men mij met de ondergrondse bankwerkers mee te doen aan de zomeravond competitie. Het was best leuk. Je moest wel oppassen voor je benen. Er waren er die geen voetbalschoenen hadden en gewoon op hun "koelschoenen" met stalen neuzen speelden. Met hen reisde ik heel wat dorpen in Zuid-Limburg af om te spelen tegen clubjes waar een of andere opzichter lid van was.

Nabeschouwing: De eerste wrijvingen bij clubs ontstonden toen men spelers ging betalen. Het was soms met geld maar meestal in natura zoals een paar voetbalsokken of schoenen. Het gebeurde achter de schermen en was ongelijk verdeeld over het elftal. Als dit uitkwam had je bonje. Toen de profbeweging kwam was dit de doodsteek voor de clubliefde. Transfers zijn eigenlijk de moderne slavenhandel. Het spel als kijkspel is er niet beter op geworden. Eindeloos de bal terugspelen en breed leggen. Over aanslagen en vernielingen door supporters wil ik het maar niet hebben. Zij komen alleen maar om herrie te schoppen en zijn niet geïnteresseerd in voetbal. Gelukkig zijn hier en daar nog mensen die hart voor hun vereniging hebben en het voetbal. Kosteloos en met veel liefde doen ze allerlei karweitjes of gaan met een elftal mee als leider.

Ze worden echter steeds schaarser, dit geldt trouwens voor alle verenigingen.

Spreekwoorden: Hij schiet in eigen doel (hij benadeelt zichzelf).

Elkaar de bal toespelen (elkaar helpen)

Hij snapt er geen bal van (hij snapt er niets van).

Een balletje opgooien (voorzichtig over iets beginnen).

Niet schieten nis altijd mis (men moet een poging wagen).

Voetballe óp d'r tillevizie.

(Wil Packbier)

Glujjetigge duivel! Ich ving ginne bal mieë dra!

Ich kan ginne bol mieë zieë! Gidderoavend voetballe en nog ins voetballe óp d'r tillevizie

Is 't nit óp d'r Hollender, da is 't waal óp d'r Pruus of óp inne va de twieë Belzje.

Voetballe, dat is 't sjtómste sjpil wat ich oeëts gezieë han!

Twieë-en twintig maan die óp ee groeët veld hinger inne bol sjneure; en hant ze 'm, da sjtampe ze 'm wer voet!

Toch liekt 't mich dat doa inne hoop beij kunt kieke.

Vuurdat ze 't veld óp mage kome, weëde in twieë apate hokker elf maan gedujd. Op die maneer weëde twieë elftalle gemak, die da in d'r wedstrijd teëgenee mótte sjpieële.

Gidder sjpieëler kriet ieësj de bee losgeklop en i-gesjmieërd mit 't ee of anger vet. Went ze nuij i-gevet zint, da kunt inne, deë van zich zelver mint dat heë v'rsjtank hat va voetballe, d'r ganse boel get ópsjwense bis dat gidderinne richtig brul is. Zoeë gauw wie deë mint dat ze genóg grèl i ge lief hant, jieëgte ze noa boete en da renne ze wie ee sjtel jóng hung 't veld óp. Midde-dri sjtelle ze zich da óp in ing reij en winke noa alle zije. Dat mót zoeë, óch went ging luj um 't veld sjtónt.

Wen alletwieë de elftalle boete zint, da kome nog dreij here in deftige sjwatte peksjkes 't veld óp. Die hant óch d'r bol beij zich woamit gevoetbald weëd. Deë mit d'r bol, dat is d'r baas, dat is d'r sjeidsrechter. Went de elftalle oetgewinkt zint, flut deë ze beijenee en da mage ze keze, weë wink-teëge en weë de zon in d'r ruk hat. Doanoa weëd begós.

Wie wille vlege ze da óp d'r bol aaf en sjtampe zich óngeree de puët ónger ge lief oet um mar 't ieësj beij d'r bol te kanne kome. Döks geet 't zoeë hël dra tów, dat d'r sjeidsrechter bevaange weëd durch de wermte en begint te fleute. Sjeidsrechtere hant óch ummer ing ganse tesj vol geël en roeë konsumsiebóngs beij zich. Wenste inne puëtje laps of an de bóks truks, da krieste inne geële bóng. Op zoene geële bóng kanste noa d'r wedstrijd in de kantien vuur nieks ee glaas limmenaad kriege. 't Gieët sjpieëlere, die die geël bóngs verzamele. Vuur dreij geël bóngs maagste inne ganse wedstrijd in de kantien blieve; de mieëtste zint doa sjtapelgek óp! Wenste evvel inne ekspres teëge de sjeëne sjtamps, da krieste inne roeë bóng vuur inne jónge kloare en maagste drek noa de kantien goaen hoofste óch nit mieë truk te kome.

Döks laachste dich kapot wenste zies wie ze mit ee paar maan tegeliek noa d'r bol sjtampe. Went 'm da ginne rak, da gónt ze va gif nuij uëver ge-neëd rolle en blieve vuër doeëd likge. D'r sjeidsrechter flut da aaf. Inne mit een sjiek treëningspak mit ing groeëte reklaam dróp kunt da wie inne wervelwink 't veld óp gesjneurd. Deë vrief da gidderinne ins mit inne nate sjwam durch 't gezich, gieët ze da óch allenuij nog ee drupke oet ing groeëte flesj en da is 't graad of ee wónger gebuërt; gidderinne is inins wer kwiek-lebendig en begint wer te sjneure es wen nieks geweë wuër!

Mit die sjeidsrechtere witste dôks óch nit wieste 't has. Went inne d'r bol mit de heng rak, da fleute ze aaf vuër hends. De kiepere make evvelbouw nieks angesj wie hends, mar da fleute ze nit en drieëne zich um en dónt es wen ze nieks gezieë huije. Die twieë angere, die mit d'r sjeidsrechter 't veld óp zint kome, die dónt nieks angesj wie mit ee veëntje langs de boeëtesjte lijn van 't veld sjneure. Vlúgt d'r bol uëver deë lijn oet 't veld, da sjteëke ze dat veëntje i g'n lóch en wieze d'r sjeidsrechter da woa d'r bol lik; da hove ze nit zoeëlang te zeuke. Die sjeidsrechtere hant zoeë-wie-zoeë al genóg te doeë umdat ze óch nog mótte beij-haute wieveuël geël en roeë bóngs ze hant oetgediild. Went d'r bol langs d'r kieper teëge 't net vlúg, da zant ze dat deë bol zit. Da kanste laache. Wie inne zjwerm beije vlege ze da allenuij óp deë sjpieëler aaf deë d'r bol in 't net gesjoate hat. Da lotte ze zich nuij óp dem valle bis, datte bouw drónger sjtik. Dat geet durch bis d'r sjeidsrechter 't zat weëd. Gidderinne sjravelt da wer óp en begint deë erme, bouw gesjtikde te knoevele en te pútsje datte toch mar wer mit zów doeë.

Op d'r tillevizie kanste 't ummer gans gód zieë. Döks lotte ze get twieë of dreij moal zieë, zieëker went inne alling mit d'r bol óp de gool aa rent en dem da de puët ónger de vót oet-getrampeld weëde. Dat neume ze "an de noeëdrem trekke". De sjeidsrechtere rege zich uëver zoeë-get ummer erg óp en geëve deë knoake-treëner drek inne roeë konsumsiebóng vuur de kantien. En deë neergetrap woeëd, kriet inne vrije trap en maag da probere um inne van 't anger elftal (dat da sjun in ing reij vuur 'm mót goa sjtoa) um te sjete. 't Sjunste is, went ze inne kót vuur de gool umsjampe. Da gieët 't penantie. D'r kieper mót da gans alling tussje de peuël va de gool goa sjtoa en deë angere maag da probere um deë kieper um te sjete. De mieëtste kiepere wete evvel genouw wat ze mótte doeë um nit gerak te weëde. Zoeë gauw wie deë angere sjüt lotte ze zich de anger ziej oet valle. D'r bol zit da waal, mar d'r kieper is nit gerak en doa góng 't óch egelich um.

Noa zoeng angerhaof sjtónnd ziet inne sjeidsrechter 't mieëstal nit mieë zitte. Went d'r bol da kót beij 'm in de buurt kunt, da flut-te aaf, loert of ginne 't ziet en klauwt zuch d'r bol en sjik gidderinne noa heem. De sjpieëlere geëve zich da óngeree de hank, bedanke zich vuur d'r sjunne wedstrijd en winke nog ins noa de tribuun. In de kantien weëde da alle geël bóngs v'rzoape. Alling 't besjtuur dat v'rlore hat, dat geet drek noa heem. Dat hat de vót i.

En noe sjeij ich óch oet. ich mót mich touwe; uëver ing haof sjtónnd begint óp d'r Belsj wer inne sjunne wedstrijd.

Publikaties en verkoop van boeken e.d. Heemkundevereniging Landgraaf (OCGL)

Cursief en vet gedrukt is gewijzigd t.o.v. vorige versie (geen wijziging t.o.v. vorige versie)		Prijs	
Titel:	Jaargang / Auteur	leden	niet leden
JAARBOEKEN OCGL			
o.a. Geschiedenis van onze grensregio.	1985	uitverkocht	
o.a. 3/4 eeuw mijnbouw Laura en vereniging	1986	uitverkocht	
o.a. 150 jaar Nieuwenhagen / Pastoor Simonis	1987	uitverkocht	
o.a. Dialectstudie	1988	4,00	4,00
o.a. Préhistorie Rimborg / Ontstaan parochie Nieuwenhagen	1989	uitverkocht	
o.a. Pottenbakkersoven Groenstraat / Acht eeuwen grensgeschiedenis.	1990	uitverkocht	
o.a. Genealogie Jongen	1991	4,00	4,00
o.a. Annalen van pastoor Schatten 1910-1935	1992	4,00	4,00
De bevrijding van Landgraaf	1993/1994	uitverkocht	
Landgraaf in de jaren 1940-1945	1995	uitverkocht	
o.a. De familiegeschiedenis Rongen	1996	4,00	4,00
De mijnen in Landgraaf	1997/1998	uitverkocht	
Herinneringen aan de 20e eeuw.	1999/2000	uitverkocht	
Kerken en Gelovigen in Landgraaf	2001	10,00	12,50
Van Romeinse weg tot "d'r Sint Joep va Woabich".	2002	uitverkocht	
o.a. Burgemeesters van Landgraaf	2003	10,00	12,50
o.a. Schutterijen Landgraaf - ON2 - Verwantschappen met E.hoven	2004	10,00	12,50
o.a. Bokkenrijders in Landgraaf - de Romeinse weg door Landgraaf	2005	12,50	15,00
SERIE "KEN LANDGRAAF"			
DEEL 1: Kruisen en kapellen		uitverkocht	
DEEL 2: 16 Wandelingen		2,00	2,00
DEEL 3: Straatnamenboek Van Aalbersestraat tot Zwartebergweg		2,00	2,00
DEEL 4: Parochie het Eikske 50 jaar		uitverkocht	
DEEL 5: De Voort. Logboek van een wijk in Nieuwenhagen.		uitverkocht	
DEEL 6: Fotoboek Woa is der Sjeet geblieve		uitverkocht	
DEEL 7: Fotoboek Woabich - Grunsjtroat		10,00	12,50
DEEL 8: Fotoboek Van d'r Herrewég noa Nuijenhage		uitverkocht	
DEEL 9: Fotoboek Alles um der Sjeet		12,50	15,00
LANDKAARTEN (kopiën)			
Eygelshoven 1891 (113 x 92 cm)		2,00	2,00
Schaesberg 1903 (98 x 61 cm)		2,00	2,00
Toponymische kaart Thorns Ubach vóór 1525 (84 x 59 cm)		2,00	2,00
Voormalige gemeenten Landgraaf 1805/1807 (A3)	1991 / M. Quaedflieg	1,00	1,00
PUBLIKATIES VAN DERDEN en DIVERSEN			
En d'r Boer hee boeëret wieër (genealogie fam. Baur)	2002 / M. Quaedflieg	22,50	22,50
Middeleeuwse Pottenbakkersovens in Landgraaf	2001 / W. Beckers	uitverkocht	
Schaesberg en zijn kerk. 300 jaar Petrus & Paulus parochie	2000 / E. Ramakers	10,00	10,00
Oud Schaesberg (tekeningen)	Jozef Franck	10,00	10,00
Haengenaemd	1987 / H.P.M. Haen	3,00	3,00
Limburgse gedichten	OCGL, sectie Dialect	0,50	0,50
Foto's staties Ad de Haas compleet 14 foto's		3,00	3,00
Foto's staties Ad de Haas losse foto		0,50	0,50
BESTANDEN OP CD-rom / DISKETTE *			
Div. DTB / BST bestanden in PDF-formaat: Eijgelshoven, Frelenberg, Marienberg, Schaesberg, Ubach, N.hagen, UoW, Rimborg.	2003 Werkgroep Waubach	10,00	20,00
Complete inventaris OCGL	Laatste versie	1,50	1,50
Volkstelling gemeenten Landgraaf 1796 in PDF-formaat *	OCGL	3,00	3,00

O C G L

Bulletin

**VERENIGINGSVOND
VRIJDAG 3 nov. 19.30 uur
IN DE BRANDPOORT
Tevens presentatie
Jaarboek 2006**

**Presentatie Fotoboek Ubach o Worms II
Vrijdag 24 nov. 19.30 in ons
verenigingslokaal**

Burgerveld · Peun ·
Eikste · Engweide · Eran ·
straat · Graaf Johan Frederikstraat ·
Gaaschof · Gaaswouden · Grauweg ·
laal · Groenstergmacht · Groenstraat ·
Holganck · Holhof · Holveldstraat ·
Loefveld · Hofweide · Kromptenweg ·
Jonneweg · Karkort · op de Kamp ·
steelweg · Kiezerstraat · Kerkberg ·
ine Voortstraat · Kloosterweg ·
ng · Leenthoel · Lichtenberg ·
rolonweg · Moorthei · Namiddagse ·
Op de Hengden · Op de Winkel ·
Orieissen · Op der Graaf · Op den Steen ·
ynghe · Oude Heide · Oude Landgraaf ·
de Hof · 't Rijk · Rasmweg · Riekenleer ·

**OPEN DAG
ZONDAG 10
SEPT.
VAN 10.00 tot**

Contactorgaan van de Heemkundevereniging
Oudheidkundig en Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf

22 jaargang nr 3 sept 2006

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter J.Schiffelers, Lokert 9, 5591 NB Heeze, 040-2262936
Secretaris J.Lussenburg, Op de Heugden 28, 6371 XM Landgraaf, 045-5320179
Penningm. J.M. Erkens, Bosheide 49, 6373 CK Landgraaf, 045-5315529

ALGEMEEN BESTUUR

Bulletin/Jaarboek H.A.Mulders, Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf 045-5322876
Archief/werkpl. S.H.P.Moonen, Oude Landgr.62, 6373 BB Landgr 045-5319114
Geneal/Waubach H.Dortants, Eijgelsh.weg 25, 6374 KB Landgraaf 045-5315315
Algemeen M.J. Offermans, Schoolstr. 88, 6374 CZ Landgraaf, 045-5314079
Contactpersoon Platkloep H.A. Mulders, Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876

BESTUURSADRES

Op de Heugden 28, 6374 NM Landgraaf tel. 045-5320179
E-mail : j.lussenburg@home.nl

REDACTIEADRES BULLETIN EN JAARBOEK

Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876

CONTRIBUTIE O.C.G.L.

Individuele leden	€ 16 euro per jaar
Gezinslidmaatschap	€ 19 euro per jaar
Jeugdlidmaatschap	€ 5 euro per jaar (pas studiezaal inbegrepen)
Toegangspasje werkpl.	€ 9 euro per jaar

BANKRELATIE

Rabobank Landgraaf rek.nr 136314937 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf
Postgiro 4776225 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf
Buitenlandbetalingen: Iban nr. NL 32 RABO 01363149 37 Bic nr. RABONL2U

VERENIGINGSGEBOUW

An de Voëgelsjtang 12 6373 BJ (achter de kerk N'heide) 045-5322820
(tijdens studiediezzaal)
E-mail-adres: OCGL@home.nl
<http://home.planet.nl/~schif019>

VASTE OPENINGSTIJDEN STUDIEZAAL

Woensdag en zaterdag 13.00-17.00 uur
Na kenningsmakingsbezoek toegangspasje verplicht

Het Bulletin verschijnt 4 x per jaar.

Losse nummers € 1,50 excl. portokosten

Van de Voorzitter.

Dag allemaal. Wanneer ik aan dit voorwoord begin hebben we net een periode achter de rug waarin de mussen van het dak zijn gevallen van de hitte. Enkele records op het gebied van weer zijn weer gesneuveld. En meteen is dit nieuws van gisteren geschiedenis geworden. Wij denken er nu puffend aan terug maar de onderzoekers van heemkunde in de toekomst zullen daar weer heel anders tegenaan kijken. Elke dag wordt nieuws en geschiedenis geschreven. Ondanks de hitte en vakantie is ons documentatiecentrum gewoon open gebleven. Elke woensdag en zaterdag kwamen toch nog een redelijk aantal mensen aan hun onderzoek werken en ook bij ons liepen de voorbereidingen voor activiteiten gewoon door. De redactie van het jaarboek legde de laatste hand aan de artikelen en alles is op tijd bij Frans en Lieke aangereikt. Het fotoboek is ook een behoorlijk stuk op weg en wordt drukklaar gemaakt. En in samenwerking met onze partnervereniging en de gemeenten Landgraaf en Ubach Palenberg is gewerkt aan een uitwisseling op zondag 10 en zondag 17 september. De monumentendag staat op 10 september a.s. voor de deur en op donderdag 5 oktober staat de eerste lezing gepland. Ik beveel nu al bij iedereen vrijdagavond 3 november aan wanneer we onze jaarlijkse verenigingsavond hebben met de presentatie van het jaarboek. Een overzicht van de activiteiten staat ook elders in dit Bulletin.

Na een aantal hittegolven is de maand augustus koud en nat begonnen. Dat natte is wel niet leuk, maar in feite nodig omdat onze boden ook naar een record droogte is gezakt. De koudere periode geeft ons het gevoel dat de R weer in de maand is. De maanden die een R in de naam hebben, zijn vaak ook de maanden waarin onze leden het meest actief zijn met hun onderzoeken. Ik ben er daarom ook van overtuigd, dat het dan ook weer veel drukker zal worden. En we soms misschien wel eens denken "een kippenhok" wanneer het wat luidruchtiger is.

Op onze oproep om voorstellen voor activiteiten voor het jubileumjaar 2007 hebben we weinig respons gehad. Wij als bestuur zijn er in elk geval wel al uit welke aardigheid wij aan elk lid zullen aanbieden. Nee we zeggen nog niet wat, maar wij denken wel iets te hebben waar we iedereen een plezier mee doen. De gemeente Landgraaf heeft een eigen feestorganisatie. Daarbij zal van onze diensten geen gebruik worden gemaakt. "De gauwdieven en knevelaars" uit het bestuur en leden kijken echter toch naar mogelijkheden om het volgend jaar iets extra's te doen met het thema "Bokkerijders".

Jo'Erkens heeft aangegeven in 2007 te zullen stoppen als penningmeester van de Stichting Multifunctioneel Centrum An de Voeëgelsjtang. Jack Lussenburg zal namens onze vereniging nu in het stichtingsbestuur zitting nemen. Voor de vereniging blijft Jo gewoon actief. Ik kom daar in een volgend bulletin nog op terug.

Het ledenaantal van de vereniging blijft het goed doen. Met enige regelmaat mogen we nieuwe leden inschrijven, maar helaas moeten we ook altijd wat mensen afschrijven die na een aantal herinneringen de contributie niet voldoen. Toch komt het magisch aantal van 300 in zicht. Ook onze website trekt bezoekers. Ook hierdoor zijn nieuwe leden aangemeld. De site is inmiddels behoorlijk gevuld. Bijna elke week wordt ze zoals dat heet "geupdated" of op z'n normale Nederlands bijgewerkt. Ook de nieuwe aanwinsten worden daar nu gepubliceerd. De site voldoet in elk geval aan een behoefte. Overigens zijn op onze site een aantal links opgenomen naar een aantal hele mooi andere sites die het bezoeken meer dan waard zijn. Heb je internet, bezoek onze website dan regelmatig om het actuele nieuws en de aanwinsten te vernemen. Wanneer je als lid een eigen site hebt, mag je altijd even een e-mail naar mij sturen om in het overzicht van de links te worden opgenomen.

Overigens neemt het aantal te vinden gegevens op het internet van dag tot dag toe. Gen Lias heeft ondertussen van heel Nederland ook al een groot aantal geboorten en overlijdens beschikbaar. Er zijn zelfs al gemeenten die bijgewerkt zijn tot 1953 voor wat betreft overlijden.

Onlangs heb ik zelf de website van de provincie Limburg bezocht om eens te kijken hoe hun cultuurhistorische waardenkaart is opgebouwd. Deze kaart wordt veel door gemeenten en onderzoekbureaus gebruikt, maar is voor een lokale onderzoeker zeker zo interessant. Je moet alleen even in de gaten houden, dat de cookiebeveiliging van je computer op normaal staat (in explorer onder extra, internetopties en beveiliging). Wanneer de beveiliging hoger is ingesteld krijg je een leegscherm en ook bij Gen Lias krijg je dan foutmeldingen. De waardenkaart geeft niet alleen de waardevolle gebieden aan, maar ook zijn de gegevens opgenomen van de rijksmonumenten en de monumenteninventarisatie van de provincie. Bijzonder interessant dus.

Is er nog iets interessants op internet te vinden? Ja, ik heb in het verleden al eens gewezen op de kadastrale kaart uit 1832 die te vinden zijn op www.dewoonomgeving.nl Ook bij de lezing over het kadaster vorig jaar, is daar op gewezen. Inmiddels zijn er niet meer alleen de kaarten te

[illegible]

83

Voor het internet stop ik deze keer met een verwijzing naar www.kwartierstaat.nl Op deze site zijn alfabetisch honderden kwartierstaten te vinden. Ze staan op de menubalk onder de letter A tot Z. Op de menubalk zie je verder mogelijkheden voor uitleg, de mogelijkheid tot contact, het aanmelden van je eigen website, zoeken en een forum om gegevens uit te wisselen.

Aan het einde van deze inleiding wil ik namens het bestuur nog graag onze zieke leden of leden met een zieke partner nog van ganser harte beterschap en sterkte toewensen. Ik wil met name nog even Jan Joosten noemen die we al een hele tijd gemist hebben. Jan heeft tijdens de carnavalsoptocht een ui op zijn oog gekregen. Het oog is daarbij behoorlijk ernstig beschadigd. Het zichtvermogen is daardoor nog altijd bijzonder slecht.

Ik wens iedereen weer veel leesplezier met dit Bulletin en voor de komende tijd weer veel succes met de onderzoeken.

Jo Schiffelers

De Limburgse Zouaven

Op donderdag 5 oktober a.s. zal onze voorzitter Jo Schiffelers een lezing houden over de Limburgse Zouaven. In de jaren zestig van de negentiende eeuw was in Italië een nationalistische eenheidsbeweging actief die een bedreiging vormde voor de paus en de Kerkelijke Staat. Vanuit de hele wereld kwamen jonge katholieke mannen naar Rome om de paus tegen de aanvallen van de Italiaanse nationalisten te beschermen. Zij werden bekend als Zouaven. Ook vanuit Nederland trokken honderden jonge mannen naar Italië om daar te vechten "voor het Geloof, voor de Kerk en voor den Paus". Deze jonge mannen trokken echt de oorlog in. Ook vanuit Limburg zijn veel jonge mannen toen vertrokken. Zij vertrokken of via Oudenbosch of via België.

Italië bestond voor 1860 uit diverse staatjes. In het zuiden lag het koninkrijk van de beide Siciliën, in het noorden het koninkrijk Sardinië en in het midden de Kerkelijke Staat. Over de Kerkelijke Staat oefende de paus vanuit Rome de wereldlijke macht uit. De kerkelijke staat werd gevormd door de streken Romagna in het noorden, La Marcha en Umbria aan de oostkust en Rome en omstreken aan de westkust. De paus kreeg het aan de stok met de nationalist Giuseppe Mazzini, Camillo graaf Benso di Cavour, koning Victor Emmanuël II van Sardinië en de vechters-

baas Giuseppe Garibaldi. Het resultaat van de strijd was dat paus Pius IX beroofd werd van al zijn gebieden met uitzondering van Rome en omstreken dat ook wel Patrimonium Petri werd genoemd.

Tijdens de lezing zal Jo ingaan op de geschiedenis van die oorlog en met name ook op de Limburgers die ten strijde zijn getrokken. Een stukje minder bekende kerkelijke geschiedenis waar toch veel Limburgers bij betrokken waren. Voor de stamboom zeker interessant wanneer je een Zouaaf in de familie hebt.

Mariakapel in het bos 60 jaar 1946 – 2006

(Harrie Mulders, bron Kerkklok Nieuwenhagerheide)

Dit jaar, 13 oktober, herdenkt men het 60-jarig bestaansfeest van het Mariakapelletje in het bos te Nieuwenhagerheide, dat is toegewijd aan O.L. Vrouw van de Vrede. Gebouwd vlak na de Tweede Wereldoorlog ontstond de gedachte hieraan tijdens deze verschrikkelijke periode. Kwam men toen vaker bijeen bij een van de Kruisen in de parochie Nieuwenhagerheide om samen te bidden, dat men beschermd zou worden voor rampen van deze onzalige tijd, toen rijpte ook de gedachte om na de eventuele bevrijding een kapel op te richten ter ere van O.L. Vrouw van de Vrede. Uiteindelijk inderdaad bevrijd van het juk van de bezetter, nam dit idee concrete vormen aan. Met voortvarendheid begon initiatiefneemster Mevr. Maria Sporken-Römkens, bijgestaan door haar boezemvriendin Maria Debets-Meis aan het, in de na-oorlogse dagen zeker niet geringe karwei de bouw van de kapel te realiseren. Oorspronkelijk koesterde men het plan om de kapel in de buurt van parochiekerk Nieuwenhagerheide te doen verrijzen, maar dit stuitte om uiteenlopende redenen op verzet. Niet uit het veld geslagen gingen de initiatiefneemsters op zoek naar een andere geschikte plek. Deze vond men uiteindelijk aan de parochiegrens, waar in goede samenwerking met het gemeentebestuur een stuk bos in erfpacht gekregen kon worden. Gelukkig was dank zij de bereidwillige en spontane medewerking van velen de financiële kant van de zaak ook weldra rond, zodat in het najaar van 1946 met de bouw kon worden begonnen. De kosten waren overigens toch niet mis: 10.000 gulden. Daaraan kan men toch wel aflezen, wat ze in Nieuwenhagerheide voor "hun" kapel overhadden.

Oorkonde: Op zondag 13 oktober 1946 kon de eerste steen worden gelegd. De "onvermijdelijke" oorkonde zegt het in een niet geringe volzin als volgt: *"In het jaar O.H. 1946, toen na de Tweede Wereldoorlog we-*

derom de vrede gekomen was, heeft de pastoor der parochie Jos. Janssen op zondag 13 oktober, onder de roemrijke regering van Pius XII, Paus van Rome, Wilhelmina, Koningin der Nederlanden, Dr. G. Lemmens, Bisschop van Roermond, het kerkbestuur van Nieuwenhagerheide, A. Handels, Jos. Mosmuller, Jos. Sporken en Jos. Peters, Joh. Pauwels, architect, Jos. Beckers, aannemer den eersten steen gelegd van dit kapelke, toegewijd aan O.L. Vrouw, Koningin van de Vrede, terwijl de heele parochie tot God en Zijn lof verkondigde". Niet lang na deze eerste steenlegging kon de aannemer deze eenvoudige en niet al te grote kapel opleveren. Sindsdien groeide dit stille plekje in het bos uit tot een rustpunt voor velen. Het werd (en is nog steeds) een plaats, waar men op eigen gelegenheid heenging om ter plekke korte of lange tijd te bidden, ten overstaan van het onopgesmukte, sobere maar stijlvolle Mariabeeld. In de latere jaren ging men er toe over om in de Meimaand bij de kapel gezamenlijk de rozenkrans te bidden en zoals nu gebruikelijk vrijdagavond in de Meimaand de H. Eucharistie te vieren. In okt.-nov. is er de traditionele paardenzegening en in de Kerstnacht om 12.00 uur is er een Nachtmis. Op deze wijze wil men in deze tijd het elan en het doel, waarvoor de kapel 60 jaar geleden werd opgericht voortzetten en doorgeven aan het nageslacht

Der Busch

(Huub Erkens)

*Ich loop durch der busch, alling of mit der honk
op aa-roane van der dokter, want dea mint dat wuur gezonk.
Maar dea hoof mich dat gaar nit vuur te schrieve,
ich kan toch nit good heem zitte blieve.
Doarum loop ich jidder daag durch busch veld of wei
of ee paar stond durch de broensemerhei.
En went der honk dan och noch inne knien op deet
en dea mit ing rot vaart stiefte geet.
Dan kan ozze daag nit mie kapot,
dan gont vier op heem aa en zette os wer op gen vot.*

Vochtige gebieden in de Brunssummerheide.

(uit de natuurgids 2006, bewerkt door Harrie Mulders)

Deze natte of vochtige gebieden zijn o.a. de bovenste en onderste Schrieversheide vennen, de Middenberg, de Koffiepoel, slikvijver Staatsmijn Hendrik, aardverschuivingsgebied, stroomgebied van de Rode Beek, de Hangveentjes en nog een gebied tussen de Zeekoelen en het voetbalveld van Langeberg.

Water: Waar water is, is leven en waar leven is, is water. Water is belangrijk voor al wat leeft. Het is te gebruiken als drink-, was- en badwater, maar ook voor de akker- en landbouw. Water is zelfs te gebruiken als transportweg. De Rode Beek was in de tijd van de Romeinen al bekend. Vooral door de kleilagen die zich in de omgeving ervan bevonden, want die was zeer geschikt voor het maken van keramiek. Daarnaast was en is de Rode Beek vooral in trek bij de recreanten. Begin vorige eeuw werd er in de Rode Beek en in de nabij gelegen vennen veel gezwommen. Vanuit Vrieheide richting Zeekoelen rechts aanhouden voor de camping de helling af en dan kwam je bij het vennetje, het onderste Schrieversheideven. Toen noemden wij het de kikkerkoel, want er was in de jaren zestig van de vorige eeuw veel kikkerdril, het wemelde er van de kikkervisjes en kikkers. Van hieruit gingen we gewoon rechtdoor, over de heuvelrug naar de zandvlakte van de Rode Beek. Een andere route was via de huidige Schaapskooiweg en dan voor het beukenbos linksaf. Een gebied waar tegenwoordig de honden los mogen lopen. Na een meter of tien, vijftien weer rechts af de heuvel op, naar het hoogste punt van de Brunssummerheide. Je had van hieruit een prachtig uitzicht op het gebied, de vuilnisstortplaats en de daarbij behorende bedrijvigheid. Van hier uit gingen we dan weer naar het onderste Schrieversheideven. In de jaren zestig was de Schaapskooiweg een heel drukke weg door de vuilnisstransporten naar de vuilnisbelt. Via de rijweg van de vuilniswagens kon je ook gewoon rechtdoor via het spookbos naar de zandvlakte van de Rode Beek. Nu, na ruim 40 jaar, is een en ander veranderd. Maar de natte gebieden zijn er nog.

Schrieversheide vennen: Het bovenste ven was vroeger behoorlijk vervuild door de vuilopslag en werd weinig bezocht. Het onderste ven was interessanter om te bezoeken. Daar zat leven genoeg in. Zomers had je de geluiden van de kikkers: de groene en de bruine kikker en de heidekikker. Deze laatste is na 1994 niet meer gesignaleerd. In 2001

hebben deze vennen een opknapbeurt gehad, omdat ze door verdroging, vermessing en verlanding in kwaliteit achteruit zijn gegaan. Bij deze opknapbeurt werden overtollige sliblagen verwijderd, verruigde oeverzones geplagd en bomen en struiken verwijderd. Daarnaast werd er een pijpleiding aangelegd ter vergroting van de voorraad schoon water in de vennen tussen het Bezoekerscentrum, de Sterrenwacht en de vennen. Het regenwater van het Bezoekerscentrum en de Sterrenwacht wordt geïnfilteerd bij het bovenste ven. Het doel van deze werkzaamheden komt ten goede aan de natuur. Planten en dieren keren terug in hun oorspronkelijke staat en de vennen zijn aantrekkelijker voor de natuurliefhebber en recreant. Helaas waren de afgelopen jaren vrij warm en droog en dat is te zien aan de plassen.

Middenberg: De Middenberg is een typisch terreintje waar kwel en mineraal- leverende laag in de bodem zit. Op dit terrein komen bijzondere planten voor, die echter achteruitgaan door de toename van begroeiing door berken en bramen.

Koffiepoel: Door de winning van bruinkool is de Koffiepoel ontstaan. De deklaag werd in die tijd naar de huidige zandvlakte van de Rode Beek getransporteerd. De naam verwijst naar de kleur van het water, die deze kleur blijft behouden door de plantenresten die de bodem bedekken. De Koffiepoel bestaat voornamelijk uit regenwater. De waterlelies die hierin groeien wijzen op de voedselrijkdom in het water die veroorzaakt wordt door het bijvoeren van de vissen. De Koffiepoel is namelijk de enige waterplas waar nog visrechten opzitten. Het beheer en het onderhoud wordt geregeld tussen de beheerder en de hengelsportvereniging.

Slikvijver: De voormalige slikvijver van de Staatsmijn Hendrik, een overblijfsel van het mijnverleden en van de fabricage van de "poriso"-stenen, is het een vrij rustige plas. De vijver heeft verschillende rietkragen met er omheen een lemige bodem vermengd met (steenkool) mijnafval, waarover heen een wandelpad voert. Op de randen van de vijver zijn diverse sporen te vinden van dieren die hier komen om uit te rusten of te drinken.

Het aardverschuivingsgebied: Door een aardverschuiving in juni 1955 schoof het zand het dal in. Daardoor ontstond er een patroon van golfuggen en dalen. In deze lage slenken ontstonden plassen en poelen. Door de grote variatie in voedselrijkdom en vochtigheid zijn hier diverse moerasvegetaties te vinden. Waarschijnlijk door invloed van het

kwelgebied, dat een permanente beschikbaarheid van water met zich meebrengt (Broekbos) heeft dit gebied een stabiel karakter.

Rode Beek: De Rode Beek is de kern van de Brunssummerheide. In dit gebied treedt hoogveenvorming op (12 soorten veenmos). Daarnaast zijn er eenjarig wollegras, beenbreuk, snavelbies, lavendelheide, kleine veenbes en nog veel andere soorten planten te vinden. In het brongebied zoekt de beek haar eigen weg. De beek is minder beïnvloed door de mens en het stroomgebied wordt bepaald door de Felddiesbreuk, die waterdoorlatend is. De stroombanen van het grondwater worden afgebogen, waardoor veel grondwater naar het brongebied stroomt. Er valt op de Brunssummerheide ongeveer 750 mm regen per jaar en dat is van invloed op het bronnengebied, dat vrijwel geheel afhankelijk is van het neerslagwater. De Rode Beek ontstaat dus door kwel in het bronnengebied en na een kort stroomgebied door hoogveen en broekbos, stroomt zij door een onbeschaduwde zandvlakte. Aan het einde van de zandvlakte is een dammetje geplaatst waardoor de begroeiing minimaal is. In dit gedeelte vindt de dagrecreatie plaats. In dit gebied staan rasters, waardoor de mensen uit de heide en de hoogveenvegetatie worden geweerd. Dit geldt dus niet voor het gedeelte van de beek, het plasje en het strand zelf. Na het dammetje loopt de beek over een lengte van ± 25 m. licht meanderend door bron- en broekbos, is veelal niet breder dan 1 m. en ± 40 cm. Diep, maar de beekloop is moeilijk te onderscheiden doordat de beekloop en moeras in elkaar overvloeien. Voorbij de manege verlaat de beek de Brunssummerheide bij de AFNORTH-mess en gaat onder de weg door richting oude steenberg van de Staatsmijn Hendrik. De beek bestaat uit ijzerrijke kwel, mogelijk dat de beek daarom de naam Rode Beek draagt. Het kan ook zijn dat de naam in verband kan worden gebracht met het roodgekleurde veenmos of geoord veenmos, dat vroeger hier massaal zou zijn voorgekomen.

**OPEN DAG ZONDAG
10 SEPT
VAN 10.00 TOT 17.00 UUR**

11 Februaar 1944

(Huub Erkens)

Dea daag woore vier wie gewend mit inne maan of veer noa de Broensemerhei op getrokke, wie vier ee paar stond ronk gezworve houwe en op en aaf euver die heiberg gesneurd woore hoete vier opins vliegere aakome. Vier goonge op gen ruk in de hei likke um ze good te kinne ziee 't woor schön kloor weer en vier looge ieeste rang en doa koame ze aa, honderde veer motorige bommewerpers die alleneuj in formatie vlooge en aan de ziekanke doa vlooge de jeager (jachtvliegtuigen) die moete die bommewerpers bescherme tege Duutsche jeager want die koame döhn meestal al te'ge en zoeë woor 't och noen. Vier zooge op ins ee paar duutsche jeager opduike ,die meteen ee luchtgevecht begoste mit die Ingelsche jeager en dat gebuuret rech boave ozze kop vier hoeete de maschienegeweere ratele. Op eegegeeve moment zooge vier wie zwaam oet inne van die Duutsche jeager koam en doe woeëd al geroope, kiek dea is aageschoate en doe zooge vier och al der piloot droetspringe de parachuteut gong oape en hea koam langzaam noa oonge, bis dat op ins dea aageschoate vlieger in 't noa onge valle vlak uever hem hin streek en de parachuteut raaket, die klappet tow en der piloot vool wie inne stee noa oonge, vier hant hem nog zoeë lang meugelik noagekieeke en vier zooge dat hea urgens in de umgeving van de Voeëtkolonie moeët zieë neergekoame. Vier zint noch gerent maar wie vier doa aa koame houwe de pruuze al alles aafgezat. Dea woor op ee stuk lank vlak bei 't Park in de öngeste Voeët neergekoame. Der vlieger is op 't poskantoer op der Beuteweg op Neuenhage neergekoame en hat doa ing groeete ravage aagerich, doa zint gelukkig ging doeë gevalle alling ee meadje dat op 't poskantoer woar um geld aaf te hoale loog hoaf onger der puin en houw 't gezich get verbrank. Dat is doe onger der puin oet getrokke woede durch twee zoene van der Dr.Sniedes die doa vlak bei woenete. Later wie ze alles goonge opruume koame ze pas drachter dat och noch ing bom in dea vlieger zoot die nit aafgeganke woor, me kan zich dinke wat gebuurd woor went die ontploft woor, dan woor der ramp nit te uuverzieë gewee.

(zie ook jaarboek 1995. Landgraaf in de jaren 1940-45. blz 77/84)

Frans en Piet Nickel, muzikale broers enunieke jubilarissen van fanfare Victoria.

(door Jean Paulssen)

Fanfare Victoria uit Rimburch viert dit jaar het 115- jarig jubileum. Ofschoon het geen officieel jubileum is, wordt er toch méér dan normale aandacht geschonken aan deze mijlpaal. En een feestje is nooit weg! Een groot aantal jubilarissen, totaal 15, werd op zaterdag 17 juni in het zonnetje gezet. Zo was de huidige eredirigent Guus Erkens uit Nieuwenhagen 65 jaar muzikant(hij blaast zijn partijtje nu nog terdege mee). Maar in dit artikel gaat vooral de aandacht uit naar de gebroeders Nickel, te weten Frans(*1925) en Piet(*1933), die samen méér dan 130 jaar lid zijn van Victoria en wat nog belangrijker is, ook nu nog actief meeblazen. Ze kunnen net als Guus Erkens eenvoudigweg niet gemist worden. De gebroeders Nickel zijn de zonen van Johan Nickel en Anna Maria Vreuls. Vader Johan was afkomstig uit Duitsland, hij had een handel in groenten en fruit. De moeder was een echte Rimburchse (zus van de bekende Frans Vreuls). Er waren nog twee oudere zonen. Hans(*1921), de oudste, was een echt natuurtalent, maar Hub(*1922) leek in zijn tijd een wonderkind. Hij kreeg pianoles en mocht door zijn talent oefenen op de piano van de(welgestelde) familie Veerdonk. Van hen kon hij een enorme stapel muziekboeken voor een rijksdaalder overnemen. Voor de "Nickeltjes" een geweldig bezit, want de groentehandel bracht niet genoeg op om muziekpartituren aan te schaffen. Alle zonen ontwikkelden zich tot geweldige musici.

De enigste foto met de 4 gebroeders Nickel uit 1938 v.l.n.r.: Frans 13jr, Piet (met mandoline) 5 jr, Hans 17 jr en Hub 16 jr.

Wegens de Duitse nationaliteit moest Hub tijdens WO II in de Wehrmacht en was lid van een militair orkest. Hij is jammer genoeg nooit meer thuisgekomen, gesneuveld in Rusland.

Hans was al die jaren een grote steunpilaar van Victoria (als opleider en onderdirigent) en speelde in diverse mijnorkesten. Hij heeft zijn broer Frans, een van de beide jubilarissen, de nodige muzikale kneepjes bijgebracht. Piet, de jongste, werd door zijn 3 broers ingewijd. De

oorlog bracht in het gezin veel ellende teweeg, maar na de bevrijding werd de draad weer opgepakt. Victoria heeft de vruchten rijkelijk geplukt van deze muzikale broers. Hans is inmiddels overleden, maar Frans en Piet blazen nog actief hun partij mee in de fanfare. Frans al 70 jaar op bas, terwijl zijn broer Piet 60 jaar (nu op tuba) meespeelt. Zitten ze eenmaal op de praatstoel, dan komt het ene na het andere feit op de proppen. Toch overheersen de anekdotes, geen wonder na zo'n lange muzikale periode.

Uit een gesprek met beide heren bleek overigens, dat het er vroeger heel anders aan toe ging. In onze tijd worden dingen als heel gewoon ervaren, terwijl daar vroeger niet de middelen en mogelijkheden voorhanden waren. Het leek me leuk om hun herinneringen en feiten uit hun muziekwereldje op te tekenen, ze zodoende te bewaren voor het nageslacht (zeker voor onze verenigingsgeschiedenis). Tevens wil ik ook U te laten kennismaken met deze rasmuzikanten.

Frans' eerste optreden was tijdens een festival in de zomer van 1934 in Heerlen. De uitnodiging had Victoria verkregen via (toen nog) rector Gillissen. Deze geestelijke, geboren in Rimburch, was een van de oprichters van de voetbalclub Rimburch. Naderhand werd hij erg bekend door zijn optreden in de duivensport. Ook had hij als pastoor een aparte aanpak voor zijn gelovigen in Simpelveld.

Frans was in die tijd leerling en toen moesten de leerlingen als onderdeel van hun opleiding het karretje met de dikke trom trekken met als doel was om het marcheren onder de knie te krijgen. Frans kreeg de vuurdoop tijdens de optocht in 1934 met circa 15 korpsen uit Heerlen en omgeving. Het was heel warm en de mensen stonden rijen dik langs de route en "de jonge va Brokkelze" kregen veel applaus. Als beloning kregen de leerlingen meestal een fooi van de slagwerker van de dikke trom. Dat varieerde van een stuiver of een dubbeltje tot een kwartje. Hij herinnert zich Sjef Hanssen als zeer kundig met "inne aparte sjlaag... hee loot de trom zinge!" en, erg belangrijk, royaal voor zijn "kartrekkers". Er waren ook wel eens "knauzige" slagwerkers. Als dank reden de leerlingen dan tijdens een optocht (met veel paarden en koetsen) zonder te waarschuwen dwars door de paardenvijgen. Het gevolg laat zich raden! Daardoor is heel vaak een verwensing inclusief "d'r trommesjtek" in de richting van de kwajongens gevlogen.

Dan waren er de festivals, georganiseerd door verenigingen in de omtrek.

Die werden druk bezocht, omdat er niet veel vertier was in die tijd.

Laten we Frans aan het woord:

....."We waren voor de oorlog ook een keer te gast in Nieuwenhagerheide. Het festival werd gehouden in een huisweide. Midden op het feestterrein was een soort "buun mit birke aagekleijd". Het werd aangeduid als kiosk. Rondom stonden tafels en stoelen opgesteld voor het publiek. Het buffet nam een belangrijke, zo niet de belangrijkste plaats in. Verder kon men er zich vermaken met prijschieten, busgooien en er was zelfs een kegelbaan onder de fruitbomen aangelegd. Het was heel gezellig. Iedere deelnemende vereniging trok vanaf een bepaalde plaats met begeleiding van enkele gastheren naar de feestweide. De aankomst aldaar bepaalde ook de plaats en volgorde in de gezamenlijke optocht en het concorderen erna op de kiosk. Alle korpsen waren dus aanwezig op de feestweide, vandaar genoeg belangstelling van "de concurrentie" met na afloop natuurlijk lof of kritiek. "Sjtichele" hoorde er eenmaal bij. "Brokkelze" (Rimburg) had nummer 6 geloot en dat gaf ons na de optocht ruim de gelegenheid om de plaatselijke film in Nieuwenhagen te bezoeken. Ik als 11-jarige mocht er toch in, ondanks de korte broek en de filmkeuring: boven 14 jaar. Het was mijn eerste bezoek aan de cinema. De titel was "een straatjongen" met in de hoofdrol Jerry Cooper. Broer Hans had vrijkaartjes weten te bemachtigen en samen met broer Hub en Heintje Windmueller kregen we pijn in de nek, want we zaten helemaal vooraan voor het witte doek op de zogenaamde "apenootjes-rang". Ik vond het geweldig. Ineens verscheen iemand met een "knietsjlampe". "Zint die van d'r Nickel heij", hoorden we iemand mompelen. Dat was een ongeruste Albert Hanssen.. Wat was het geval? Een vereniging was niet komen opdagen en Victoria moest als tweede optreden en de "jonge van d'r Nickel" konden toen ook al niet gemist worden. Vlug haastten wij ons naar de kiosk, waar we op tijd arriveerden. Nieuwsgierig kwam men informeren, wat Victoria ging spelen. Grapjas Jeuf Wassen ("d'r sjnieëder") zei zonder te blozen: "Dichter und Bauer". Dat kon men niet geloven! De fanfare van Nieuwenhagerheide speelde in die tijd ook "Dichter und Bauer" van Frans von Suppé. Toen was dat iets nieuws, een stuk met syncopen en dat door amateurs!.....

Hierin schitterde de solo-cornettist Sjef Erkens (de vader van onze eredirigent Guus Erkens). Dat was geen wonder, want "die van de Heij" waren goede muzikanten en hadden een betere opleiding gehad. En nu

ging Victoria dat spelen? Men dromde samen rond het podium, dat wilde men wel eens horen van "die va Rimburch".

De mannen van Victoria zetten echter "der fidele Bauer" in (het populaire deuntje op: "en wee inne poekel hat dee kan nit mitgoa ..en wee d'r twee hat dee maag de trom sjloa !") Met de belangstelling was het ineens een stuk minder".....

In die tijd werd publieksvriendelijke muziek gespeeld. Die was zeker niet gemakkelijk uit te voeren. Frans kan het weten door zijn lange loopbaan als muzikant. Hij noemt enkele favoriete stukken, die erg in de smaak vielen: Martha van Flotow, der Vogelhändler en de bekende ouverture Tannhäuser van Richard Wagner. De fanfare had ook haar solisten. Zijn broer Hans op zijn cornet speelde de sterren van de hemel in het stuk Osco. Zo zou hij nog even door kunnen gaan, maar dat voert te ver.

Piet werd als 6-jarige in 1939 enigszins ingewijd op piston en zijn broers leerden hem het notenschrift. Dat was vóór de oorlog. Tijdens de wereldoorlog werd niet gemusiceerd en lagen de instrumenten verstopt in de schuur van boer Kallen. Na de bevrijding werd de draad weer opgepakt. Piets eerste optreden was tijdens de Bevrijdingsfeesten. Piet werd ook gevraagd om in het orkest van de "ambachtschool" mee te spelen. Jammer voor hem was, dat hij een laagstemmig instrument had. Mar "inne Nickel" is niet voor één gat te vangen. Thuis werd alsnog een oplossing uitgedokterd, "inne hoave toën trekke (pomp v/h instrument uittrekken) en alles inne toën hoëger sjiële (transponeren)". Dit was moeilijk, maar het lukte hem en zo kon Piet alsnog mee blijven spelen.

De broers Nickel namen in die jaren vaak met groot succes deel aan solistenconcoursen; Hans op bugel en Piet via alto en bariton op zijn huidige instrument, de tuba. Frans speelde vanaf zijn 14^e levensjaar de bas en dat is tot op heden zo gebleven.

Vroeger was het vervoer met de bas erg moeilijk. Te voet, of met de bus, tenminste als de chauffeur je meenam: de bas nam de plaats in van 1 volwassen passagier. Concoursen hadden grote invloed op hun individuele prestaties. De broers droegen een flinke steen bij aan de prestaties van de fanfare Victoria. Zo ook tijdens het eerste echte concours op 29 mei 1949 te Zevenaar. O.l.v. dirigent W. Weerts speelde Victoria "De zwarte tulp" en de mars "Heroique". Men behaalde liefst 4 eerste prijzen en het hoogste aantal punten van het hele concours.

De eerste prijzen waren o.a. voor: de beste dirigent en het hoogste aantal punten in hun afdeling. Verslagen werd de P.T.T.-harmonie uit Utrecht. Er moet nog ergens een medaille zijn, die hieraan herinnert. De wedstrijd speelde zich af op een kiosk naast een kermisterrein. Men had veel last van kermislawaai en orgelmuziek, maar het werd niettemin een gezellige boel. Onder de opvolger van Weerts, dirigent A. de Bock nam men niet deel aan een concours. Toch wordt in de wandelgangen beweerd, dat hij de oorzaak was van de tweede prijs op het concours te Nieuwenhagerheide in 1954, niet onder zijn leiding, maar onder leiding van dirigent Jo Herpers. Volgens Frans was er zeer, zeer goed gemusiceerd in de afdeling Uitmuntendheid. Toch kreeg men voor o.a. de uitvoering van de ouverture "Triomphale" slechts 255 ½ punt. Wat was namelijk het geval? Oud-dirigent de Bock had zich op een Bondsvergadering namens fanfare Victoria nogal kritisch uitgelaten over de jurering tijdens concoursen. Dat was natuurlijk verkeerd gevallen en werd het Victoria (zelfs onder de andere en nieuwe dirigent Jo Herpers) aangerekend, terwijl de Bock niet het recht had om namens Victoria te spreken. De jury (met o.a. Pierre Laros), zou dit voorval hebben laten meewegen in de beoordeling van de concoursdeelname.

Frans kan er zich nog kwaad om maken.

In 1959 werd het muzikale roer overgenomen door Guus Erkens.

Met hem behaalde de fanfare in 1963 in Neer in de 1^e afdeling een fraaie 1^e prijs. Na dit succes klom de fanfare onder deze gedreven dirigent steeds hoger op de muzikale ladder. Zijn bezielende leiding van meer dan 30 jaar voerde Victoria naar de hoogste afdeling, de afdeling Superieur. Hierin verblijft de vereniging nog steeds.

Hoe beleefden Frans en Piet de afgelopen en "vroegste" concoursen?

Deelname zien zij als een noodzakelijk kwaad. Voor hen staat centraal, dat de fanfare de gemeenschap moet dienen. Een voorbeeld hiervan is de rondgang in de kerstnacht door een groep muzikanten. Vóór de Tweede Wereldoorlog was het al gebruikelijk om in de Kerstnacht kerstliederen te spelen. Frans noemt de namen van "d'r Wassens Jeuf, d'r snieëder" (kleermaker), Peters Pierre en "t Beesmans Tieentje". Veel weet hij er niet meer van. Het initiatief om weer kerstliederen te gaan spelen werd in 1946 genomen door broer Hans. Hans was in die dagen onderdirigent en verzorgde de jeugdopleiding. Hij blies de aloude traditie nieuw leven in. Met zijn broers Frans en Piet, Wiel Beismann, Joep Mohren, Frans en May Wassen, Frans Dohmen en Frits de Vries werden 3 stukken ingestudeerd. Dat was op de eerste plaats natuurlijk "Stille Nacht",

verdet "Herz Jesu/Heiligste Nacht" en "Ihr Hirten erwachet". De muziek was in die tijd een probleem en natuurlijk zoals steeds de kosten. Gelukkig beschikte de familie Nickel, zoals eerder vermeld, over een uitgebreid muziekarchief, verkregen van de familie Veerdonk. Deze bladmuziek is steeds een grote rol blijven spelen in het muzikale leven van de familie Nickel. De uitgave, getiteld "Edelsteine", vormden het uitgangspunt voor de eerste liederen voor de Kerstnacht. Hans schreef de partijen voor de afzonderlijke stemmen. Zij werden voor de stevigheid op een stuk karton geplakt en Wiel Beisman maakte in het beginjaar reclame voor Hollandia Pantoffels. Dat was tenminste te zien op de achterkant, afkomstig van de doos van waarschijnlijk "de sjoebe, gekriëge van 't kriskiendje". Op de voorkant de noten van "Ihr Hirten erwachet" (is hier sprake van het ontwaken van een eerste vorm van sponsoring)? Gestart werd om klokslag 24.00 uur met "Stille Nacht" bij de kerk, daarna werd "um d'r angere lampepoal" gemusiceerd. Hans keek streng toe en lette op de juiste noten en intonatie, vandaar dat iedereen zijn uiterste best deed en dat was alleen mogelijk bij voldoende licht. De Palenbergerweg was niet in de route opgenomen, want.....daar stonden geen lantaarnpalen. Ook het kasteel werd niet "aangedoa", de grenzen na de oorlog waren gesloten.

Het eerste "druupke" werd ingeschonken in café Benau (tegenover de kerk). Via 't Thoeërens Pietje (t.o. winkel Ton Eijgelshoven) en café Jeuf Wassen werden de 3 liederen achtereenvolgens ten gehore gebracht, gevolgd door de nodige "hartversterkingen". Een probleem was, dat de Nachtmis(?) in die tijd 's morgens om 5 of 6 uur was en, als men als goed katholiek ter Communie wilde gaan, men van 12.00 uur 's nachts nuchter moest zijn. In dit geval dus niet eten en drinken. Nuchter heeft nog een andere betekenis. Hoe zat dat nou met onze stoere "Stimmungsmacher zur Weihnachtszeit"? Volgens d'r Wassens Frans was het geen probleem: "Flauwe kul, ee druupke kan gee koad, wenste mar nit noa herringe sjtinks!"

In die tijd kampte men met dezelfde problemen als nu: koude voeten en oren, vastgelopen ventielen bij extreme koude. "Huismiddel" van oude rot Frans: spiritus, of de nevelen van een stevige alcoholadem. Een ander euvel tijdens de tocht: teveel "durchee gegete en gedronke".

Frans was toen 21 jaar. De Rimborgse bevolking waardeerden het spelen van Victoria in de Kerstnacht zeer. Piet en Frans zijn jaren deel blijven uitmaken van de "Kerstnachtgroep", maar laten het nu over aan "de jeugd". Zij vinden het een schitterende activiteit, die nooit en te nimmer

verloren mag gaan. Overigens, Frans is nog in het bezit van de originele bladmuziek uit 1946 en volgens hem moet, "went 't good is", in het muziekarchief nog een en ander liggen, maar of er nog reclame wordt gemaakt voor Hollandia Pantoffels, dat kan hij niet met zekerheid zeggen. Zijn partij wordt als een relikwie bewaard.

Deelname aan het dorpsgebeuren is volgens de broers van groot belang, net als samenwerking met andere verenigingen uit het dorp. Een lichtprocessie is net zo belangrijk als een concert.

Frans herinnert aan de geweldige belangstelling bij het "optrekken" en bij de terugkomst op d'r Krang na een concours. Het hele dorp was op de been. Met brandende fakkels ging het in zegetocht naar de zaal van "'t Hane Beetje" (nu d'r Eck). De Rimbursers stonden te dansen op de tafels. Bij thuiskomst in 1954 uit Nieuwenhagerheide riep May Verreck de hele tijd, dat de tweede prijs beter was dan een eerste, want... "ing twee is hoëger wie ing eel"

Frans heeft in de loop der jaren wel de indruk gekregen, dat hoe hoger de afdeling... hoe minder het onthaal! Dat we in een andere tijd leven is ook natuurlijk een oorzaak.

Het oefenen voor een concours zal altijd een probleem blijven.

Het excuus, dat men geen tijd heeft om te oefenen, hebben beide jubilarissen nooit begrepen. Per slot van rekening is het je hobby en dat moet je met plezier doen, anders is het geen hobby, maar een kwelling. En wat je moet oefenen is niet datgene, dat je kent en kunt, maar wat je niet beheerst, daaraan moet je oefenen.

Trouwens geen onvertogen woord over de dirigenten, onder wiens leiding zij zo lang en met veel plezier musicerden en nog musiceren. Intonatie vinden ze heel belangrijk.

De huidige werken kun je niet meer vergelijken met de stukken, die men vroeger speelde. Oefenen, luisteren, bijsturen dat is en blijft het motto. Een goede techniek, gekoppeld aan zuiverheid. Piet merkt op, dat 2^e en 3^e stemmen tegenwoordig meer melodielijnen bevatten, waardoor het musicerplezier voor iedereen wordt vergroot.

Frans vindt het jammer, dat op een concours de punten tellen; niet hoe je speelt. De jury luistert naar de fouten, die je maakt. Er zou meer aandacht moeten zijn voor datgene dat goed is en mooi klinkt. Frans is niet alleen muzikant van Victoria, maar hij is eveneens lid van de harmonieën van Eijgelshoven en Heer/Maastricht. De volgende anekdote handelt over de laatste vereniging. Het verhaal is echt gebeurd en dat willen we U niet onthouden.

Frans zou met de harmonie "Heer-Vooruit" op concours gaan. Zijn zoon Hub zwaaide er tot enkele jaren geleden de dirigeerstok, maar het korps zou, onder een nieuwe dirigent deelnemen aan dit bondsconcours in Venlo. In de aanloop werd besloten om in "de Maaspoort" (de concourslocatie aldaar) tegen de middag te gaan oefenen om zo de akoestiek van de zaal te ervaren en te beproeven. Frans, bekend met alle podia in Limburg en ver daarbuiten, besloot met eigen vervoer naar Noord-Limburg af te reizen. Reeds vroeg in de morgen vertrok hij in zijn Volvo, want hij was van plan om onderweg familie in Velden en Grubbenvorst met een bezoekje te vereren, hij was immers in de buurt. Aldus geschiedde, echter om de een of andere reden arriveerde hij te vroeg in Venlo. Hij besloot toch maar naar binnen te gaan. Als bekende in de muziekwereld nam hij natuurlijk de artiesteningang en hoorde al van verre muziekklanken door de Maaspoort klinken. Zou Heer al begonnen zijn, was hij te laat? Dat spookte door zijn hoofd. In vol ornaat met bas, tas en pipiter begaf hij zich snel richting podium en betrad vanuit de coulissen de muziekarena. Hij zag een vereniging zitten met dirigent Jos Stoffels op de bok. "Godde murrege", groette Frans, maar vond wel, dat Jos erg terughoudend reageerde. Frans begreep er niets van. Hij kende Jos Stoffels immers persoonlijk! Dan maar eens proberen in de richting van het slagwerk. De paukenist, die op dat moment enkele maten pauze had, leek hem een beter aanspreekpunt.

"Hat ier och proefrepetitie, ich bin van Heer-Vooruit en sjpilt ier vûúr os?". Dat was misschien de manier om opnieuw contact te leggen. De slagwerker zei niets en volgens Frans "kieket dee och al wie ee kumpke". Wat moest dit voorstellen? Dat had hij nog nooit meegemaakt in zijn lange loopbaan in de muziekwereld.

Een aanzwellend en aanhoudend applaus en geklap brachten hem tot de werkelijkheid terug. Nu begreep hij het! Frans was op deze zondagochtend onwetend verzeild geraakt in een koffieconcert van een topfanfare o.l.v Jos Stoffels. Of het applaus van de toehoorders van een volle Maaspoort ook hem een beetje gold is niet bekend, maar wel zeker is, dat Frans nog nooit zó snel, onder applaus nog wel en mét de "sjtil trom" een podium heeft verlaten.

Tot slot kunnen we nog mededelen, dat Heer-Vooruit naderhand een mooie prijs behaalde en Frans de eerste van de harmonie is geweest, die uitgebreid kennis had gemaakt met de akoestiek van de Maaspoort. Niet alleen concoursen, reisesj passeren ook de revue.

Piet bewaart mooie herinneringen aan de vele uitstapjes, die tegenwoordig onder de noemer "concertreis" worden geplaatst. Zij haalden zelfs één keer de Duitse krant en ook nog met een schitterende foto. De kop van het artikel: "Die Gebrüder Nickel und der Polizist bringen Ständchen". Piet, Frans en politieagent "d'r Beesmans Wiel" brachten een serenade aan een Rijnlandse schone, waarbij zij ingekwartierd waren tijdens een van de reisjes langs de Rijn. Volgens Piet was er verder niets schokkends gebeurd, het betrof immers een 80-jarige!

Beide heren hebben in al die verenigingsjaren een duidelijk stempel gedrukt op fanfare Victoria en hopen nog heel wat jaren met musiceren door te gaan. En al gaat het met Piet met blazen een beetje moeilijker, Victoria zal hij nooit in de steek laten. En niet alleen de fanfare, hij is nog zeer actief binnen de parochie. 60 Jaar is hij lid van de Zangvereniging Eendracht. Verder is hij na de dood van de legendarische Paul Collon organist in de parochiekerk en dirigeert hij het Gregoriaans tijdens de Hoogmis. Eveneens leidt hij tijdens begrafenis en huwelijksmissen een gemengd koortje van enthousiaste zangers en zangeressen. En wat zouden de "Brokkelzer Hobbyzengere" zijn zonder hun leider Piet. Dochter Ingeborg is dan wel geen lid van Victoria, zij als echte Nickel zingt haar partij in het zangkoor. Frans woont in Eijgelshoven en weet wekelijks de weg naar de repetitie of uitvoering in zijn geliefde Brokkelze te vinden. Dat hoopt hij, zolang zijn gezondheid het toelaat, te blijven doen. Dat de muziek in de genen van de familie zit, daarvan is het nageslacht van Frans het bewijs. Zij hebben de muziek als beroep gekozen. Zo speelt zoon Hans bastuba in het WDR-symfonieorkest te Keulen en geeft les aan diverse Musikhochschulen. Zoon Hub is solotrompettist van het LSO te Maastricht en leidt diverse Limburgse topfanfares. Ook hij is muziekdocent en leidt eveneens leerlingen van Victoria op. Dochter Marga speelt piano en bezit een uitstekende stem(sopraan). Zelfs de derde generatie klopt reeds op de deur. Kleinzoon Frans wil hetzelfde instrument oefent hij op een iets lichtere variant, de tenortuba. En we weten zeker, dat de andere kleinzoon Laurens als echte Nickel heel zeker in de voetsporen van opa zal treden.

Frans en Piet Nickel, trotse jubilarissen

Frans en Piet, 130 jaar steunpilaar en trouw lid van Victoria. Als muzikant, bestuurslid, opleider enz. Zij bouwden, net als hun andere broers, mee aan het peil, waarop de fanfare thans musicceert. Hun lidmaatschap stond steeds in het teken van de liefde voor de muziek en de dienstbaarheid ten opzichte van de dorpsgemeenschap Rimburch en dat zal zo blijven.

Voor hun grote verdiensten voor de fanfare mochten zij in het verleden diverse eretitels en onderscheidingen ontvangen.

De familie Nickel en Victoria.... Al drie generaties....

dat zijn heel wat handen op één buik, en

daar zijn de fanfare Victoria en "Brokkelze" maar wat trots op!

Open Monumentendag op zondag 10 september 2006

Op zondag 10 september 2006 zal door onze vereniging weer de jaarlijkse open monumentendag worden georganiseerd in samenwerking met de gemeente Landgraaf. Op die dag zal ons verenigingscentrum An de Voëgelsjtang 12 geopend zijn van 10.00 tot 17.00 uur. De Open Monumentendag wordt in 2006 voor de twintigste keer georganiseerd. Op 10 september zal vanwege dit jubileum de Open Monumentendag in het teken staan van Feest! Veel aandacht zal er zijn voor monumenten van feest: gebouwen die raakvlak hebben met feestvieren, ontspanning en vermaak. Theaters, schouwburgen en bioscopen, of hotels, herbergen, cafés, muziektenten, dorpshuizen en sociëteiten. Maar ook een concertzaal, feestzaal of balzaal. De oudste, nog bestaande uitgaansgebouwen richtten zich vooral op de welgestelden. De concertzalen en theaters waren luxueus ingericht en de rijken genoten er niet alleen van muziek of toneel, maar onderhielden er ook hun sociale contacten. Voor de gewone man was amusement te vinden in kroegen, in tijdelijke gebouwen, of gewoon op straat. Tegen het einde van de negentiende eeuw, en vooral in de loop van de twintigste eeuw, ontstond steeds meer het idee dat kunst en cultuur voor iedereen moest zijn, sterker nog, dat zij de lagere sociale klassen zouden kunnen 'verheffen'. Gebouwen moesten toegankelijk zijn, dat moest spreken uit de vorm van het gebouw: Geen bouwwerken meer die de bezoekers probeerden te imponeren, maar gebouwen die hen juist uitnodigden binnen te komen. Behalve monumenten zijn er diverse activiteiten die, passend bij het thema Feest!, een rol spelen tijdens de Open Monumentendag. Feestelijkheden zoals muziek, theater, dans, toneel, eet- en drinkcultuur, volkscultuur, traditie, klederdracht, kermis en circus. Er bestaat een grote verscheidenheid aan feesten, zo zijn er victoriefeesten die plaatselijke hoogtepunten uit de vaderlandse geschiedenis herdenken, het feest der zotten, het feest van de Meiboom, of het feest van het schuttersgilde. En dan zijn er de religieuze feesten, heilige feesten, oogstfeesten, en trouw- en geboortefeesten. Veel uit het verleden is verdwenen. In het verenigingscentrum proberen wij een beeld te geven van hetgeen in de loop der tijden met feest te maken hebben gehad. Wij richten ons dan met name op Landgraaf. Dat zal gebeuren aan de hand van collages, foto's, videopresentaties en digitale presentaties. Daarnaast zullen wij publicaties laten zien en kunnen ook weer mappen met foto's van Landgraaf worden ingezien.

D'r Erens blieëst d'r zège!

(Uit het Limburgs Dagblad 12 juli 1973 door Wiel Gubbels, met dank aan Dhr. Spronk)

Wannêr de zomerse zondag aanbreekt, waarop het Oud-Limburgs Schuttersfeest uitbarst, en al de tienduizenden liefhebbers van uniformen, stramme pas en exercitie tezamen stromen, zat in Nieuwenhagen Need Erens mokkend achter het raam. Hij kon er niet mee bij zijn. Wegens ouderdom, zoals men dat zegt. 't Needje, oud tamboer-maitre bij de Koninklijke Schutterij Wilhelmina was nu namelijk aangeland op de gezegende leeftijd van 83 jaar. Zijn leven is gelieerd geweest met de trom. Hij bedreef de kunst van het slaan bij goddelijke gratie. Hij was allang tot begrip geworden – en niet alleen in Nieuwenhagen – Hij was voor Nieuwenhagen wat Zefke Mols betekende voor Sittard. Graven in het tamboeristisch verleden van Need Erens, is voor de bezoeker in Nieuwenhagen zoiets als een expeditie naar de prehistorie. Daar vallen jaartallen, bij welke de huidige wereldbevolking nog dik in de boerenkool toefde. Toch moet men naar die pre-historie terug, wanneer men langs kronkelwegen van het lot wil wandelen die Need Erens tot super-tamboeren voerden. Dan schrijven we 1909. Daar duikt de kloeke doch jonge borst op in Den Bosch, geroepen tot der dienst van het vaderland. Met – al snel – een ware passie voor de trom, maar ook een helder inzicht in de onmogelijkheid de slanke stokken ooit in handen te krijgen. Trommelen betekende: les nemen. Les nemen betekende: f 2,50 per week betalen. Een vermogen in die dagen. Berooide Need voer evenwel niet zonder geluk. Tot zijn hoogst belangrijke diensten in de Bosche Citadelkazerne behoorde het, dagelijks een pakje uit de keuken te bezorgen bij de sergeant-tamboer. Need werd na enige tijd zowel argwanend als nieuwsgierig. En opende op zekere dag het pakje. Wat lag daar? Welzeke, een bieflap, en een mooie ook. Voor de sergeant-tamboer. Deze, ontdekt en ontmaskerd als onbezoldigd rijksbieflappenvreter, dacht snel na en kocht de zwijgzaamheid van de jongen uit Nieuwenhagen. “Geen woord, en ik maak een man én een tamboer van je. Voor nop!” Weinig kon de vraatlustige weten, dat hij hiermede aan het Limburgse tamboereren een dienst bewees, die nadien vanuit de Koninklijke Landmacht nimmer werd overtroffen. Zo zag d'r Need het. In zijn nevelloos geheugen schrijdt hij met vaste tred voort. Van Den Bosch naar het Veldleger in Harkerswijk, waar hij werd aangesteld als instructeur van twintig

tamboers. "Wij oefenden bij het sanatorium Sonnevand, waar de patiënten met hun bedden in de bomen hingen. Werden de maten lastig, dan bond ik ze met hun trommels aan die bomen en ging zelf plat". Macht ziet Need, terugkijkend. Toen 't Meske Jüpke uit Nieuwenhagen in Harderwijk verdaagde, zorgde hij dat deze sobat tuinier werd. "En toen de commandant van de schutterij, d'r Jen Hanssen, binnendruide, kreeg ik het voor elkaar dat hij tot korporaal werd bevorderd". Volleerd als tamboer-maitre zwaaide Need Erens in 1915 af. Nu ging de wereld voor hem open. In 1920 concurreerde hij met de beste tamboers van Limburg. Bonfrère, van Schramm, Bergmann, Dohmen – in Brunssum. Hij ziet het nóg, hoe loco-burgemeester Mols hem de gouden medaille opspeldde. Een paar weken later, in Schaesberg, de zilveren – burgemeester Quaadvlieg. "Ook in Strucht, bij Valkenburg, was alles voor de jongens uit Nieuwenhagen. Hoeveel medailles ik in die tijd heb behaald, weet ik niet meer. Bij de bevrijding heb ik er de Amerikanen mee volgehangen". Intussen leidde hij jongeren op. De beste was waarschijnlijk d'r Schillings Jaan. D'r Jaan maakte op de trom meer klaar als nu een hele club bij mekaar. Flinke stappen in een glanzend verleden, nu van pre-historie historie wordend. "Als de mensen mij zagen met mijn trom, wisten ze dat er feest op komst was. Programma's bestonden er immers niet. Als wij met de trom door het dorp kwamen, kregen we er altijd een-op-de-lamp geschud", bemijmert de nu 83 jarige, met de hand het teken van het wippend kelkje makend. "Tegenwoordig komen ze nog niet eens naar buiten, als er een heel korps langskomt", vindt hij. "Vijfentwintig jaar heb ik de zegen geblazen in de processie. Pastoor Simonis zei in de kerk: jullie hoeven niet te luisteren naar de altaarbellen, d'r Erens blieëst d'r zège". En zo was 't. Ook op de hoorn stond hij zijn mannetje. Met de Reveille, de Taptoe, het Wilhelmus, de Looppas, de Staking-manoeuvre. "Als ik 's morgens Reveille moest blazen, liet ik de hoorn vol water lopen. Dan had ik 'n 'armagure' dat het d'r duivel kreeg". "Het werd oorlog. Als luchtwachter ging ik op 10 mei 1940 naar het gemeentehuis. De commandant was al gevlogen. Samen met de gemeente-opzichter heb ik toen de documenten onder de "Schanse" verborgen die achter het gemeentehuis lagen. In 1942 werd ik met een aantal notabelen door de Duitsers gegijzeld in het politiebureau in Heerlen". "Dat kwam door een vechtpartij tussen mensen van de Nederlandse Unie en NSB-ers, die het niet konden hebben dat het blad van de Unie beter verkocht werd dan Volk en Vaderland. Het werd knokken en een agent die tussenbeide kwam, verloor het leven". "Na de

bevrijding richtte ik zelf een jamboerskorps op, Prins Bernard, er was een onenigheidje geweest bij de opleiding. Dat korps, was eigenlijk een stel vrienden. Het heeft me een kale kop gekost om daar een korps van te maken. Maar ik heb er toch eerste prijzen mee weggesleept, in België en in Duitsland". "Nooit vergeet ik dat we in Duitsland eens twee flessen wijn hadden gewonnen. D'r 'kabes'(kapelaan) bracht ze onder 'd'r rök' de grens over. Ik heb er geen druppel van gedronken, want die 'kabes' heeft ze helemaal zelf opgedronken". Need Erens gebruikte het oude Nieuwenhaags zonder remmingen. Wijzend op een juist langs komend uitzonderlijk fraai vrouwspersoon commentarieert hij: "Nook, loens doa kumt eeng flinke fiet, die hat poas", hetgeen zoveel zeggen wil als: kijk es wat een flinke meid en kijk eens wat 'n benen..." Terug naar de historie."Omdat ik gijzelaar was geweest, kwamen ze me na de bevrijding vragen voor de OD, de ordedienst. Dat duurde niet lang. Er waren mensen bij, die nog nooit een uniform gedragen hadden en meteen maar sergeant gemaakt waren". Het uniform, daar moet men bij d'r Need niet mee spotten. Hij grinnikt."Eeh van die sergeanten heb ik es voor de inspectie een koffiemoer onder de arm gestopt. Wat moet ik daarmee zei de man. Als sectiecommandant heb je de zorg voor je mensen, ook voor de koffie, dus dráág je die moer, met ere, zei ik We hebben gebruld van het lachen, bij die inspectie". Need Erens is het nog niet verleerd. De pratical joke niet én het trommelen niet. "De 8, de 10 en de 15 zijn nog gesneden koek voor me. Verleden jaar heeft pastoor Debets zich er nog van overtuigd". In zijn hoge ouderdom is hij voldaan. Acht kinderen huisden in huize-Erens en vijftientig kleinkinderen telt hij met trots. Limburgse Luuj, d'r Need uit Nieuwenhagen was er één van, een van de velen die uit hun pre-historie omhoog groeiden en mee hun stempel zetten op land en volk.

Landgraaf bezoekt Ubach-Palenberg 17-9-2006

Op zondag 17 september a.s. zal er voor de inwoners van Landgraaf om 10.00 uur een bus vertrekken vanaf ons verenigingslokaal . Er zijn 40 plaatsen beschikbaar. U kunt zich voor deze bustocht tot 13 september a.s. aanmelden bij Hub Dortants tel. 045-5315315. Vol is vol!! Kosten 3.00 Euro p.p. Een aantal leden van de Verein für Denkmalpflege und Landschaftsschule e.V. uit Übach-Palenberg zal de tour begeleiden en voor tekst en uitleg zorgen.

Verenigingsavond 2006

De Verenigingsavond zal dit jaar, net als de twee voorgaande jaren plaatsvinden in de Brandpoort en wel opvrijdag 3 november a.s. Aanvang 19.30 uur.

Op deze avond zal tevens het jaarboek 2006 gepresenteerd worden. De kosten voor deze avond bedragen Euro 10,00 per persoon en deze kunnen worden voldaan door overmaking op bankrekening 136314937 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf of op postgiro 4776225 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf of door contante betaling in ons verenigingslokaal.

Gaarne voor 25 oktober.

Kosten Jaarboek: Leden 12,50. Niet Leden 15,00

Presentatie fotoboek Ubach over Worms/Rimburg

Dit zal plaatsvinden in ons verenigingslokaal op vrijdag 24 november a.s. om 19.30 uur.

Kosten fotoboek leden 12,50. Niet leden 15,00

Activiteiten 2006

Open Monumentendag zondag 10 sept van 10.00 tot 17.00 uur.

Zaterdag 16 sept: Excursie naar het Zoll-museum, kosten 2,50, opgave z.s.m. vertrek 13.30 uur met eigen vervoer.

Donderdag 5 oktober: Lezing door Jo Schiffelers over de Zouaven, aanvang 19.30 uur.

Vrijdag 3 november: Verenigingsavond (zie boven).

Vrijdag 24 november: Presentatie fotoboek Ubach o Worms/Rimburg. Aanvang 19.30 uur.

Donderdag 14 december: D'r geboare Verteller. Aanvang 19.30 uur

Paleografielerssen: Dinsdag 19 sept., 10 okt, 7 nov. En 19 dec. Aanvang 19.30 uur.

D'r Hereweeëg

Va Heeële kommend, üver Sjaesberg rechdurch, kunste huinger "Op de Heugden" op d'r Hereweeëg terech. Doa woa noe inne vreeëme kronkel in de sjtroat ligk begint Nujjehage. An de rechterziej effe inne indruk va glooiend landsjap mit hellingbusje. Ee sjtuk wiejerop ligk an de linkerziej ee plantsoen; doa sjtonge vreuger auw wuuëninge woai vuur as kinger sjpieëlde wie de bewoeëners ze bouw allenuj verloate hauwe. De hoëser woare bestjumd um aafgebroake te were en vuur mogde d'r nit noa binne, mer zie woare vuur os ing bron vuur minnige middig vol plezeer en avontuur: groeëte misterieuze gebowwe mit hingerum jieker inne groeëte hôf verwilderde gaad. Lestig woar dat an de üverziej van de sjtroat inne maan d'rop ledde dat nemes in de hoëser koam, mar dat makde alles wer get sjpannender. Ee hoës, 't allerletste, woar nog bewoend, doa woende d'r Niekela mit ziene broor. Die woare vreuger mit va alles en nog get langs de duure gegange en inne va dun (of alletwieë?) leep gans vuuruuëver, woarsjienlik van 't vöäle lope e tille. Ze woeëde dukker durch kinger noagerope en ich wit nog dat vuur flinke floep vuur dun hauwe. Op ee zieker moment woare vuur sjtiekund in hunne gaad gekroape um get va die lekker geeël en roewe sjpekkieësje te plukke (ich wool heem ins flink traktere!). Nog mer graad an 't plukke gong dich doa de duur oape en koame de twieë breurs eroët. Vier wooste nit wie flot dat v'r voet moste komme. Mer i plaatsj dat ze hingernoakoame of oëtsjoebde zagde ze dat vuur ginne angs hoofde te han. Ze repe os trük mit, vuur koosde os oeëre nit geleuve, de mededeling dat vuur bes get kieësje moagde plukke, mar dat 't fatsoendelikker en aardiger geweeë woar went vuur hun ieësj gevraagd heje. En vuur gonge trük en plukde wiejer, geholpe durch die twieë vruntelikke breurs, toch waal wetend dat vuur dat egelik nit verdeend hauwe. Rechts lik da d'r Delleweeëg. Doa geet 't noa d'r busj toe. Wie duks bin ich doa waal nit eraaf gelope, op weeëg noa inne middig ravotte en later vuur inne wandeling langs de wi-je en onger de beum. Een klee sjtukske natuur, mar zoe sjun en zoe ruijig. Neeëve d'r sjlechter an d'r Hereweeëg sjteet noe een nuj hoës. 't Vurrije woar aafgebrend, mer ich kin 't mich nog good herinnere. Soms gong ich doa mit de mam of d'r pap hin noa d'r kapper. Went mieng hoare wer ins te lank woare en zich nit mieë kemme lete da knipde d'r kapper Vreuls ze hië vuur twieë gûle fiefstig wer netjes i model. Op ee gegeeëve moment

begint d'r weeëg mirkbaar noa beni-je te lope, wen och nit ech sjiël, en dat gedilte zoog vreuger gans angesjter oët. De sjtroat is inkele meters verplaatsjt gewoeëde en. woar vreuger sjpieëls, mit bochte en ee pleintje, noa lik ze joamer genog rech, graad wie ing keeëts. An de linkerziej ligk da de Gatesjtroat. Doa sjtong mieng ieësjte lieëger sjoeël. Ech ouwerwets: de sjpieëlplaatsj bedek mit grint, geleeëge in d'r sjatte van hoeëge beum mit diekke sjtem; binne hoeëge lokale mit groeëte vinster en bauw antieke benk. Ich zieën mich zoe nog vuur de klas sjton, same mit d'r Frank, vuur 't ieësj inne sjpeibelaar. Durch de mam va Frank gesjnap e noa sjoeël trükgesjik (mit ee klumke in de heng) sjtonge vuur doa oëteindelik da, midde in 't grelle zonleech dat durch de vinster noa binne koam, de oeëge bekans toegeknéepe en in 't centrum va dat leech troeënde hoeëg boave os, 't duustere silhouet va Mevrouw van Haaren. Wat hauwe vuur ing floep dat v'r ze geloesj zouwe kriege, mer Mevrouw van Haaren woar da waal sjtong, zie woar och genadig. Twieë angstige, griënende keeëlkes mit ing ri-j vuur hun sjpeibele: Ich hauw angs dat pap e mam nit mieë heem zouwe zieë wen de sjoeël oëtwoar, zie zouwe deeë daag namelik voetgon hauw ich gehuurd (noa d'r mêrt i Brunssum, mer woos ich vöäl?); Frank woar mit mich in os buurt bliëve zjwerve, as kameroad in inne sjlechte tied zou me kinne zigke. I jieker geval: Mie ieësjte stroafwirk zou noh inkele jöärkes op zich loate wade. Zoe teeëge 't eind van 't ieësjte joar zint vuur, liêrlinge, meesters e juffrouwe i optoch noa 't nujje geboew getrokke (ich meen zoegaar mit vlag vuurop). Direk noa de viella an de rechterziej va d'r Hereweeëg gong 't sjüns eri d'r Hoefvelderweeëg op. In de viella woende toen nog vöäl Indoniesiërs woava ee vruike gereëgeld freut noa de "klaarovers" zou lomme bringe. Links va d'r ouwe Hoefvelderweeëg loge ouw hoëser, rechts ee koreveld woahinger me d'r busj zoog, dierek noa 't koreveld woar da de sjoeël. Wenste wiejer eraaf leeps koamste över ee pleintje, woa vreuger inne waterput sjtong, wer op d'r Hereweeëg oët. An 't end van 't pleintje gong rechts ee breed paad noa d'r busj, doa kooste vöäl brame plukke. In de verte zoogse doa alling glooiende wi-je en de beum van d'r busj. Højzegendaag likd doa inne groeëte woeënwiek, de sjoeël sjteet bauw pal an d'r Hereweeëg. Wer mis ich 't drieënende in de sjtroat en och de boerderieje en de ouwe gevels zint voet, mar ongeraa links sjteet nog ummer 't krüts tusje de dri-j lindebeum; doa koam ich mit d'r pap langs op wandeling durch 't durp, doa koame v'r langs wen vuur noa de kirk gonge. Da kunt die sjun kirk en da eindigt d'r Hereweeëg an 't Sjpaans Kentje, doa woa i

Nujjehage de ieësjte Mes gehôte is, in de tied dat dat nog moeilik woar. Vöäl, erg vöäl is d'r verenderd, mer toch bliet dizze weeëg en ziene omgeving de plaatsj woa in d'r buurt zich ee groeët gedilte va mieng jeugd aafgesjpild hat, verbonge mit herinneringe die ich zoe aaf en tow geer nog ins ophoal.

(Huub Romcken Hengelo. Nieuwenhagens, uit Veldeke nr 6, 1987)

Nieuwe Aanwinsten.

INTERVIEW OMROEP LIMBURG OVER BOKKERIJERS; HARRIE MULDER EN SJAAK LUSSENBURG

DOCUMENTATIE-MAP GOUWDAG BOKKERIJERS TE BREE;

NGV GENS NOSTRA 60 JAAR 1946-2006 ALLE JAARGANGEN

MITTEILUNGEN DER WESTDEUTSCHEN GESELLSCHAFT FÜR FAMILIENKUNDE JAARGANG 94 NUMMER 6 APRIL-JUNI 2006

MONOGRAFIEËN UIT HET LAND VAN SITTARD, DEEL 16, DE INVENTARIS VAN KASTEEL BORN IN DE 18E EEUW

STAATSMIJNEN 1918. STAATSMIJN HENDRIK, WILHELMINA (HEERLEN / NUTH)

BARDENBERGER HEIMATHEFT van 1985 t/m 2004

ARCHIEF VOOR DE GESCHIEDENIS VAN DE KATHOLIEKE KERK IN NEDERLAND diverse jaargangen

ZWARTE OGEN (DEEL 1 T/M 6). REPORTAGE OVER DE LIMBURGSE MIJNEN VAN LI

EEN RIJTOER DOOR LANDGRAAF 2005. LANDGRAAF GEFILMD DOOR HENK POSTMA & JOHN MULDER. DEEL 1,2,3

FOTOBOEK MET TEKST VAN HEERLERHEIDE DEEL 1 en 2, door H.Hoofs

FOTO, DIA SHOW DOOR LANDGRAAF 2006, DOOR JOHN MULDER DEEL 1 T/M 9.

Jaarboek 2006

Het jaarboek 2006 zal o.a. de volgende onderwerpen bevatten:

- 25 jaar O.C.G.L. een terugblik vanaf de oprichting tot heden.
- Bakkers in LANDGRAAF.
- Gemeentebestuur Ubach over Worms 1800-1915.
- Waterleiding in Waubach.
- Datering oude foto's.
- Tweehonderd jaar meten met één maat.
- Pastoor Klausener.
- Enige verhalen over d'r Hereweg en zijn bewoners.

Het boek zal gepresenteerd worden tijdens de Verenigingsavond op vrijdag 3 november in de Brandpoort, zie hiervoor elders in dit bulletin.

Fotoboek Ubach over Worms II

Op vrijdag 24 november zal dit boek gepresenteerd worden in ons verenigingslokaal om 19.30

Beide boeken kosten per stuk voor leden Euro 12,50 en voor niet leden 15,00.

**Verenigingsavond
Vrijdag 3 nov.
Brandpoort
19.30 uur**

Uit de geschiedenis van de woonwijk Leenhof.

(Verhalen opgetekend door Frans Houben, bewerkt en aangevuld door Jo Schiffelers)

Deel 1

Frans Houben is in de negentiger jaren van de vorige eeuw bezig met het verzamelen van gegevens en feiten om een publicatie te maken over de wijk Leenhof. Helaas heeft Frans zijn werk niet mogen afmaken. Daarom zijn, zijn aantekeningen en verhalen overgedragen aan de Heemkundevereniging om ze later alsnog te kunnen publiceren. Omdat het om opgetekende verhalen gaat wordt de oorspronkelijke tekst zoveel mogelijk overgenomen van het manuscript.

In 1999 heeft Frans een gesprek gehad met Wiel van Es, toen hoogstwaarschijnlijk niet alleen de oudste maar ook de langste bewoner van de wijk Leenhof. Wiel van Es werd op 6 april 1909 geboren "op" Leenhof in de gemeente Schaesberg. (Hoewel Wiel aangeeft dat hij in Schaesberg is geboren, is dat niet het geval. Hij werd geboren in Styrum.) Hij overleed op 21 maart 2001 en was gehuwd met Keetje Niels (Cornelia Maria Joanna). Ook zij werd geboren in Mülheim Styrum. De ouders van Wiel, Wilhelmus Theodorus van Es en Geertruida Tersteeg werden geboren in Arnhem en Huissen. Het gezin had 6 kinderen: drie waren geboren in Styrum en drie in Schaesberg. Hoewel in de burgerlijke stand tot 1940 drie kinderen van het echtpaar van Es – Niels zijn terug gevonden is bekend dat het gezin vier kinderen had, drie meisjes en een jongen. In die tijd trokken mijnwerkers met hun gezinnen van mijn naar mijn. Wanneer men ergens meer kon verdienen, dan vertrok men. Bovendien werden door de mijnen in de beginfase ook veel ervaren mijnwerkers geworven in de Duitse mijnen. Wiel van Es woonde in de Montfortstraat.

We volgen nu het verhaal van Frans Houben.

"Dus ik naar de Montfortstraat. En ja hoor, daar zit hij voor het raam op wacht. Alles in zijn straat hield hij in de gaten. Aangebond: hij maakt zelf open. Een grote man met gastvrije ogen. Hij laat me binnen als hoort dat ik een boekje over Leenhof wil schrijven. Eerst moet ik een snoepje pakken, zodat hij kan nadenken over hetgeen hij wil vertellen. Hij vertelt, dat hij geboren is op Leenhof.

Leenhof 1 zijn de eerste woningen die gebouwd zijn en wel in 1905. Deze 6 blokken van 4 woningen (totaal dus 24 huizen) waren vroeger wit geschilderd en daarom werd dit deel ook de "Witte Kolonie" genoemd. Deze huizen zijn waarschijnlijk gebouwd door de spoorwegen voor de aanleg van de spoorlijn. Later zijn ze door de Oranje Nassau Mijnen overgenomen. In die tijd waren er nog geen straatnamen zoals de Leenhofstraat. Je had toen alleen wat karrensporen en als het regende was het een grote modderboel.

Daarna werden 12 huizen gebouwd waar 48 gezinnen in kwamen te wonen. Deze woningen werden Leenhof 2 genoemd, maar de mensen van Leenhof noemden ze de "Rode Kolonie" omdat de daken van de woningen rode pannen hadden. Later werd dit de Spoordamstraat.

De 26 woningen van Leenhof 3 werden rond 1908 gebouwd. De straatnamen Patronaatstraat, O.L. Vrouwestraat en de Carmelstraat bestonden toen ook nog niet. Ook werden enkele huizen aan de latere Melcherstraat gebouwd.

Toen werd Leenhof 4 gebouwd. 82 woningen. Later werd dit de Montfortstraat en Rector Meusenstraat en de Kerkveldstraat. De Rector Meussenstraat heette vroeger de Steegstraat.

Leenhof 3 en 4 werd ook de "Oude Kolonie" onder het spoor genoemd. Daarna werden 81 woningen van Leenhof 5 gebouwd voor 162 gezinnen. Deze woningen lagen boven het spoor en dit gedeelte werd ook wel de "Nieuwe Kolonie" genoemd. De straten in dit deel kregen wel straatnamen.

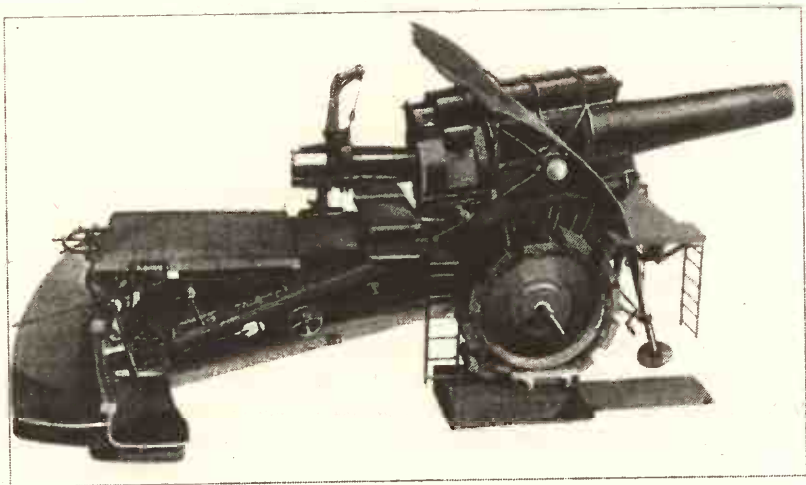
Alle woningen waren eigendom van de Oranje Nassaumijnen "De Koel". Iedereen die niets in de kolonie te zoeken had, werd door de mijnpolitie weggestuurd. Streng werd alles in de gaten gehouden. De oude bordjes "eigen weg" die her en der nog aanwezig zijn, herinneren ons daar nog aan. Wanneer je niet meer op de mijn werkte of wanneer je met pensioen ging en zelfs wanneer de man op de mijn bij een ongeluk overleed, dan werd je uit je woning en dus uit Leenhof gezet. Wiel van Es weet nog, dat toen de heer Reijer bij ongeval op de mijn zijn nek brak, zijn weduwe het huis uit werd gezet. De spullen werden op een kar geladen en buiten de kolonie bij het wegkruis aan de Heerlenseweg bij de kerk en hoeve gezet. De meeste gepensioneerden moesten naar de Kakert verhuizen. Daar werden nieuwe huizen gebouwd, maar die waren niet zo mooi en groot als de huizen op Leenhof. De vader van Wiel van Es zei toen hij met pensioen ging: "als ze mij hier uit Leenhof sturen, sla ik ze de kop in met mijn bijl".

De kolonie werd omsloten door heggen die door "de koel" geknipt werden. Verder waren de straten afgezet met slagbomen zodat niemand met paard en wagen of een auto bij de huizen kon komen. Van de bewoners van de kolonie had toen nog niemand een auto. De groenteboer of melkboer bleven bij de slagboom staan en riepen de mensen. Ook hadden ze wel vaker de handkar bij zich om zo hun waren naar de huizen te brengen. De slagbomen waren van hout en wit geschilderd. De kinderen van Leenhof speelden altijd op de slagbomen. Zij noemden hen de "turnsjtang". (In de huidige tijd kun je, je bijna niet voorstellen dat een eeuw geleden mensen achter slagbomen moesten wonen en constant in de gaten werden gehouden door de mijnpolitie. Het was niet voor niets dat de mijndirecties er in het begin voor kozen om de mijnwerkers een behoorlijk eind van de mijn te laten wonen. Later kwam men er achter dat het toch ook wel een voordeel kon zijn wanneer ze dichterbij woonden. Dit gebeurde dus bij het bouwen van de eerste woningen op het Eikske).

De voertaal in Leenhof was Duits omdat er veel Duitsers, Oostenrijkers en Polen woonden. Verder was ook het dialect meer Duits gericht. Toen de Eerste Wereldoorlog in 1914 uitbrak, moesten enkele Duitsers en Oostenrijkers terug naar hun vaderland om te vechten tegen "hun" vijand. "Ik was toen 5 jaar. De oudere jongens gingen naar de soldaten kijken die vanuit Duitsland bij Kerkrade de grens overkwamen. Ik mocht van hen niet mee, kreeg een schop onder mijn kont en kon naar huis terug gaan. Later hoorde ik dat de soldaten naar Visé in België vertrokken. Daar stond ook het grote kanon van de Duitsers "de Dikke Bertha". Mijn moeder was erg bang voor het kanongebulder dat je tot hier kon horen. (Veel inwoners van Schaesberg die in de tijd van de eerste wereldoorlog hier woonden, vertelden altijd met veel ontzag over het enorm gebulder van dit kanon).

Dikke Bertha.

Dit kanon is naar de vrouw van de ontwerper genoemd. Gustav Krupp heeft dit 43 ton zware gevaarte in 1914 ontworpen voor zijn firma Krupp in Essen Duitsland. De Dikke Bertha vuurde 1,5 kilogram zware kogels af over een afstand van 15 kilometer. Het was een mobiel kanon dat werd getransporteerd met Daimler-Benz tractors. 200 soldaten waren nodig om haar op te bouwen of af te breken. Op 12 en 13 augustus 1914 schoot het in twee dagen tijd 12 forten rond de stad Luik in België kapot. Alles was vernietigd.

Volgens een ooggetuige Majoor Wesener, een Duitse officier, was het een enorm gedonder. De lucht was een en al rook en vuur.

Volgens een ooggetuige van het Belgische leger, Luitenant-Generaal Leman commandant van de forten rond Luik: *"We konden de kogels horen aankomen, we hoorden een ruisen van luchtverplaatsing. Daarna brak een wervelstorm uit wat eindigde in een enorme donder. Fonteinën aarde, rook en vuur spoten in de lucht, en de hele aarde trilde"*.

De eerste drie jaar ging Wiel naar de St. Josephschool in de Streeperstraat. (Deze school is gesloopt en waar zij eerst stond staat nu de sporthal Banenberg met daar omheen een complex appartementen). Daarna naar de nieuwe houten school aan de Pastoor Schattenstraat. Op 30 november 1922 brandde deze geheel af. (Deze school werd later vervangen door de Aloysiuschool). Toen ging hij weer terug naar de St. Josephschool. Toen hij 13 jaar was, werd de wet veranderd: kinderen mochten pas met 14 jaar gaan werken. Omdat de St. Josephschool geen 7e klas had, is hij eerst enkele maanden thuis geweest. Daarna is hij op een gemengde school in de Schoolstraat (huidige Swagemakersstraat) geweest. Na de 1e Wereld oorlog was Duitsland straatarm. Geld was daar niets meer waard. Je kon je in Aken voor één gulden helemaal kleden. Dat werd door iedereen hier gedaan. De mensen leden er honger. Niets was daar meer te krijgen. Doordat veel mensen levensmiddelen smokkelden naar Duitsland stegen hier de prijzen ook.

De gevolgen bleven niet uit. Je kon op het laatst hier ook niets meer krijgen. De mensen aten hier alleen nog maar aardappelen. Mijn vader zei in die tijd altijd: "Als ik 18x aardappelen heb gegeten weet ik dat de week om is".

Met 14 jaar ging Wiel van Es werken op de Oranje Nassaumijn II. Hij kan zich nog precies herinneren wat hij aanhad: "koelkieren", blikken drinkfles en zijn "koelpungel". Daar moest hij werken bij de kolenzeve-rij. Dit was zeer ongezond werk met al dat stof. Hij kon zijn "koempel" op 2 meter afstand zelfs niet meer zien. Hij kan het nu nog niet begrijpen dat zijn vader nooit is komen kijken hoe erbarmelijk hij hier moest werken! de reinste kinderarbeid. Verder vertelde hij, dat als er kermis in Schaesberg was, hij een "Boemelschiech" pakte. Hij ging dan op maandag en dinsdag gewoon niet werken. Je werd dan wel beboet met één gulden en je was een verlofdag kwijt. In die tijd had je maar 5 verlofdagen per jaar.

Een grote hobby van Wiel was de gymnastiekvereniging Prins Hendrik, waar hij veel jaren actief in is geweest.

Voetballen deden we op de Bakwei in de Rector Meussenstraat. Daar werden ook de broden en vlaaien gebakken door de vrouwen van Leenhof. Bakker Gerritsen bakte hier ook. Als de broodjes klaar waren kregen de kinderen die op de bakwei speelden altijd een lekker warm broodje.

Van de 2de Wereldoorlog herinnert hij zich dat de Duitsers om 4 uur 's morgens over de Heerlenseweg naar Heerlen marcheerden. Ze moesten flink zingen. Er was er een met rood haar die zijn mond zover open trok dat je precies kon zien wat hij gegeten had.

"Tijdens de bevrijding stonden mijn vrouw en de kinderen klaar op de vensterbank met een oranje scherp om, wachtend op de Amerikanen. Deze waren echter nog nergens te zien. Mijn vrouw was erg fel tegen de Duitsers. Ze was blij dat de oorlog bijna was afgelopen." Wiel kan zich noch herinneren dat hij tegen zijn vrouw zei: "Haal die kinderen daar weg, de Duitsers zitten nog in het Kapellerbosje. Dadelijk schiet een sluipschutter ze dood". Bij het bombardement op 13 oktober 1944 bij de kerk van Leenhof, heeft een van de kinderen van Wiel de ramp op een wonderbaarlijke manier overleefd. Rika was ter hoogte van de lagere school, hier waren Amerikaanse soldaten gelegerd. Aan de poort stond een Amerikaanse soldaat in een wachthuisje. Deze hoorde dat er een vliegtuig in een scheervlucht zijn bommen liet vallen. Hij smeet Rika op de grond en liet zich op Rika vallen. Ze kroop onder de soldaat vandaan en rende huilend en gewond naar huis. Later ben ik met Rika naar de Rode kruispost geweest, bij de hoeve. De scherp werd verwijderd en ze kreeg er een pleister op. Op die plek is nog steeds het litteken te zien.

Een andere zoon Wiel 6 jaar, moest nog uit de kerk komen en werd terug geduwd toen het drama buiten plaats vond. Daar moest hij wachten. Dhr. Van Es wist dit niet en zocht zijn kind op straat en tussen de doden die opgebaard lagen in de Carmelhof. Later kwam zoon Wiel op zijn gemak naar huis gelopen. Later krijgt Wiel te horen dat de soldaat die Rika het leven redde gestorven is. Wiel van Es is nog diverse keren naar het oorlogsbegraafplaats in Margraten geweest om het graf van deze soldaat te zoeken. Ook heeft hij via de pastoor spoorwerk laten verrichten om de familie op te speuren. Volgens de pastoor was zijn naam James Peace.

Na de bevrijding kan hij zich herinneren, dat er op de hoek Melcherstraat, Rector Meussenstraat in een huis de gaarkeuken van de Amerikanen en Engelsen was. Hier kon de familie van Es ook eten krijgen. De Amerikanen maakten koeien in Duitsland buit, en de inwoners van Leenhof mochten het vet hebben.

Het is heerlijk om naar de verhalen van deze heer van 90 jaar te mogen luisteren, hij vertelt ze met pretoogjes en vol overgave. Dat hij nog lang van zijn Leenhof mag genieten.

Opgravingen romeinse paalwoningen te leenhof april 2006.

Eind april van dit jaar werden er door onderzoeksbureau Archol uit leiden archeologische opgravingen verricht te leenhof Schaesberg. Dit naar aanleiding van de resultaten van enkele proefboringen die in geheel Parkstad verricht werden voorafgaande aan de uitbreiding van de oostelijke ringweg (Bilan-rapport 2003/8, Tilburg). In opdracht van de gemeente Landgraaf voerde bureau Bilan reeds in 2002 een archeologische vooronderzoek uit in de vorm van een Aanvullende Archeologische Inventarisatie, en wel in een strook van 100 meter aan weerszijden van het geplande tracé van de oostelijke ringweg in de gemeenten Landgraaf en Heerlen. Door middel van een groot aantal boorputten en proefsleuven werd eerst globaal gezocht naar mogelijke vindplaatsen van archeologische vondsten, danwel een bevestiging gezocht van eerdere vermoedens. Het vermoeden dat het hier om restanten van Romeinse bewoning ging werd bewaarheid. De precieze locatie is gelegen langs de Heerlenseweg, ca 150 meter ten Zuid-Westen van de gerestaureerde Hoeve Leenhof. De afstand tot de openbare weg van de eerste vindplaats betreft 10 meter. De grondsoort is hier overwegend Löss en terrashelling grond. De grond werd vanaf het maaiveld afgegraven tot op het niveau van de zogeheten ongeroerde grond; foto 1.

Dit is de grond waar ook ten tijde van de herkomst van de vondsten niet of slechts plaatselijk bewerking in plaats vonden (bij bijvoorbeeld het graven van waterputten of het maken van de fundamenteën van woningen). Toen ik eind april de plek van de opgraving bezocht was er duidelijke een veld zichtbaar (ontdaan van de bovenste grondlaag) waarin de restanten van eerdere fundamenteën van palen zichtbaar waren door verkleuring van de grond.

De archeologen van Archol lieten zijdelings in de put van de vermoedelijke fundamenteën een part uitgraven zodat men een dwarsdoorsnede te zien kreeg van de plek waar de palen van de woning op gerust hebben, foto 2

(3). Van de zijkant zag men dan een zelfde grondverkleuring als bovenop; een grijs beige kleur die licht afstak tegen de ongeroerde donkerbruine löss. De bouwers van de woningen hadden namelijk palen gestut op een aantal stenen en grind; en door verwerking van de palen in combinatie met chemische processen werd een dikkere "kuip" rondom

het ankerpunt zodoende van samenstelling en kleur veranderd. Deze kuipen varieerden van ca 60 cm meter in doorsnee bij de plekken van de kleine stutten tot 120 cm bij de grote centrale stutten (pilaren van de woning). De zware stutten stonden in het midden en werden geflankeerd door lichtere stutten aan de zijkant van de woning. Om enigszins een beeld te krijgen van een dergelijke complete woning ziet u een tekening van paalwoningen uit de tijd van de bandceramici (5000 v. Chr)¹.

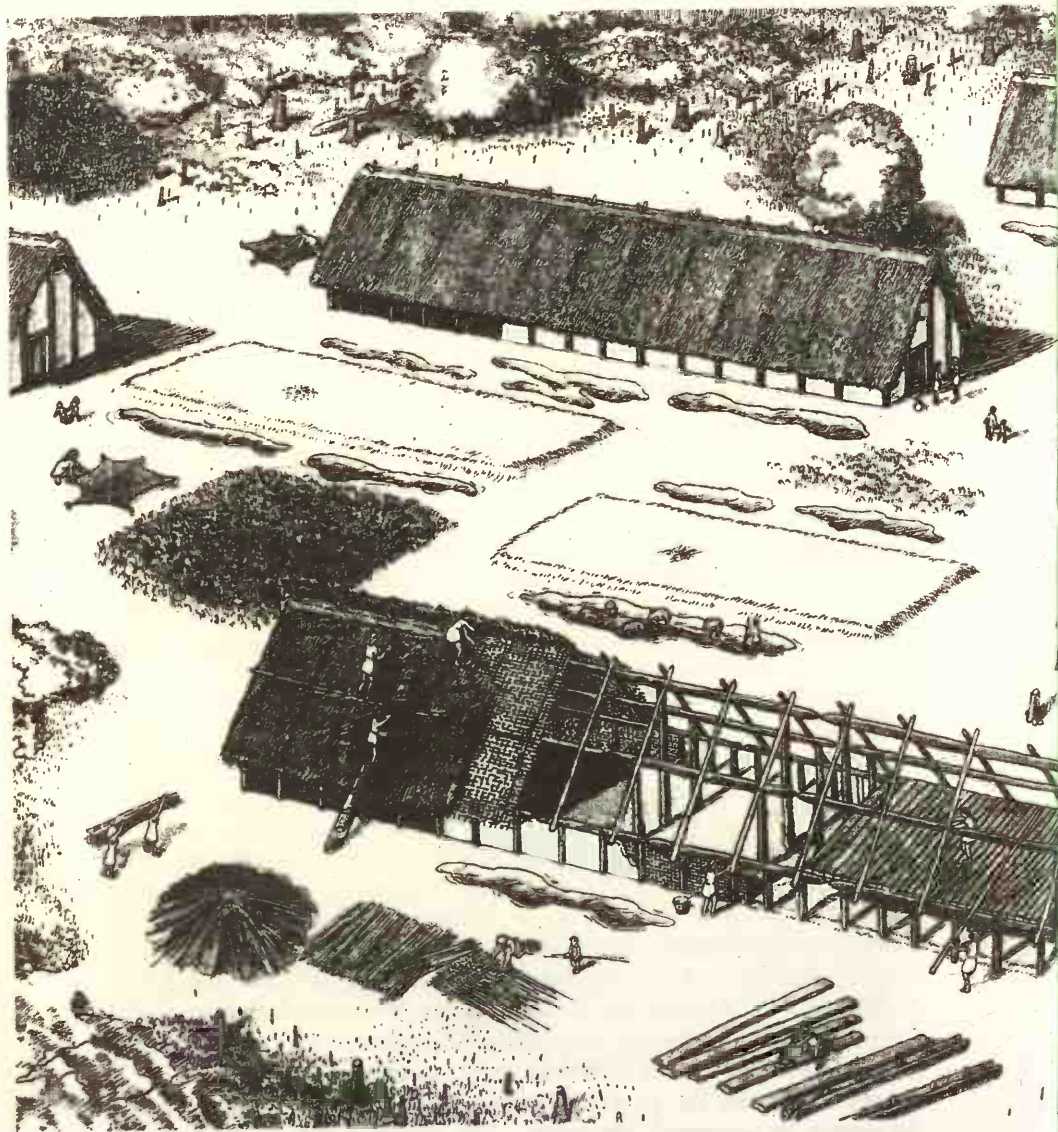
De woningen dienden als een soort boerderijen. De Romeinen hebben die bouwstijl gedeeltelijk overgenomen. Via landmetingen werd door Archol een en ander in kaart gebracht en opgetekend in een schema.

In de fundamenteën van de stutten heeft Archol restanten van Romeins aardewerk gevonden; o. a. ook Terra Sigillata en stukken van de karakteristieke rode dakpannen. Deze werden verzameld door de fundamenteën voorzichtig met een klein schopje uit te schaven. Doordat deze zich in de fundamenteën bevinden tussen het opvulmateriaal en de stenen is het zeer waarschijnlijk dat het hier gaat om Romeinse paalwoningen. Ondergetekende had toestemming om mee te graven en de restanten te verzamelen voor registratie. Enige potscherven trof ik aan in de "putten" alsmede in een gegraven sleuf waar dit met het colluvium was samengespoeld. Op de afbeelding ziet men enige woningen die bij elkaar lagen, hier ter plekke werden (vooralsnog) 2 parallel lopende woningen gevonden met een afstand van ca. 20 m. ertussen. De lengte van de woningen moet zo'n 25 tot 30 meter zijn geweest de breedte ca. 8 meter (afb. 1 + 2 laten een dergelijke opstelling zien). De centrale pilaren van de woning hebben een enorm gedegen fundament gehad; op foto 2 ziet men een dwarsdoorsnede. In de kern van het fundament zaten enorme stenen, zowel platte mergelblokken als echte maaskeien! Deze waren opgestapeld in een gat ter grote van 120 cm doorsnee in de breedte en de diepte. De gaten werden dus eerst in de ongeroerde grond gegraven en vervolgens opgevuld met grind en de stenen, hierbovenop kwam de houten paal te staan.

In een laag naast de woningen werden nog enkele fragmenten van dakpannen en aardewerk gevonden. Van restanten van de Romeinse weg was helaas geen sprake.

Rob Hamers

¹. Zoals deze o.a. werd aangetroffen in Elsloo. Bron: Natuur en Techniek 1985/7 Dhr. B. Brobbel.

Zie ook: <http://home.planet.nl/~schif019>

Publikaties en verkoop van boeken e.d. Heemkundevereniging Landgraaf (OCGL)

Cursief en vet gedrukt is gewijzigd t.o.v. vorige versie		Prijs	
Titel:	Jaargang / Auteur	leden	niet leden
JAARBOEKEN OCGL			
o.a. Geschiedenis van onze grensregio.	1985	uitverkocht	
o.a. 3/4 eeuw mijnbouw Laura en vereniging	1986	uitverkocht	
o.a. 150 jaar Nieuwenhagen / Pastoor Simonis	1987	uitverkocht	
o.a. Dialectstudie	1988	4,00	4,00
o.a. Préhistorie Rimburg / Ontstaan parochie Nieuwenhagen	1989	uitverkocht	
o.a. Pottenbakkersoven Groenstraat / Acht eeuwen grensgeschiedenis.	1990	uitverkocht	
o.a. Genealogie Jongen	1991	4,00	4,00
o.a. Annalen van pastoor Schatten 1910-1935	1992	4,00	4,00
De bevrijding van Landgraaf	1993/1994	uitverkocht	
Landgraaf in de jaren 1940-1945	1995	uitverkocht	
o.a. De familiegeschiedenis Rongen	1996	4,00	4,00
De mijnen in Landgraaf	1997/1998	uitverkocht	
Herinneringen aan de 20e eeuw.	1999/2000	uitverkocht	
Kerken en Gelovigen in Landgraaf	2001	10,00	12,50
Van Romeinse weg tot "d'r Sint Joep va Woabich".	2002	uitverkocht	
o.a. Burgemeesters van Landgraaf	2003	10,00	12,50
o.a. Schutterijen Landgraaf - ON2 - Verwantschappen met E.hoven	2004	10,00	12,50
o.a. Bokkerjders in Landgraaf - de Romeinse weg door Landgraaf	2005	12,50	15,00
SERIE "KEN LANDGAAFF"			
DEEL 1: Kruisen en kapellen		uitverkocht	
DEEL 2: 16 Wandelingen		2,00	2,00
DEEL 3: Straatnamenboek Van Aalbersestraat tot Zwartebergweg		2,00	2,00
DEEL 4: Parochie het Elkske 50 jaar		uitverkocht	
DEEL 5: De Voort. Logboek van een wijk in Nieuwenhagen.		uitverkocht	
DEEL 6: Fotoboek Woa is der Sjeet geblieve		uitverkocht	
DEEL 7: Fotoboek Woabich - Grunsjtraot		10,00	12,50
DEEL 8: Fotoboek Van d'r Herreweg noa Nuijenhage		uitverkocht	
DEEL 9: Fotoboek Alles um der Sjeet		12,50	15,00
LANDKAARTEN (kopien)			
Eygelshoven 1891 (113 x 92 cm)		2,00	2,00
Schaesberg 1903 (98 x 61 cm)		2,00	2,00
Toponymische kaart Thorns Ubach vóór 1525 (84 x 59 cm)		2,00	2,00
Voormalige gemeenten Landgraaf 1805/1807 (A3)	1991 / M. Quaedflieg	1,00	1,00
PUBLIKATIES VAN DERDEN en DIVERSEN			
En d'r Boer heë boeëret wieër (genealogie fam. Baur)	2002 / M. Quaedflieg	22,50	22,50
Middeleeuwse Pottenbakkersovens in Landgraaf	2001 / W. Beckers	uitverkocht	
Schaesberg en zijn kerk. 300 jaar Petrus & Paulus parochie	2000 / E. Ramakers	10,00	10,00
Oud Schaesberg (tekeningen)	Jozef Franck	10,00	10,00
Haengenaemd	1987 / H.P.M. Haen	3,00	3,00
Limburgse gedichten	OCGL, sectie Dialect	0,50	0,50
Foto's staties Ad de Haas compleet 14 foto's		3,00	3,00
Foto's staties Ad de Haas losse foto		0,50	0,50
De oudstrijders en hun kapel (Rimburg 1940-1945)		3,50	5,00
BESTANDEN OP CD-rom / DISKETTE *			
Div. DTB / BST bestanden in PDF-formaat: Eigelschoven, Frelenberg, Marienberg, Schaesberg, Ubach, N.hagen, UoW, Rimburg.	2003 Werkgroep Waubach	10,00	20,00
Complete inventaris OCGL	Laatste versie	1,50	1,50
Volkstelling gemeenten Landgraaf 1796 in PDF-formaat *	OCGL	3,00	3,00

O C G L

Bulletin

**Kerstmart op zondag 17
december van 13.00 tot 17.00 uur**

Aan de Druk - aan de IJt - aan de
Slayboom - aan de Struud - Abdiern -
Jesch - achter de Slagen - achter de
- achter den Winkel - achter
- an de Vogelzjtaag -
Selvaas - Beuteweg - Bins -
- Blauwe steen - Dorheide -
- drink bekker - Brandhofstraat - Bunder -
Bungerveld - Belleweg - Dorpsmaat
- Eikste - Engweide - Erdel - Ey -
- raat - Graaf Johan Frederikstraat -
Gasthof - Grootewoien - Grootenweg -
- Laal - Groenstergmacht - Groenstraat -
- g - Holganik - Hofhof - Melveldstraat
- Hoefveld - Hofweide - Komperstweg
- mat - Jonnewegste - Kakhort - op de Kamp
- Kasteelweg - Keizerstraat - Kerkberg
- t - Kleine Voorstraat - Kerkhoelweg -
- Kooeg - Leemhoel - Lichteberg -
- Molonweg - Moerhui - Namiddagie
- Op de Hengden - Op de Winkel -
- Orieften - Op der Graaf - Op gen Star
- gste - Oude Heide - Oude r
- de Hof - 't Park - E

**Prettige Feestdagen en een
gezond 2007**

Contactorga
Oudheidkundig en Cl

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter J.Schiffelers, Lokert 9, 5591 NB Heeze, 040-2262936
Secretaris J.Lussenburg, Op de Heugden 28, 6371 XM Landgraaf, 045-5320179
Penningm. J.M. Erkens, Bosheide 49, 6373 CK Landgraaf, 045-5315529

ALGEMEEN BESTUUR

Bulletin/Jaarboek H.A.Mulders, Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf 045-5322876
Archief/werkpl. S.H.P.Moonen, Oude Landgr.62, 6373 BB Landgr 045-5319114
Geneal/Waubach H.Dortants, Eijgelsh.weg 25, 6374 KB Landgraaf 045-5315315
Algemeen M.J. Offermans, Schoolstr. 88, 6374 CZ Landgraaf, 045-5314079
Contactpersoon Platkloep H.A. Mulders, Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876

BESTUURSADRES

Op de Heugden 28, 6374 NM Landgraaf tel. 045-5320179
E-mail : j.lussenburg@home.nl

REDACTIEADRES BULLETIN EN JAARBOEK

Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876

CONTRIBUTIE O.C.G.L.

Individuele leden € 16 euro per jaar
Gezinslidmaatschap € 19 euro per jaar
Jeugdlidmaatschap € 5 euro per jaar (pas studiezaal inbegrepen)
Toegangspasje werkpl. € 9 euro per jaar

BANKRELATIE

Rabobank Landgraaf rek.nr 136314937 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf
Postgiro 4776225 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf
Buitenlandbetalingen: Iban nr. NL 32 RABO 01363149 37 Bic nr. RABONL2U

VERENIGINGSGEBOUW

An de Voeëgelsjtang 12 6373 BJ (achter de kerk N'heide) 045-5322820
(tijdens studiedieaal)
E-mail-adres: OCGL@home.nl
<http://home.planet.nl/~schif019>

VASTE OPENINGSTIJDEN STUDIEZAAL

Woensdag en zaterdag 13.00-17.00 uur
Na kenningsmakingsbezoek toegangspasje verplicht

Het Bulletin verschijnt 4 x per jaar.
Losse nummers € 1,50 excl. portokosten

Van de voorzitter

Ik heb er normaal niet zo'n moeite mee om dingen op papier te krijgen. Toch moet ik er nog steeds aan wennen, dat ik in oktober de inleiding van het decembern timer van het Bulletin moet schrijven. Sinterklaas en Kerst het lijkt nog allemaal zo ver weg en toch heb ik ze in de winkels al gezien, die chocoladeletters en in mijn ritten tussen Heeze en Landgraaf heb ik al op meerdere plaatsen de bordjes: "kerstbomen te koop" zien staan. Zelfs kerstversiering in een winkel hebben we al gezien. En dat in oktober. Er zal vast wel weer een hele discussie gevoerd worden over deze twee feesten. Nog afgezien van de geschiedkundige invoering van deze feesten, zie je toch dat volks cultuur constant aan verandering onderhevig is. Dat heeft niets te maken met een multiculturele samenleving, maar veel meer de instelling en de behoeften van mensen. Mensen die vroeg aan de kerstversiering beginnen, zijn toch op zoek naar een stuk gezelligheid in een samenleving die steeds gejaagder en individueler wordt.

In feite proberen wij als vereniging ook iets te doen aan die individualisering. In onze studieruimte bieden wij onze leden de mogelijkheid om niet alleen gebruik te maken van een enorme collectie, maar zij krijgen ook de kans geboden om met anderen te overleggen, samen te werken en samen iets van elkaar te leren. Je zult als vereniging in de komende jaren steeds weer opnieuw moeten laten zien dat je een meerwaarde hebt. De doorvliegende digitalisering van genealogische bestanden inclusief het digitaal beschikbaar stellen van de originele stukken op internet, zal in de komende jaren een bezoek aan een rijks- of gemeentelijk archief steeds verder laten afnemen. Ik kan het nog niet beoordelen, maar ik krijg wel het gevoel dat de overheid daar van een kant ook bewust naar toe werkt. Zij investeert nu door de inzet van vrijwilligers in het digitaliseren, maar in de toekomst kan zij in de archieven veel minder service gaan bieden en misschien zelfs wel tot sluiting of fusies overgaan, omdat de mensen nu eenmaal thuis vanuit de luie stoel alle informatie kunnen krijgen die ze maar willen. Toch komen die mensen op een gegeven moment met vragen te zitten. Niet iedereen is autodidact en kan zich alles zelf leren. Juist daarin kan onze vereniging dan een prima rol spelen. Wij kunnen mensen dingen leren en tot elkaar brengen.

Van de andere kant vraagt dat dan wel dat je, je openstelt voor het uitwisselen van gegevens met anderen en niet als een broedkip boven op je

gegevens blijft zitten bang dat iemand er ook maar iets van ziet. Door anderen juist mee te laten kijken, kun je de eigen fouten herstellen of kun je een hypothese beter onderbouwen.

Gevoelsmatig gaan wij goed om met die nieuwe rol. Gelukkig hebben we nog wensen en willen ook nog steeds dingen verbeteren. Onlangs hebben Hub Dortants en ik naar de cijfers in het jaarverslag van het archief in Heerlen zitten kijken. Het viel ons daarbij op, dat wij met een veel lager aantal uren openstelling, meer bezoeken trekken dan het archief. En dan is zo'n archief toch ongeveer 200 werkdagen per jaar geopend. Wij hebben ongeveer 100 halve dagen beschikbaar. Wanneer je alles naar uren gaat omrekenen, dan heeft het stadsarchief 0,9 bezoek per uur en wij 4,9 per uur. Wij tellen dan nog niet mee de mensen die naar een lezing zijn gekomen of ons bezocht hebben op een open dag. Ook onze internetsite wordt redelijk goed bezocht. Tot en met 15 oktober telde de site 1.155 bezoekers in 2006.

Nu we aan de lange donkere avonden gaan beginnen, heb ik nog wel een tip voor mensen die ook meer van de geschiedenis willen weten. In ons land heeft de Koninklijke Bibliotheek de grootste verzameling kranten van Nederland. Men is daar nu gestart met een project om die kranten te digitaliseren zodat ze via internet te raadplegen zijn. Op dit moment staan er 350.000 pagina's van 4 landelijke kranten (periode 1910 – 1945) op het internet en zijn ze ook nog gratis te raadplegen.

Het adres van deze site is: <http://kranten.kb.nl> Veel leesplezier. Overigens kun je ook persoonlijke gegevens en rouwadvertenties vinden. Omdat er ook weer een nieuwe subsidie beschikbaar is gesteld, gaat het project door waardoor het aantal pagina's in de komende tijd verder zal toenemen.

In de loop der jaren is het aantal Nederlandse gemeenten geslonken van 1249 in 1820 tot 458 in 2006. Iedere onderzoeker komt op een gegeven moment wel een keer in de problemen of een plaats is niet meer te vinden of je weet niet in welke gemeente een plaats is opgegaan. Hulp wordt geboden in het Repertorium van Nederlandse gemeenten. Dit repertorium is als boek te koop (310 pagina's voor 45,00 euro). Je kunt het echter ook gratis downloaden via de link: www.knaw.nl/publicaties/pdf/20061061.pdf

Wij gaan ons opmaken voor 25 jaar gemeente Landgraaf en daarmee ook met 25 jaar Heemkundevereniging Landgraaf OCGL. Ik ga nog niet vertellen wat, maar wij doen in het komend jaar natuurlijk wel een paar

extra dingen voor onze leden. Verder zijn wij ook weer actief betrokken bij de viering van 25 jaar Landgraaf.

Graag wens ik namens het bestuur en onze vrijwilligers, al onze leden en hun familieleden een hele fijne decembermaand. Geniet van Sinterklaas en Kerstmis. Een hele fijne jaarwisseling maar boven alles een heel goed maar vooral gezond 2007.

Ter herinnering

Op 28 september 2006 is in de leeftijd van 79 jaar in Heerlen overleden ons lid Jo Ritzerfeld. Nieuwere leden zal de naam **Jo Ritzerfeld** wellicht weinig of niets zeggen, maar degenen die al wat langer lid zijn, weten zeker over wie we het hebben. In de afgelopen periode hebben we Jo nog slechts sporadisch gezien. Ons nieuw verenigingsonderkomen kon hij maar een paar keer bezoeken omdat het zich verplaatsen toch steeds moeilijker werd. Jo was altijd belangstellend en zeker niet bang om nieuwe dingen te leren. Ik herinner mij, dat hij op een gegeven moment met de mededeling kwam dat hij een laptop had aangeschaft. Hij ging op de computer aan de slag. Oudere leden hadden het ook wel over het "heertje", zoals ouderen nu eenmaal gewend zijn om bijnamen te gebruiken. Jo was iemand die ook voor de ander veel belangstelling had. Een sociaal bewogen man. Hij was onderscheiden met de zilveren ere-medaille in de Orde van Oranje Nassau.

Namens bestuur en leden wens ik zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen veel sterkte bij het verwerken van dit verlies.

Via een medewerker van het historisch centrum Heerlen ontvingen wij het bericht, dat Harrie Breuer overleden is en dat er in alle stilte afscheid is genomen. Veel mensen binnen de vereniging, zullen Harrie niet gekend hebben. Hij is vele jaren lid geweest van de Genealogische Werkgroep Waubach maar de laatste jaren moest hij toch afhaken. Wij wensen zijn nabestaanden veel sterkte.

*Het Bestuur wenst u
Prettige Feestdagen
en
een gezond 2007*

Rectificatie Deel 1 Leenhof

(Jo Schiffelers)

Soms kan het ook bij het controleren en bewerken van een artikel van een ander behoorlijk misgaan. In het eerste verhaal van Frans Houben stond een korte beschrijving van het kanon de "Dikke Bertha". Wanneer ik dat stukje, dat Frans uit een artikel had overgenomen, goed had gelezen had eigenlijk meteen een lichtje moeten gaan branden. Een kanon dat een granaat afschiet van 1,5 kilo maakt echt niet zoveel herrie.

Ons lid de heer Bruno Wandel uit Würselen, moet dan ook gedacht hebben, dat bij mij een schroef los zat toen hij het artikel las. Hij nam meteen de telefoon in de hand en belde mij om mij op de misser te wijzen. Daarna stuurde hij mij ook nog schriftelijke informatie. Ik ben hem erkentelijk voor deze moeite.

De naam "Dikke Bertha" is niet afgeleid van de vrouw van een officier, maar hij is afgeleid van de naam van Bertha Krupp von Bohlen en Halbach. Zij was de enige erfgename van Friedrich Alfred Krupp. Toen zij in 1906 de diplomaat Gustav von Bohlen en Halbach trouwde keurde de Duitse keizer het goed dat de naam Krupp voor de

adellijke naam van haar man kwam te staan.

Dan het kaliber van het kanon. Het kanon schoot granaten af van het kaliber 42 cm. Dat is heel wat anders dan een brisantgranaat uit de Tweede Wereldoorlog. Het kanon doorboorde de betonnen koepels van de forten van Luik alsof het niets was. Het zaaide dood en verderf en had een verwoestende werking voor woningen, fabrieken en vestingwerken. Ook Antwerpen, Ieper en Verdun kregen met dit wapen te maken.

Nieuw was ook de afstand die een granaat kon overbruggen: 120 kilometer. De encyclopedie WikipediA geeft aan dat het kanon op een afstand van 9 km doeltreffend was, maar die afstand was groter. Voor lichtere granaten wordt een afstand van 12 km genoemd. Ook wordt aangegeven dat de granaten een gewicht hadden van 900 kg. De heer Wandel gaf echter een gewicht aan van 1500 kg en daar zal eerder ook de misser van de 1,5 kg ingezet hebben. Van dit kanon zijn 7 exemplaren gemaakt. Later is nog veel zwaarder geschut ontworpen. Het kanon kon granaten van verschillend gewicht afschieten. Ze werden gemaakt van 810, 930 en 1160 kg. De zwaarste granaten werden het meest gebruikt.

In het internetforum Eerste Wereldoorlog heb ik nog enkele gegevens gevonden. Wanneer het kanon verplaatst werd (in het algemeen per trein) was er 10 uur nodig om het weer op te bouwen. Het woog 75 ton en had een levensduur van 2000 schoten. Per uur

konden 10 schoten worden afgevuurd. Het was niet alleen een heel karwei om het kanon te laden maar het moest ook kunnen afkoelen. De geschutbemanning bestond uit 140 mensen.

Kerstmis in de groene hel.

(Uit de kerkklok Nieuwenhagen, dec. 2005)

(In de barre winter van 1944-'45 woedde een van de smerigste veldslagen van de Tweede Wereldoorlog in het Hürtgenwald, vlak onder Aken. 70.000 soldaten sneuvelden of raakten zwaar gewond tijdens die "Allerseelenschlacht" in de groene hel. 55.000 van hen waren Amerikaanse GI's.

In zijn roman *Over the Road and into the Trees* uit 1950 schrijft Ernest Hemingway over het Hürtgenwald.: In het Hürtgenwald bevroren de doden en het was er zó koud dat ze met rode gezichten bevroren. De Amerikaanse schrijver was als oorlogscorrespondent in de groene hel terecht gekomen en volgde met zijn caravan het 22ste Amerikaanse Infanterie Regiment. Het Hürtgenwald, zo meldden de Amerikaanse Infanteristen, was nog bloediger dan "bloody" Omaha-beach enkele maanden eerder tijdens D-Day in Normandië. Niet voor niets spraken de GI's niet van Hürtgen maar van Hurtgen. Daar zit het woordje hurt in, Engels voor pijn en pijn werd er geleden tijdens deze veldslag die begin november 1944 begon en zou voortduren tot februari 1945.

Net zoals tijdens de Eerste Wereldoorlog in de loopgraven in Frankrijk het geval is geweest, werd er met de kerstdagen van 1944 op lager niveau een wapenstilstand van enkele dagen afgesproken om artsen en medisch personeel van beide kanten in de gelegenheid te stellen de vele honderden gewonden in de uitgestrekte bossen bij Vossenack te verzorgen. Tijdens dit korte bestand speelt het verhaal van de uit Aken afkomstige twaalfjarige Fritz Vincken en zijn moeder, die tijdelijk door vader Vincken, die bakker was bij het Duitse leger in het grensgebied, ergens in het Hürtgenwald in een boshut waren ondergebracht.

Op kerstavond stonden moeder en zoon op het punt met zijn tweetjes een pover kerstmaal te bereiden, toen er aan de deur werd geklopt. Buiten stonden twee halfbevroren Amerikaanse soldaten en in de sneeuw lag een derde soldaat die gewond was. Moeder had medelijden met hen en haalde hen naar binnen om mee te eten. De drie waren, zo bleek, hun eenheid kwijtgeraakt. Toen ze op het punt stonden te gaan eten, werd er geklopt. Deze keer stonden er geen Amerikanen, maar vier Duitse soldaten voor de deur. Zijn moeder bleef er rustig onder en zei tegen de Duitsers: "Luister eens, jullie konden mijn zonen zijn en zij daar in de hut ook. Een van hen heeft een schotwond in zijn been, de

andere twee zijn moe en hongerig. Net als jullie. Het is Heiligabend en hier wordt niet geschoten. Leg jullie wapens neer en kom binnen voordat die anderen alles hebben opgegeten." De stomverbaasde Duitse officier zei tegen zijn kameraden: "Doe wat ze zegt." Het resultaat was een vredig Duits-Amerikaans kerstmaal midden in de groene hel. Wij gaven elkaar de hand en moeder zei: "Maak alsjeblieft een einde aan deze oorlog." Een Duitse soldaat had rode wijn en brood bij zich en een van de Amerikanen poederkoffie en ananaspudding. Ook werd er onderling Eckstein- en Chesterfieldsigaretten uitgewisseld, terwijl in de verte het artillerievuur te horen was. Een andere Duitse soldaat verzorgde intussen de beenwond van de gewonde GI. Op kerstmorgen wezen de Duitsers de Amerikanen de weg terug op hun stafkaart en zij gaven hen een kompas mee, zodat zij niet opnieuw zouden verdwalen. Ten afscheid vielen de soldaten elkaar in de armen en vervolgens gingen ze terug de oorlog in. Misschien hebben ze later nog op elkaar geschoten.

Zover het waargebeurde kerstverhaal.

Fritz Vincken emigreerde in 1958 naar de Verenigde Staten, waar hij bakker werd. Hij heeft dit kerstverhaal, dat in 2002 in Canada als "A Silent Night" verfilmd werd, opgeschreven. Hij is in 1963 overleden, zijn moeder drie jaar later. De Duitse soldaten hebben de oorlog waarschijnlijk niet overleefd, twee van de drie Amerikanen wel.

Het museum "Hürtgenwald 1944 und in Frieden" ligt in Vossenack en is op zondagen geopend van 11.00 tot 17.00 uur.

Wie is wie in de kerststal?

De kerststal behoort al eeuwenlang tot de vaste ingrediënten van het kerstfeest. Het was Sint Franciscus die in 1223 als eerste een stal met beelden opzette. Maar vóór zijn tijd waren er al schilderijen met afbeeldingen van het kerstverhaal gemaakt. Iedereen kent de figuren ronde de kribbe. Maar hoe zijn ze daar beland en waar staan ze voor?

Kind Jezus: De centrale rol in het kerstverhaal is natuurlijk weggelegd voor het kind Jezus, wiens geboorte met Kerstmis wordt gevierd. Volgens het evangelie werd hij in een voerbak met hooi en stro gelegd. Zo wordt het kerstkind ook meestal afgebeeld. In de vroege kerk werd de kribbe ook wel als altaar of sarcofaag voorgesteld om de band met het Paasmysterie te leggen.

Maria: Maria is de moeder van Jezus. Haar aanwezigheid in de kerststal duidt niet alleen op de familieband, maar drukt ook de menswording van Jezus uit. Via de gewone vrouw Maria werd God mens.

Jozef: De figuur van Jozef is pas later in de kerststal opgenomen. Dit heeft te maken met de rol als voedstervader (niet-biologische vader). Hij wordt vaak peinzend afgebeeld, op een afstand van het kind. Soms ook als een oude man, die het gebeuren niet echt schijnt te begrijpen, om daarmee de maagdelijke geboorte te beklemtonen.

Herders: De herders behoren met de os en de ezel – nog vóór Maria – tot de oudste voorstellingen van het kerstverhaal. De basis hiervan is het idee dat Jezus de beloofde Herder voor zijn volk is. Later is men in de herders de armen en verstotenen gaan zien aan wie Jezus zich als eerste heeft geopenbaard.

Schape: Waar herders zijn, zijn ook schape! De evangeliën vermelden al dat de herders de wacht hielden bij hun kudde. De aanwezigheid van een lam vóór de kribbe, is ook een verwijzing naar Pasen: Christus als het Paaslam.

Os en ezel: Hoewel ze niet in de evangeliëverhalen voorkomen, behoren de os en de ezel tot de oudste toeschouwers in de kerststal. Hun aanwezigheid is gerechtvaardigd op basis van een tekst van de profeet Jesaja: "Een os kent zijn eigenaar, een ezel de kribbe van zijn meester; maar Israël weet van niets, mijn volk heeft geen begrip." (Jes. 1,3). Al in de derde eeuw – de tijd dat de eerste bijbelse voorstellingen werden gemaakt – belandden ze in de kersttaferelen. Dat is ook de periode waarin het Christendom de stiercultuur van Mithras en de ezelcultuur van Priapos gekerstend had. In sommige beschrijvingen wordt de os ook gezien als het beeld van het jodendom en de ezel als beeld van het heidendom.

Driekoningen: De bijbel spreekt van drie wijzen, in de nieuwe vertaling zelfs van magiërs. Het volksgeloof maakte er koningen van. Dat het er drie waren wordt afgeleid uit de drie geschenken: goud, wierook en mirre. De namen Caspar, Melchior en Balthazar stammen uit de 9^e eeuw. Volgens sommige verklaringen vertegenwoordigen zij de drie toenmalig bekende werelddelen.

(bron De Sleutel, dec. 2005)

Beste miensje

(kerstverhaal door Wiel Sijstermans)

Wie gier wit komme v'r korter bij miene verjaordig. Jieker jaor is d'r 'n fest ter iere va mich en ouch dit jaor, dink ich, zal dat fest herhaold gaon waere. Ronk dizze tied zint vaol luuj aan 't winkele vuer aete en gesjenke. D'r zint vööl program-anonces, reclames en op de mietste plaatsje in de welt hant de luuj 't druever dat miene verjaordig ummer korter en korterbij kumt. 't Is richtig sjoen um te wieete dat winnigstens ins in 't jaor de luuj an mich dinke.

Zoeë wie gier wit, begos 't viere va miene verjaordig vööl jaore truuk. In d'r aavang sjeen es of de luuj 't begrepe en dankbaar waore vuer al wat ich vuer don gedao houw evver huustedaags sjiene vaol miensje de reje van 't fiees neet mij te waete.

Famielje en vrung komme same en hant vaol sjpas, maer me kint de betaekenis neet mij van 't fest. Ich herinner mich, dat veurig jaor 'n groeet fest waor ter iere va mich. D'r dusj sjtong vol mit lekker aete, pastete, freut, chocolaat en num maer op. De aakleijing waor sjiek, d'r looge zoegaar sjoen verpakte gesjenke.

Evver wit 'r, ich waor neet genuud. Ich waor d'r ieregast maer me houw vergaete mich 'n oetnuediging te sjikke. 't Fest waor vuer mich, mae wie d'r groeete daag dao waor hant me mich boete laote sjtaon. Ze makte mich de duur vuer de naas toe.....en ich woorl zoeë gaer herin um aa te sjuuve aa dae lekkere dusj. Evver ierlik gezag, 't verwongerde mich nieks want de letste jaore dooge ze de duur ouch al vuer mich toe. Wie ich neet mij genuud woert, han ich besjlaote um sjiekum herin te gaon aohne vööl baheij en han mich in inne eck gesjalt.

Me waor aan 't zoepe. Innige va dön waore ezoe vol, ze vertilde zich wietse en lachte um al, die houwe sjpas. Ongerins kaom inne dieke kael herin, gans in 't roeed mit inne lange witte baard, zoeë 'ne puntmutsj op wie 'n auvermenke en kaekend: "Hohoho!" 't Leek esof hae gezaope houw. Hee zaot op d'r sofa en de kinger vaegde op 'm aaf. Juus of 't fes ter iere va hem waor. D'r woerte gesjenke oetgedaeld, nuusjierig woerte ze aop gemak. Wie ze näüj aop waore han ich ins geloerd of d'r ouch get vuer mich bij zoot. Zegk ierlik, wie zouwt gier uch veule es gier woos 't waor uche verjaordig en da kriegt jiekerinne gesjenke en me kriegt selber gein.

Daonao ging me aa ghen dusj en waor aan 't sjmikkele van al dat lekkers, maer vuer mich waor ginne sjtool mij dao; ich wil zjwiege van

'n kotlet. Toen iesj han ich begriepe ich waar neet gewunsjt en han mich sjtil voet gezeikt.

Jieker jaor waerd 't sjlummer. Ummer miej luuj dinke alleinig nach maer aa aete, zoepe en gesjenke en niemes dink aa mich. Evver dis maol wil ich, dat gier mich toe laot um in uch laeve te komme. Ich houp, dat gier uch 't feit herinnert, dat ich miej da 2000 jaor truuk op de welt kaom um mien laeve vuer uch te gaeve aan 't kruutz um uch te redde en dat gier mich geleuift mit gans uch hart. Ich wil get mit uch daele. Umdat vaol luuj mich neet oetnuedige vuer hun fiees, hout ich 'n eige fiees. Zo'n groet fiees, dao kint zich niemes 'n dinkbild va vorme. Ich bin nog volop aa de gang mit vuerbereiding d'rva.

Op dit ougenblik versjik ich de oetnuediginge. D'r is d'r ouch inne vuur dich bieje. Ich wil gaer wieete ofs te kumps. Zoeedat ich 'n plaetsjke kin reserve en diene naam mit gouwe lettere kin vermelle in mien groet gastebok. Allein, die in dat bok sjtaont maage op dat fiees komme. Dieginnige die mich gein antwoert gaeve op mien oetnuediging motte boete blieve. Bereid dich good d'rop vuer want wen al vaerdig is zals doe mit maage, doe, mit dat groet fest, Ich houp bis vlot. Ich hout van uch.

Jezus.

Januaar

(Huub Erkens)

*Der wink kunt van Egelse 't is koat vuur te vrekke
het weed wer tied vuur ing extra dekke,*

*'t Had och gesneid ee schon wit laake
de kinger probere inne schneiman te maake.*

*Dat wilt nog nit klappe, der snei is te los
dea wilt nog nit plekke, dat kunt durch der vros.*

*Ich han ze geroane mar ing sliepbaan te maake,
wat minste wat ze zagte die snake.*

Sliepe wat is dat, glije zul je bedoelen.

Ich dink hoat mar de moel huur op dich te kweéle.

Der pap van der jong kunt mischien oet Heéle.

Hoe vulden we vroeger onze winteravonden?

(uit de Natuurgids 2004, bewerkt door Harrie Mulders)

Met "vroeger" bedoel ik de jaren tussen 1940 en 1955. Hierin is dominant de Tweede Wereldoorlog vertegenwoordigd en de tijd hier vlak na. Op het einde van de oorlog was het 's avonds "spertijd". Men mocht toen 's avonds na acht uur niet meer op straat zijn of men moest hiervoor permissie hebben van de bezetter. Men was er toen extra op aangewezen de lange winteravonden binnenshuis door te brengen. In die tijd waren er meest grote gezinnen, voor ons tegenwoordig begrip, van 4-6 kinderen met uitschieters naar 10 tot 12. De gezelligheid werd er wel door verhoogd. Wat deden we zoal?

Huishoudelijke Werkzaamheden: Het grootste part van de huishoudelijke werkzaamheden kwam neer op het vrouwelijk deel van het gezin. Het mannelijk geslacht zorgde voor het brandend houden van de kachel zodat het lekker warm bleef. De vrouwen zorgden voor een heerlijk kopje koffie, thee of een glas fris. "Echte" koffie was er in de oorlog niet te krijgen. Men had een surrogaat gemaakt van cichoreiwortels dat op smaak gebracht werd met Buisman uit de kleine blauwe busjes. Melk zorgde voor heerlijke vellen op de koffie. Brrrr... Verder vrouwenwerk was breien, haken, borduren, en naaien. In die tijd bestond het naaien meestal uit verstelwerk. Alles werd opgelapt tot het op de draad versleten was. Nieuw spul was op de bon of slecht te krijgen. Sokken met gaten erin, werden niet weggegooid zoals tegenwoordig het geval is, maar tot in den treuren gestopt. Zondagsavond moest op tijd de was gekookt worden en als het op maandag regende moest de was vaak in de avond om de kachel gedroogd worden en daarna gestreken. Truien en vesten werden soms uitgetrokken, de wol op een plankje gewikkeld, nat gemaakt en achter de kachel gedroogd. De draad werd hierdoor weer glad en je kon er opnieuw mee breien. Zo maakte men van twee oude exemplaren weer één nieuwe. Een werkje waar ik vaak voor gecharterd werd, was het ophouden van een stréng wol of katoen zodat moeder of zus er weer knotten van konden draaien. Een vaste prik voor de zaterdagavond was, voor ons kinderen, de wekelijkse wasbeurt in de teil. Eerst de kleintjes erin en dan de groteren. We kregen hierna onze pyjama aan en mochten wat langer opblijven. Dit gaf een heerlijk gevoel.

Nuttige dingen doen: Gestudeerd moest er vroeger ook al worden. Op de lagere school was dit nog maar weinig maar later op de middelbare school werd het serieuzer. De les werd overhoord door een oudere broer of zus waarbij hulp bij wiskunde of taalproblemen altijd welkom waren. Op rustige avonden werden brieven geschreven aan familie en bekenden. Een telefoon om met elkaar contact te houden had nog bijna niemand. Er werden ook veel boeken gelezen die bij de parochiale bibliotheek geleend werden tegen een kleine vergoeding. De indianenboeken van Karl May werden, door ons jongens, letterlijk opgevreten maar boekjes van Dick Bos moesten stiekem gelezen worden. Werd je betrapt dan was je het boekje kwijt (ging de kachel in) en volgde er nog een flinke straf.

Seizoensgebonden zaken waren met Sinterklaas het maken van surprises, pakjes en gedichten. Met Kerstmis en Pasen waren het voornamelijk decoraties maken van groen, bloemen en linten. Met Kerst kwamen er stevast neppaddestoeltjes in en met Pasen de dito kuikentjes. De kerstboom werd op kerstavond met z'n allen opgetuigd nadat vader hem overdag in een emmer zand had gezet en naar binnen gebracht. Wat ook zeer nuttig was, was het vangen van luizen, neten en vlooiën. Iedereen had ze in de oorlog door de slechte hygiëne. Dit kwam door gebrek aan zeep en zeepoeder. Voor de handen en in het bad had men imitatiezeep, voor de was de stukken Sunlightzeep. Deze werd in plakken gesneden, in een klopper gedaan en door kloppen in het water opgelost. Voor luizen en neten vangen had men een speciaal luizenkammetje met heel fijne tanden. Men kamde ze op een zwarte doek zodat ze goed zichtbaar waren en drukte ze met de nagel dood. Het middel tegen luizen was ook wel het insmeren van het hoofd met azijn of luizenwater. Het stonk erg zodat iedereen kon ruiken dat je ze had. Je schaamde je er enorm voor. In veel katholieke gezinnen werd elke avond de rozenkrans gebeden. Intenties hiervoor waren er zat.

Individueel vermaak: Uiteraard hadden we wat speelgoed om mee te spelen. Het was meestal zelf gemaakt en van hout. Er werd driftig met papier gevouwen en geplakt. Stijfsel was ons plakmiddel ook al kon je met een halfgare aardappel ook goed plakken. Hele kleurboeken kleurden we vol. Allerlei tekeningen produceerden we en soms werden ze met waterverf van een kleurtje voorzien. Later werd met de figuurzaag poppetjes en beestjes uitgezaagd. Het maken van legpuzzels was ook een individueel vermaak.

Gezelschapsspelletjes: Spelletjes waren er in overvloed. Laat ik er eens een stel opnoemen: Mens erger je niet, halma, monopoly, mikado, domino, en ganzenborden. Vele ervan zijn tijdloos gebleken en worden nu nog gespeeld. Er waren altijd winnaars en verliezers. De één kon goed tegen zijn verlies, maar sommige hadden er veel moeite mee. Bij pandverbeuren kreeg je de gekste opdrachten om jouw ingezette pand terug te verdienen. Dammen en schaken vereiste een wiskundig geheugen om een aantal zetten vooruit te kunnen denken. Mijn oudere broer was een verwoed schaker. Hij was lid van een schaakclub en speelde thuis als oefening, allerlei situaties na uit een dik schaakboek. Edoch, hij moest een onvoorspelbare tegenstander hiervoor hebben. Daarom leerde hij mij al vroeg de beginselen van het edele spel. Op zondagavond konden we terecht in het patronaat waar allerhande spelletjes gespeeld konden worden; ook was er een tafelyoetbalspel of biljarttafel waar op geoefend kon worden. De kapelaan hield er af en toe toezicht. Wat heel veel thuis bij ons werd gedaan was kaarten. We kenden een massa spelletjes als liegen, zwarte pieten, hartenjagen, pandoeren, klaverjassen, rikken, toepen, een en twintigen, jokeren en pesten. Voor alles moest je medespelers hebben maar een patience kaartje leggen kon je ook in je eentje. Zwarte pieten moest je echt met een groepje doen. Hij of zij die de zwarte piet overhield (schoppenboer) werd in zijn gezicht zwart gemaakt met roet uit de kachel. Het kon ook afgekocht worden door iedereen wat te betalen. Bij het scrabbelen werden de stomste woorden verzonnen. Bij onenigheid hierover moest men een woordenboek raadplegen om uitkomst te bieden.

Om naar te luisteren: Allereerst werden er, gezellig om de kachel, gezeten, de sterke verhalen verteld en moppen getapt. Waren deze moppen ook maar iets aan de schuine kant dan greep mijn moeder in en kreeg de verteller een reprimande. Radio's moesten in de oorlog ingeleverd worden bij de bezetter om te voorkomen dat je naar de vrije zender "Radio Oranje", vanuit Engeland uitgezonden, luisterde. Stiekem in achterkamertjes of op zolders werd er toch naar geluisterd met een verborgen exemplaar. Radiodistributie, met een gecensureerd vast kabelnet met maar enkele zenders, was wel toegestaan. We luisterden ermee naar hoorspelen, operettes en de Bonte Dinsdagavondtrein met het komische duo Snip en Snap. Op zaterdagavond was er het amusementsprogramma "Negen heit de klok" en de dagsluiting steevast met de preek van pater Henri de Greeve van de Bond zonder Naam.

Deze bond was bekend om de uitgave van een maandelijks stichtelijke spreuk. Hij hing in bijna ieder huis.

Zingen en dansen: Heel wat werd er afgezongen thuis. Het waren veelal treurige en melancholieke deuntjes met titels als: Achter aan het stille klooster; Aan het strand stil en verlaten; Daar bij die molen; Waar de blanke top der duinen, en Op de grote stille heide. Er waren ook schoolliedjes uit de zangbundel van Cantecler: Kun je nog zingen, zing dan mee. Sinterklaas had zijn eigen liedjes, nu nog bekend, met Sinterklaas kapoentje; Zie de maan schijnt door de bomen, of Daarginds komt de stoomboot uit Spanje weer aan. Met Kerstmis zongen we, onder de met kaarsjes versierde kerstboom: Stille nacht, heilige nacht en De Herdertjes lagen bij nachte. Dan nog het dansen. Mijn broer en zussen waren op dansles. Thuis werd er geoefend. De kamer werd leeggeruimd, het tapijt opgerold, de lamp opgebonden en gedanst op de muziek van een koffergrammofoon. De grammofoon moest geregeld opgedraaid worden, hij liep namelijk op een veer, anders stakte de muziek midden in een dans.

Conclusie: We hadden het in de oorlog en de tijd erna niet erg breed. Er werd hard gewerkt maar de ontspannen sfeer 's avonds met z'n allen om de tafel vergoedde veel. Er was veel meer saamhorigheid dan tegenwoordig. Iedereen kende iedereen en men was tevreden met het weinige dat men had. In die tijd werd ook niets weggegooid. Alles kon gebruikt worden. Daarom doet het mij deugd dat er steeds meer recyclingwinkels komen. In die tijd was er ook meer sociaal gevoel. Door de naoorlogse huizenbouw en de komst van televisie, auto, computer is er veel van dit, in mijn ogen, waardevol goed verloren gegaan. Soms ken je je eigen buurman of buurvrouw niet meer en de gezelligheid wordt niet meer thuis gezocht. Erg jammer!

Feesten uit de jaarkalender

(Jo Schiffelers)

Sinterklaas

Over de oorsprong van Sinterklaas bestaan twee theorieën: een germanistische die in hem een gekerstende Germaanse godheid ziet en een christelijke. De eerste is een product van de negentiende eeuwse

belangstelling voor de Germaanse cultuur en haar erfenis in de huidige tijd. Deze theorie heeft de christelijke theorie zelfs lang verdrongen. Sint Nicolaas is in werkelijkheid een vereenzelviging van twee personen: de bisschop van Myra uit de 4^e eeuw waarvan in feite niet meer bekend is dan wat legendes aan hem toedichten en een naamgenoot en college van het eveneens in Lycië (Klein-Azië) gelegen Pinara. Als gevolg van een van de legendes werd hij de beschermheilige van ongetrouwde meisjes, die aan hem een vrijer vroegen. Vandaar het gebruik om met Sinterklaas vrijers van speculaas of taaitaai te geven of harten van borstplaat of marsepein. Verder is hij de schutspatroon van kinderen en scholieren. De viering van Sint Nicolaas bleef in het begin beperkt tot het oosten. In de loop van de zevende en achtste eeuw kwam de cultus in Italië en drong via de Noormannen naar het noorden. Door de kruisvaarders werd hij beschermheer van reizigers en zeelieden. Vandaar het groot aantal Sint Nicolaaskerken in plaatsen met een haven. De oorsprong van het Nederlandse feest ligt in de middeleeuwse Franse kloosterscholen waar op Onnozele Kinderen (28 december) een kinderbisschop werd benoemd die zijn medeleerlingen over hun gedrag uithoorde: wie zoet was kreeg lekkers, wie stout was de roe. Op de een of andere manier moet deze traditie naar 6 december zijn verplaatst, de naamdag of eigenlijk de sterfdag van Sint Nicolaas. In de populaire uitleg van de germanistische school was Sinterklaas vooral een vruchtbaarheidssymbool. Door de Germanen werd het grote Wodanfeest gevierd dat ook elementen in zich had opgenomen van het feest ter ere van Freir, de god van geschenken en vruchtbaarheid. Wodan, de oppergod was dan bijzonder gekleed. Hij droeg ook bijvoorbeeld een wijde mantel en een lange witte baard. Hij reed op een schimmel en ging dikwijls vergezeld van de zwarte Nörwi, een rijmende reus, die met een roe vooral vruchtbaarheid bracht. De schoorsteen die altijd open was, was de verbinding met de geestenwereld. Pepernoten herinneren aan noten en erwten die als erotische zinnebeelden golden en speculaas herinnert aan "speculator" (veldheer: Wodan dus) of "speculum" (spiegelbeeld van de aanstaande man om wie de jonge meisjes de god Freir vroegen). Toch is het maar de vraag of dit zonder meer opgaat. In de huidige tijd gaat we er eerder vanuit dat de oorsprong van ons feest bij de kinderbisschop in de Noordfranse kloosterscholen ligt. Zwarte Piet, de schimmel en de schoorsteen zijn dan latere toevoegingen.

De oudstè gegevens over de viering van het feest in Nederland komen uit een stadsrekening uit 1360 van de stad Dordrecht. Op "Nyclaesdach" waren de kinderen vrij van school en kregen wat geld om het feest te vieren. In de Sint Nicolaaskerk in Utrecht werden al vanaf tenminste 1427 op sinterklaasavond enkele schoenen met wat geld gevuld en aan de armen geschonken. In de loop van de tijd is het feest naar de huiselijke kring verplaatst. Vermoedelijk nam als gevolg van de reformatie de viering van Sint Nicolaas als heilige steeds meer toe, terwijl het in de rest van Europa steeds onbelangrijker werd. In feite is Nederland het enige land met een Sinterklaasviering. Het is maar de vraag of kinderen altijd zo blij zijn geweest met de kindervriend. Veel kinderen waren bang en werden bang gemaakt. Er zijn afbeeldingen bekend waarbij een kind van Sinterklaas een aframmeling krijgt of in de zak wordt gestopt. De eerste verandering komt op gang in 1934 wanneer gestart wordt met de officiële intocht van Sinterklaas. Het duurde echter nog tot na 1950 voordat Sint en Piet echte kindervrienden worden. Of zwarte Piet nog lang zal bestaan is de vraag nu er steeds meer stemmen op gaan over discriminatie. Ook past een en ander niet meer zo in de huidige opvoeding van het kind en dan zullen we het nog maar niet hebben over de zware concurrentie van de kerstman.

Kerstmis

In de Katholieke Encyclopedie uit 1952 staat dat de onbekende geboortedatum van Jezus Christus in de vierde eeuw met opzet op 25 december is geplaatst, ter kerstening van een heidens feest ter gelegenheid van de geboorte van de onoverwinnelijke zon. Als typisch christelijk worden naast de specifieke liturgie met de nachtmis als hoogtepunt, alleen vermeld dat de kribbe in de kerk in de veertiende eeuw voor het eerst is gesignaleerd. Men ging zelf uit van een mengeling van oud heidense en christelijke elementen. Het huidige kerstfeest is naar alle waarschijnlijkheid een uitvinding van de moderne burgerij. De kerstboom deed bijvoorbeeld pas in het midden van de negentiende eeuw zijn intrede. Er wordt in 1837 voor het eerst over gerept. Ook in Duitsland was de boom toen een recentelijk verschijnsel. Omstreeks 1900 was de kerstboom nog maar in enkele gezinnen bekend. Zelfs rond 1940 was de boom nog nauwelijks populair te noemen. Kerstboom en kerststalletje zijn symbolen van een nieuwe huiselijke viering met de overdadige maaltijden, fijne dranken en het uitwisselen van kerstwensen met postkaarten.

Oud en nieuw

Sinds 1575 vieren we in Nederland nieuwjaar op 1 januari. Voor die tijd waren er verschillende momenten in gebruik en die zorgden natuurlijk voor de nodige verwarring. Vermoedelijk hebben de oorspronkelijke bewoners van onze streken helemaal geen vaste kalender gehad en werd er een midwinterfeest gevierd vanaf de dag die zij voor de kortste van het jaar hielden. Die tijd werd de "joeltijd" genoemd en duurde twaalf nachten. Wanneer we de Romeinse maandaanduidingen volgen dan duurden die twaalf nachten van eind december tot begin januari. De Romeinen zelf vierden het nieuwe jaar in het begin op 1 maart. Bij invoering van de zogenaamde Juliaanse kalender door Julius Caesar werd 1 januari nieuwjaarsdag. Door de verbreiding van de Romaanse cultuur zien we steeds meer 1 januari als nieuwjaarsdag overgenomen worden. Aanvankelijk probeerde de kerk een andere datum te krijgen. Eerst werd Pasen voorgesteld, daarna Epiphanie (het latere Driekoningen), vervolgens Kerstmis en tenslotte de eerste dag van de advent. Zelfs Maria Boodschap is nog aan bod geweest. Voor Nederland heeft de Spaanse landvoogd Requesens de knoop echter doorgehakt. Het kerkelijk jaar bleef uiteraard bestaan, maar verloor maatschappelijk wel aan betekenis.

Oud en nieuw werd oudtijds gevierd met samenzang, maskerades, maaltijden, heilwensen, optochten en vuren. Daarbij werd vermoedelijk veel lawaai gemaakt en werden offergaven gebracht. Het afsteken van vuurwerk in onze tijd is daar zeker nog een overblijfsel van. Vermoedelijk heeft de kerk daarom ook Kerstmis en Driekoningen dichtbij de "heidense" feestvreugde geplaatst. In de zesde eeuw werd rond nieuwjaar zelfs een driedaagse vasten voorgeschreven. Dat had echter geen enkel resultaat en daarom werd de besnijdenis van Jezus Christus op 1 januari gezet. Nieuwjaar is dus nooit een kerkelijk feest geworden, maar juist een wereldlijk feest. In de loop van de jaren is het feest natuurlijk wel veel meer ingetogen en huiselijker geworden. In onze tijd zien we mengvormen van de viering in huiselijke kring of de viering in al dan niet grote horecagelegenheden. Drank heeft altijd een belangrijke rol gespeeld.

Het zogenaamde nieuwjaarszingen was een vorm van bedelen. De armen trokken dan langs de huizen om iets vragen of zelfs te pakken. Soms was het gewoon stelen en het was niet gek dat daar steeds strenger tegen werd opgetreden. In de negentiende eeuw ontstaat in feite een hausse in het leuren met almanakken en gedrukte nieuwjaarswensen.

*Hierbij enige foto's van
de feestavond van 3 nov.*

Overzicht feestzaal

***Wiel Sijstermans
en
May Quaedflieg***

Overzicht feestzaal

De Basisschool "Het Valder" op bezoek.

*Twee "jonge" onderzoekers aan het werk
(met bril Myrthe Heugen en
Rianne Dekker)*

Iedereen probeerde op de een of andere manier wel een fooi te krijgen. Nu herkennen we dat nog in de nieuwjaarswensen van de krantenjongen of de jeugdigen die weekbladen bezorgen. Op het platteland bleven de oorspronkelijke gebruiken natuurlijk langer bestaan. In enkele plaatsen is nog het nieuwjaarszingen en in Overijssel een nieuwjaarsoptocht. Ook werd rëndgetrokken met foekepotten of rommelpotten. Het afsteken van vuurwerk is algemeen. Chinees vuurwerk is pas na de tweede wereldoorlog populair geworden. In de tijd dat het bezit van vuurwapens nog niet verboden was, werd er veel geschoten. Zelfs met kanonnen. Toch is dit lawaai maken ook een hele tijd minder geweest. Mensen zaten thuis en wensten elkaar nieuwjaar wanneer de klokken begonnen te luiden en de sirenes te loeien. Nu zien we enorm veel mensen na middernacht naar buiten trekken met allerlei soorten vuurwerk van vuurpijl tot allerlei lawaai makende soorten. Daarna blijft men vaak niet thuis maar trekt men naar buiten, naar anderen of naar de horecagelegenheden. Misschien zijn onze kleine gezinnen nu wel te klein geworden voor een viering in de huiselijke kring en is men op zoek naar een vorm van gezelschapspret.

Driekoningen

Je kunt het je in de huidige tijd bijna niet meer voorstellen, maar Driekoningen was ooit een populairder feest van Sinterklaas. In oorsprong was het een feest voor kinderen. De oorsprong van het feest is niet helemaal duidelijk. Er valt veel te zeggen voor een Germaans feest. Wanneer je op de Romeinse kalender kijkt dan is 6 januari het einde van de Germaanse joeltijd, die op 25 december begon. De zogenaamde 12 nachten. Het einde moest de zon terug laten keren en daarvoor werd dan kabaal gemaakt en werden vuren gestookt. Vreemd genoeg telden de Germanen niet in dagen, maar in nachten. Er is ook wel sprake van een Romeinse oorsprong en met name wijst men dan op het koningsspel. De Romeinen vierden in de eerste helft van december het feest van Saturnus. Tijdens deze feestdagen stond de wereld op de kop. De meesters werden tijdelijk slaven en de slaven tijdelijk meesters. Daarbij nam de "rex bibendi", de drankkoning een belangrijke plaats in.

In het kerkelijk feest duurt het een hele tijd voordat er sprake is van drie koningen. De bijbel spreekt over drie wijzen. Tot de vierde eeuw vierde de kerk op 6 januari de geboorte, doop van Jezus of liever gezegd zijn verschijning als godheid. Vervolgens werd de geboortedatum verschoven naar 25 december. Pas vanaf de 9^e eeuw worden de wijzen koningen genoemd en krijgen ze een naam en wordt ook de afkomst

aangegeven. Caspar komt uit Europa, de Moor Melchior uit Afrika en Balthasar uit Azië.

Het feest van Driekoningen kwam in onze streken uiteindelijk pas in de twaalfde eeuw tot bloei. Door invloeden van predikanten verdween de viering van het feest in grote delen van het land en bleef in feite alleen nog in het katholieke zuiden in stand. Maar ook in het zuiden is er nog amper sprake van de viering van Driekoningen als kinderfeest.

Carnaval

Carnaval is een feest dat er niet altijd is geweest. Op een gegeven moment is het zelfs compleet verdwenen geweest. Carnaval is in elk geval al een heel oud feest. Het is niet uit te sluiten dat het teruggaat tot in de tijd van de Germanen. Ook dit feest is op een gegeven moment onder kerkelijke invloed komen te staan. Omdat de kerk niet bij machte was om dit oude gebruik te verbieden, plaatste zij het vóór Pasen en de periode van 40 dagen vasten. Daardoor slaagde zij er in om de feestviering geleidelijk terug te dringen. Een van de hoogtepunten van het feest lag in de late middeleeuwen. Het woord carnaval werd in de 17^e eeuw voor het eerst gebruikt. Optochten in de vorm van een kinderbisschoppen waren er al in de 14^e eeuw en bleven ook tot in de 17^e eeuw duren. Het was een feest van de omgekeerde wereld. In de 18^e eeuw kwam een einde aan het feest. Zat de katholieke kerk er al mee in haar maag, voor de reformatie was het helemaal uit den boze. Vooral het verkleden, maskers dragen, grimeren was een doorn in het oog. Onherkenbaar als men was, kon men immers makkelijk misdrijven begaan. Met name de schilders hebben veel vastgelegd om ons te laten zien hoe carnaval in die tijd gevierd werd. De kerken en de staat hebben er gezamenlijk veel aan gedaan om carnaval helemaal te verbieden en al zeker omdat in het zuiden vastenavond wel was blijven bestaan. In Breda is in 1849 een complete oproer geweest, in Den Bosch greep de marechaussee nog in, in 1919 en in Sittard waren er zelfs nog rellen in 1932. Door al overheidsingrijpen kreeg ook de katholieke een enorme tegenzin tegen het feest.

De grote ommekeer komt uit Duitsland waar aan het begin van de 19^e eeuw carnavalsverenigingen door de burgerij werden opgericht. Het middeleeuws feest werd als voorbeeld gekozen. In Limburg ontstonden ook vroeg verenigingen zoals in 1839 in Maastricht en in 1842 in Venlo. Het model van feestvieren werd overgenomen in Duitsland. De verenigingen ondervonden aanvankelijk een enorme tegenwerking van kerk en overheid. Dat veranderde heel geleidelijk. Pas na de tweede

wereld oorlog gaan gemeentebesturen er toe over om de prins in te halen en de sleutel over te dragen. De optocht werd een prestigeobject met vaak de burgemeester of pastoor als beschermheer. Pas vanaf die tijd is carnaval weer naar een volksfeest gegroeid. Dat is natuurlijk niet vreemd na die periode van oorlog. Maar er kwam ook een drang naar vrijheid en democratie. Daarom zie je bij carnaval ook het politieke sociale systeem in thema's naar voren komen. Misschien kun je wel zeggen, dat wat carnaval voor het zuiden is, de provo voor het noorden was. Ook nu zie je weer een kentering. Veel mensen gebruiken de carnaval voor een korte vakantie, maar de echte carnavalsvierder viert het feest het hele jaar rond.

Der sjeet

*Wen ich zoë in 't book van ; Alles um der Sjeet : bin aan 't blaare,
bin ich vroë dat me op zoeng maneer dinger van vreuger kan beware.
Dan ziën ich gebouwe woa ich vreuger erin en eroet bin gelope,
en woa de here van de geminde meenete dat ze die beëter koëte slope.
Zoë hant ze mit en mit der ouwe sjeet aafgebroake,
en um volgens hön in ee neuj jeske gestooke.
Dat jeske liekt och wer oet der moëde,
want ze breëke wer aaf wat vuur viëtig joar teruuk gebowd is woëde.
woa schun boerderije gestaange houwe,
doa goonge ze Achter de Winkel bouwe.
't Schient dat dat och al zie geld op gebrach hat,
want dat likt ongertussche och al ee paar mond plat.
Noen koome wer uveraaf appartemente,
alling is 't de kunst um luuj te vinge mit cente.
En biste dan in zoë dink goa woëne ,
mis doe der gaat mit de slaat en de frische boëne.*

Hub Erkens, Sjaasberg

Lezen

*Wsit u dat het met leezn neit utimakat in wklee vlogrode lrtetes saaln?
Als de ertsee en de lattsae leettr van een wrood maar geod saaln,
brijgept u gowoen wat er wrodt beeldod.*

Activiteiten 2007

Donderdag 8 febr. 19.30 uur Inne Koelpiet i hats en neere
Wim Schoenmaekers/Wiel Sijstermans

April juiste datum volgt nog Jaarvergadering

Donderdag 19 april 19.30 uur Evakuatie Kerkrade
Huub Schetters

Donderdag 24 mei 19.30 uur Limburgse soldaten onder
Napoleon, Jean Coenen

Donderdag 21 juni 19.30 uur Kueb va Heele
Hubert Haenen

Zondag 9 sept. Open Dag; Monumentendag

Zaterdag 22 sept Excursie Limbourg

Donderdag 4 okt 19.30 uur Samen naar de Gladiatoren
Sjef Born

Vrijdag 9 nov. 19.30 Verenigingsavond

Vrijdag 30 nov. 19.30 Presentatie Fotoboek

Donderdag 13 dec. 19.30 Geboare verteller
Paleografie op dinsdagen: 16 jan, 13 febr, 13 mrt,
10 april, 8 mei en 12 juni van 19.30 tot ± 21.00 uur.
Mogelijk nog een aparte middag/avond in verband met
25 jaar Heemkundevereniging Landgraaf (O.C.G.L.)

Uit de geschiedenis van de woonwijk Leenhof.

Deel 2

(Verhalen opgetekend door Frans Houben, bewerkt en waar nodig aangevuld door Jo Schiffelers).

In gesprek met Gerrit de Haan.

Gerrit geboren in 1930, komt uit een gezin van 10 kinderen. Met 5 jaar gaat hij naar de Kleuterschool St. Theresia en daarna komt hij op de O.L. Vrouweschool in Leenhof.

"Ik kan me nog goed herinneren dat we een streng katholiek gezin waren en dat we elke morgen naar de kerk moesten. Ik probeerde altijd te treuzelen, maar mijn moeder was daar radicaal in. Als je niet klaar was, werd je de deur uitgezet, je schoenen en kousen werden naar buiten gegooid".

Zondags moesten we naar de hoogmis en 's middags naar het lof. Meestal gingen we dan in het Kapellerbosje spelen. Als de mis was afgelopen renden we naar de kerkdeur en vroegen aan een

vriendje waar de pastoor over gepreekt had, zodat ik het thuis kon vertellen.

"Ik deugde in die tijd niet. Leren vond ik verschrikkelijk en saai. Op het schoolplein stonden lindebomen, Tijdens de les keek ik altijd naar buiten en zag de bladeren groeien en later weer afvallen.

Vaak kreeg ik straf. Thuis kon je er niet mee aankomen want dan kreeg je ze "gereten"(pak slaag).

Complete schoolbevolking van Leenhof bij een feestelijke gelegenheid 1909

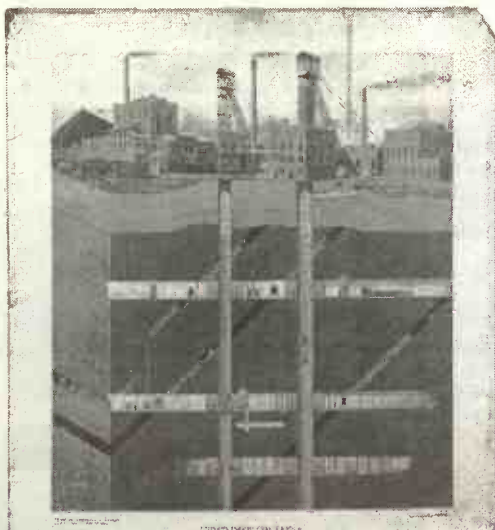
"We waren eens aan het spelen in het Tichelbosje. In de verte zagen we Mijnpolitie van Ooyen aankomen fietsen. Hij reed het bosje omhoog en kwam richting ons. Wij verstopten ons tussen de struiken. Van Ooyen zette zijn fiets tegen een boom en ging verder het bos in.

Cobus Verwoert en ik slopen naar de fiets, draaide het ventiel uit de band en verstopten ons weer.

Bij zijn terugkeer, stapte hij op de fiets en reed de boshelling naar beneden. Halverwege viel hij bijna van de fiets af, sprong eraf, vloekte en keek naar de band.

Daarna kwam hij richting ons zoekend naar het ventieltje. Ondertussen had hij ons opgemerkt, kwam al vloekend op ons af. We konden niet meer weggomen.

Cobus Verwoert stond op en liep naar hem toe en zei dat hij het ventiel gevonden had.

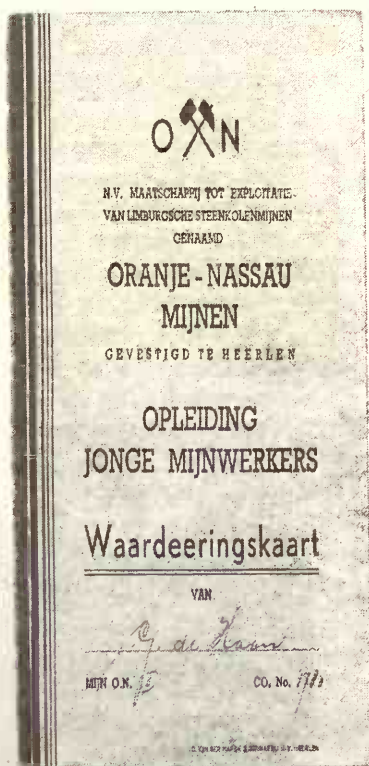
Joep van Ooyen wist nu hoe de vork in de steel stak. Je kunt je voorstellen dat de hel toen pas echt losbrak". In de oorlogstijd hebben we ook heel wat uitgevreten. Wim Meyer had handgranaten gestolen. Met vier jongens zijn we over het spoor geklommen bij de Witte Kolonie.

We spraken af dat we tegelijkertijd de pin uit de handgranaat zouden trekken en zouden weggooiën aan de andere kant van het spoor. Zo gezegd zo gedaan. We beseften toen niet wat er had kunnen gebeuren als aan de andere kant van het spoor iemand had gelopen. Op de harde knallen kwam iemand van de OD (orde dienst) af, al schietend in het rond onderzocht hij wie dit gedaan had. Gelukkig hadden we ons verstoep in een van de tuinen van de Leenhofstraat.

Verder groeven we kruit uit dat begraven lag op de wei van de hoeve van Leenhof.

De Amerikanen hadden daar hun kanonnen staan. De soldaten moesten de hulzen vullen met kruit, de hoeveelheid was afhankelijk hoe ver het projectiel weggeschoten moest worden. Meestal bleef er heel wat kruit over, Dit begroeven de soldaten onder plaggen in de wei.

Deze plaggen konden we snel vinden, vulden kartonnen hulzen met kruit en begaven ons naar het Tichelbosje, daar hebben we het laten ontploffen. Er ontstond een harde knal en een steekvlam nog hoger dan de bomen. Al gauw kwamen de Amerikanen kijken wat er aan de hand was.

Wij hadden ons weer verstoep in een van de tuinen van de Witte Kolonie.

Rapport over Houding, Kennis en

Eerste Jaar									
Periode	Jaar	1. Houding	2. Houding	3. Houding	4. Houding	5. Houding	6. Houding	7. Houding	8. Houding
Januari	1946	1	2	3	4	5	6	7	8
Februari	1946	1	2	3	4	5	6	7	8
Maart	1946	1	2	3	4	5	6	7	8
April	1946	1	2	3	4	5	6	7	8

VERTENWAARDIGING

1. Zeer slecht
2. Slecht
3. Vrij slecht
4. Zeer zwak
5. Zwak
6. Voldoende
7. Niet voldoende
8. Goed
9. Zeer goed
10. Uitzonderlijk

In houding en gedrag worden beoordeeld:
Gedrag in het bedrijf, houding ten opzichte van de leiding, werkhouding

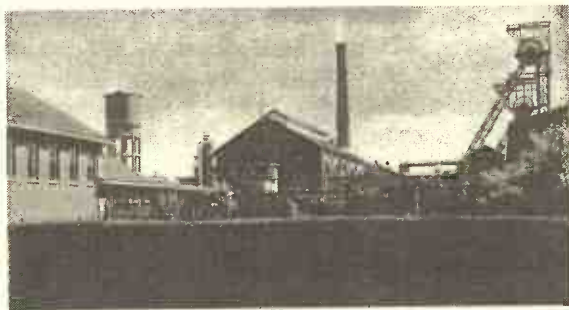
Met 14 jaar ben ik als leerjongen op de Oranje Nassaumijn 1 begonnen met werken. Vier uur werken op de zeverij, stenen rapen tussen de kolen. Je zag nog geen 3 meter ver, zo'n stof. De kolenwagens lieten

hun vracht vallen van 10 meter hoogte in een bak. Vandaar kwam het op een transportband waar ik stenen tussenuit moest rapen.

Al gauw raakten je handen oververmoeid, afwisselend ging

je met de linker en dan met de rechterhand werken, maar als de opzichter dit zag kreeg je een trap onder je kont.

*Na vier uur werken moest je stoppen en gaan was-
sen. Daarna lie-
pen we naar een
huis in Beersdal.
Daar kregen we
les van Meester
Zoerland, meestal
wat rekenen of we
gingen sporten.*

In 1946 ben ik bij

de OVS begonnen op de Oranje Nassau 2.

Ik was erg handig in het maken van speelgoed. De Oranje Nassaumijnen deden dit verzamelen en tentoonstellen om kinderen met hun ouders warm te maken voor de OVS.

In die tijd maakte ik heel wat werkstukken. Wanneer ik weer iets af had, bracht ik dit op de fiets naar de ONI en mocht ik daarnaar naar huis gaan.

Je kunt je voorstellen dat mijn productie hoog was.

Met 17 jaar ben ik sleper geworden. Sleper is de laagste rang op de mijn. Het werk bestond uit het bevoorraden van de houters zoals hout en ander materiaal of gereedschap. Daarna ben ik bankwerker geworden in de machinekamer.

Eerste bankwerker kon ik niet worden daar ik geen bankwerkerdiploma had. Ik heb me toen zelf boeken aangeschaft en het

VVA diploma gehaald na een flinke zelfstudie.

In 1954 was ik "Gazel in constructie bankwerken". Daarna kreeg ik pas echt zin om te gaan studeren, ik ben toen naar de mijnschool gegaan om opzichter te worden. Als kwajongen van Leenhof, die nergens voor deugde heb ik hier zeer goede cijfers behaald.

Bouwkundige tekeningen ontwerpen ging mij goed af. Voorschriften en wetten leren niet, evenals namen of gezichten onthouden, dat is een ramp,

Na de mijnsluiting ben ik weer 2½ jaar gaan studeren als bouwkundig opzichter Ik heb bruggen gebouwd over de Zuid Willemsvaart en over de Roer in Duitsland.

Met 14 jaar ben ik gaan voetballen bij Kolonia. 16 jaar heb ik op het eerste gespeeld.

Voetballen deed ik voor mijn lol. Anderen waren veel fanatieker, ook al hadden we verloren, uitgaan ging ik avonds dan toch met plezier.

Gerrit de Haan verdedigde als linksback in de jaren zestig met veel verve de Kolonia kleuren. "De Witte" was spijkerhard, nonchalant en altijd in voor een geintje. Met zijn typische voetbalhumor haalde hij bij de trainer vaak het bloed onder de nagels vandaan. Alleen met voetbalschoenen, een sjaal en hoed paradeerde Gerrit vaker dan als een paradijsvogel door het kleedlokaal. Als de trainer dan binnenkwam maakte "De Witte" een handstand en vroeg daarna met twinkelende ogen: "Kunt U dat ook?"

Ook vroeg hij eens aan de trainer, toe ze zich allen gedoucht hadden, of hij een pepermuntje wilde hebben. De trainer zei enthousiast ja. Gerrit greep zijn kruis en zei, pak maar een van de rol.

Dé trainer vond dit niet leuk en werd boos. Gerrit vroeg of hij boos was, waarop de trainer zei dat het wel meeviel. Hierop zei Gerrit, pak er dan maar nog een van de rol.

Ik kan me nog herinneren bij een wedstrijd tegen Waubach, dat we een penalty tegen kregen.

Sjaak Genders stond in de goal, fraai houdt hij de bal tegen, ik krijg de bal en probeer deze weg te werken met mijn linker voet. Tot grote ramp schiet ik de bal in de driehoek. Eigen goal.

Sjaak slaat zijn handen voor het gezicht en roept: "Wat doe je nu Gerrit" waarop ik antwoord dat een penalty altijd moet zitten. 2 weken is hij boos op me geweest, hij dacht dat ik de bal extra in het doel had geschooten. Het was een mooie tijd bij Kolonia, zeker toen we kampioen werden in 1962. We waren een grote familie.

Gerrit heeft een bewogen jeugd en werkzaam leven achter de rug. Nu is hij zijn huis. Boeiend zijn de verhalen die hij vertelt. Verder geniet hij nu samen met zijn vrouw Stien van hun kleinkinderen. In een van hen ziet hij zichzelf toen hij nog jong was.

Staan: Joep Spoel (leider), Sjen Deeder (verzorger), Nol Bemelmans, Will Lindelauf, Henk Bos, Hub Arets, Piet Cremers, Arnold Bemelmans, Andre Deeder (voorzitter).

Zittend: Jan Haan, Sjef Cremers, Sjaak Genders (keeper), Gerrit de Haan, Gerrit Vennendaal

**Donderdag 14 december D'r Geboare Verteller:
't hoessaote in de joare viefdig**

Opkomst en neergang van de tabak

(uit de natuurgids 2005, bewerkt door Harrie Mulders)

Tegenwoordig staat de tabaksindustrie en de rokers onder grote druk, roken wordt hoe langer hoe meer verboden.

Tabak, een plant die enkele honderden jaren hogelijk gewaardeerd werd maar nu in zijn toepassingen helemaal in het verdomhoekje zit. Als medicinale plant binnengehaald, beleefde hij echter zijn hoogtepunt als rokertje, niet in het minst door de verslavende werking van de nicotine die hij bevat. Mijn eerste kennismaking was met een van zijn vervangers, in de pijp van mijn vader, de gedroogde heggensbladeren. Het was géén prettige! Later werd ik verslaafd aan een van zijn producten, de sigaar, maar dan alleen als sfeermaker. Tweeslachtig is het feit dat men het roken overal wil verbieden maar wel de hoge accijns op de tabakswaaren wil innen. Bovendien geeft de Europese Unie de tabaksindustrie een behoorlijke subsidie!!

Een stukje geschiedenis. Het woord tabak is afkomstig van "tabaco", de naam die oorspronkelijk bewoners van Amerika, de indianen, aan de plant gaven, al voor de komst van de Spanjaarden. Ze verbouwden de plant diep verscholen in het bos. De vredespijp die ze rookten, in onze indianenverhalen, zal er ook wel gestopt zijn. De beruchte Portugese veroveraar Cortez stuurde in 1519 tabakszaad en plantjes naar Europa. De Franse ambassadeur in Lissabon, Jean Nicot, ontdekte de medicinale eigenschappen van de plant. Hij zou bloedstelpend werken en hoofdpijn verlichten. De plant werd hiervoor gedroogd en tot poeder vermalen. Later ging men hem als genotsmiddel gebruiken waarbij de nicotine in de plant (genoemd naar Jean Nicot) werkte als drug en verslavend middel. Vanuit Portugal verspreidde de plant zich over heel Europa. In de wereld wordt momenteel nog 5 miljoen ton tabak geoogst. Onmetelijke fortuinen gaan dagelijks in rook op.

Teelt en bewerking. De teelt in Europa heeft zijn bloei gekend in de zeventiende en achttiende eeuw. Hij werd eind acttiende eeuw verdrongen door de aardappelteelt. De kwaliteit was alleen geschikt om er snuif- en pruimtabak van te maken. Hij kon niet concurreren met de tabak uit de tropen. In voormalig Nederlands-Indië werd hij gekweekt op grote plantages. Nederlandse planters leidden zo'n plantage waar het werk werd gedaan door goedkope inlandse krachten. Een plant heeft wel 300.000 zaden. Ze zijn zeer fijn en lang kiemkrachtig omdat ze ongeveer 40% olie bevatten. De plant kan niet tegen vorst dus kan pas na de

ijsheiligen buiten uitgeplant worden. Als de bladeren gele vlekken vertonen kunnen ze geplukt worden. Ze worden dan aaneengeregen en op een regenrijke plaats gedroogd. Vroeger gebeurde dit in zgn. droogschuren waarvan de wanden een open lattenstructuur hadden zodat de wind er goed doorheen kon blazen. Na het drogen moeten de bladeren gefermenteerd worden. Dit is het laten broeien of gisten van de tot stapel gebundelde bladeren. Hierna worden ze gesaust. Meestel werd de sausoplossing geheim gehouden. Als laatste bewerking volgt het kerven of fijnsnijden. Grof voor pijptabak en fijn voor de shag. Om sigaren te maken was de Europese tabak alleen geschikt als vulling. Het grotere dekblad moest uit het buitenland komen, daar het onze hiervoor te klein was. Voor snuiftabak werd het gedroogde blad tot poeder vermalen en al of niet met andere stoffen vermengd. Pruimtabak werd op smaak gebracht door er laurierdrop en bergkruiden aan toe te voegen.

Gebruik. Gerookt in de pijp, als sigaar of sigaret en gesnoven en gepruimd, had de tabak velerlei toepassingen. In de imkerpijp werd hij gebruikt om het bijenvolk te kalmeren en een aftreksel ervan werd samen met zeepsop en een scheut spiritus toegepast om luis en ander ongedierte te verdelgen. Snuiftabak had men in witte en bruine uitvoering en was erg geliefd bij zeelieden en mijnwerkers. Ondergronds mocht vanwege het ontplofingsgevaar van het mijngas niet gerookt worden, maar via snuiven kwam men toch aan zijn trekken. Nooit zal ik mijn eerste ondergronds aangeboden snuifje vergeten. De hele verdere dienst heb ik lopen kuchen en niezen. Pruimtabak had je in de vorm van gesausde smeeltjes en zwarte veters. Mijn vader pruimde zijn hele leven. Wat had hij er een plezier in als hij ons kinderen een uitgekauwde pruim als snoepje in de hand kon drukken. Verbaasd heeft het mij altijd dat hij met een pruim achter zijn wang toch gewoon kon eten zonder hem eruit te doen. Sommige mannen kregen van steeds een pruim op dezelfde plaats een hangwang. In voormalig Nederlands-Indië, zo leerden we vroeger op school, kende men het zgn. sirih pruimen. Sirih is Maleis voor een slingerplant waarvan men de bladeren met fijne kalk bestreek, er een stukje gambir en pinangnoot bij deed, alles oprolde en erop kauwde. Het werd voornamelijk door de vrouwen gedaan. Bij ons thuis was binnenshuis het uitspugen van het pruimtabaksap taboe. Vroeger kende men hiervoor speciale potten, de kwispedoors. Kunstig moet het geweest zijn om zo'n straal tabakssap hierin van afstand te laten belanden. In het kerkje van Hoorn, op Terschelling, stonden houten bakjes gevuld met zeezand voor dit doel. De koster moest ze legen en

van nieuw zand voorzien. Voorwaar geen prettige bezigheid. Het pruimen was goed tegen stof en het hongergevoel werd er door onderdrukt. Zeelieden zouden erdoor geen scheurbuik krijgen. Sigaren rookte men in allerlei soorten. Groot en klein, dik en dun. Zelf heb ik er veel de lucht in "gepaafd". Pastoors waren veelal verwoede sigarenrokers. Zij bewaarden de as om daarmee op aswoensdag hun gelovigen van een askruisje te voorzien. Thuis hing een pijpenrekje aan de muur met een aantal soorten pijpen erin. Nooit zag ik echter mijn vader de pijp roken. Wij als kinderen gebruikten ze om er zeepbellen mee te blazen toen we nog geen witte pijpjes hiervoor hadden. Wat ik wel interessant vond was het zelf draaien van sigaretten. Het kon met de hand gedaan worden maar nog mooier ging het met een speciaal doosje. In het deksel zat een gleuf met gummie matje. De gleuf werd met tabak gevuld, een vloeitje erachter gestoken, nat gelikt, waarna het deksel werd dichtgeklapt. Een mooie sigaret rolde naar buiten. In veel plaatsen kende men sigarenrokersclubs. De leden kwamen bijeen in een aparte ruimte om volgens een speciale etiquette hun sigaar te roken. Ook kende men pijp- en sigarenrookwedstrijden. De kunst was om met een gestopte pijp of sigaar zo lang mogelijk brandende te houden of er zoveel mogelijk kringetjes mee de lucht in te blazen.

Accessoires. De eerste pijpen waren gemaakt van aardewerk. Men kende de meerschuijmen pijpen of doorrokers maar ook de Goudse pijp met zijn breekbare steel. Om deze toch heelhuids te vervoeren had men een pijphouder waarin hij gestopt werd. Stak men een doorrookpijpje aan dan verscheen op de pijpenkop een of andere afbeelding. De aardewerk pijp werd in een mal gemaakt. Om het gaatje in de steel te krijgen werd er een grasspriet ingelegd die er later uitgetrokken werd. Het gebruikte gras kreeg hierdoor de toepasselijke naam "pijpenstrootje". Nu nog bekend van onze heidevelden. Later werd de pijp van speciaal hout gemaakt. Wortelnoten en bruyère pijpen waren de duurste. Bruyère verkreeg men uit de wortels van de grotere heidestruik die rond de Middellandse Zee groeide. Zelf heb ik lange tijd vooral 's winters een pijp gerookt. Afschuwelijk vond ik het inroken. Hiertoe werd een nieuwe pijp van binnen met stroop of slaolie ingesmeerd. Je moest hem hierna in fasen tot de bodem leegroken om een goede pijp te krijgen. Pijpenfabriekjes kenden we in Nederland ook. In Weert is de oven met schoorsteen van zo'n voormalig fabriekje tot monument verheven. Tot onlangs draaide in Roermond nog de Koninklijke Pijpenfabriek Gubbels. Een laatste herinnering aan de pijp is het pijpenrekje met zijn

spreuken erop. Bij ons thuis stond erop: "Het is een tevreden man die het pijpje roken kan". Een waar gezegde daar een pijp op je gemak gerookt moet worden. Voor sigaren en sigaretten kende men pijpjes met of zonder filter, de opbergkokers en voor sommige sigaren de knippers. Met deze laatste knipte of liever schoof men een stukje van de punt af om hem te laten trekken. Had je geen knipper bij de hand dan kon je het puntje er ook afbijten. Voor gewone tabak, snuif-en pruimtabak had men een scala aan opbergdoosjes. Prachtige exemplaren waren erbij van zilver en ivoor. Thuis borg men de tabak op in een houten op porseleinen tabakspot. Bij ons thuis stond een vierkante porseleinen pot op de schoorsteenmantel. Een wit lammetje fungeerde als afneemknop. Ik heb er nooit tabak in gezien. Hij was gevuld met allerlei klein spul van kroonsteentjes tot bidprentjes toe. Nog enkele hulpmiddelen bij het roken waren asbakken en natuurlijk middelen om de zaak te bevuren. Lang geleden gebeurde dit met de tondeldoos plus vuurslag, maar later werden het lucifers en aanstekers.

Fabrikaten, handel, accijns en subsidies. De bekendste en duurste sigaren waren de Havanna's uit Cuba. Fidel Castro maakte er doorlopend reclame voor door ze zelf te roken. Enkele van onze merken waren: La Paz, Balmoral, Willem II en Velasques. Een nog draaiend sigarenfabriekje met eigen merk "De Olifant" ligt in Kampen, de bakermat van de vroegere sigarenindustrie. De beste sigaren zitten verpakt in cederhouten kistjes die de sigaar een extra aroma geven. De mindere soorten in kartonnen of blikken doosjes. Over sigaretten is niet veel te vertellen. Er zijn filtersigaretten om enigszins de schadelijke nicotine tegen te houden, maar als ik sigarettenrook ruik, ruik ik heel indringend hierin de "loemelen" waarvan het vloeitje o.a. is gemaakt. Daarom heb ik mijn leven lang nog nooit een sigaret gerookt. Tabaksartikelen werden vroeger verkocht in kleine winkeltjes. Je herkende ze al van verre aan de reclameborden van de verschillende merken. In de winkel stond meestal een klein kacheltje om te zorgen voor de juiste luchtvochtigheid. Op tabakswaren wordt een flinke belasting of accijns geheven. Om dit aan te geven zitten banderollen op pakjes en dozen. Om de sigaren zitten prachtige bandjes die we als kinderen spaarden, onder elkaar ruilden en in een schrift plakten. Veel geld wordt uitgegeven om sigarettenmerken te sponsoren. Bekend is b.v. Marlboro dat de formule I racesport stimuleert. Tegenwoordig is het verplicht om antireclame op het product aan te geven dat het de gezondheid kan schaden. Van overheidswege wordt er in Europa op de

tabaksverbouw de hoogste subsidie van alle landbouwproducten gegeven. Erg tegenstrijdig maar bedoeld om arme boertjes niet brodeloos te maken. België maakt ten onrechte gebruik van deze subsidie om nog enkele "plantages" in leven te houden.

De oorlogs- en bevrijdingstijd. In de oorlog ging de tabak al snel op de bon. Vanaf 18 jaar kreeg je een bonkaart. Niet rokers ruilden hun bonnen tegen andere producten. Sommige verwoede rokers gingen in tuintjes hun eigen tabak telen. Het fermenteren was hierbij een opgave. Het werd wel gedaan door de pakken bladeren onder een hoop vers gemaaid gras te leggen of zelfs in de mesthoop te stoppen. Voor de geur werd er ook wel Lievevrouwbedstro aan toegevoegd. Spaarzaam kon je op de bon nog sigaretten kopen, al waren de merken als Consi en Fifty-Fifty niet om over naar huis te schrijven. Verslaafde rokers, die helemaal niet aan hun rantsoen konden komen, raapten elke sjoemel (peuk) op die ze op straat vonden. Ze draaiden van deze "bukshag" nieuwe sigaretten of rookten hem op in de pijp. Niet erg smakelijk! Net voor de oorlog waren de vloeitjes in. Er ontstond hierin een levendige smokkel. In kleine cafeetjes langs de grens werden ze verhandeld. Had je geen geld dan waren ze ook te ruilen tegen b.v. eieren. Merken vloeitjes waren Rizla+ en Mascotte, ook nu nog bekend. Met de komst van onze bevrijders, de Amerikanen, kwamen ook nieuwe sigarettenmerken mee. Het waren b.v. Old Mac, Camel, Cabellero, Lucky Strike en Chesterfield. Een nieuwigheid waren de aanstrijkclucifers. Je kon ze onder je schoenzool aansteken. Sigaren roken konden ze niet. Ze rookten ze half op en de rest werd opgekauwd. Wat het kauwen betreft, ze brachten ook de kauwgom mee, een geduchte concurrent voor de pruimtabak en volgens zeggen goed om witte tanden van te krijgen.

Ziekteveroorzaker. Bij kettingrokers kennen we het beruchte rokershoestje. Erger is dat door wetenschappelijk onderzoek is bewezen dat men er ook longkanker en een hartinfarct van kan krijgen. Erg ver gaat men in de mening dat ook meerokers in dezelfde ruimten waar gerookt wordt dit ook zouden krijgen. Van overheidswege heeft men zelfs een rookverbod ingesteld voor openbare gebouwen, treinen, bussen enz. Zelfs de reclame wordt gecensureerd en zoals reeds vermeld moet op pakjes rookwaren staan dat roken schadelijk is voor de gezondheid.

Legendes. Vroeger schonken bruiden hun kersverse echtgenoot een aardewerken bruidspijp op hun trouwdag. Deze werd zeer voorzichtig behandeld en meestal in een glazen kastje opgeborgen. Het verhaal ging immers dat als de pijp zou breken, ook het huwelijk zou stuk gaan.

De neergang. Zoals ik in mijn openingsstukje al zei kent de tabak en zijn toepassingen een sterk dalende lijn. Verschillende oorzaken liggen hieraan ten grondslag. Van roken kun je longkanker en andere griezelige ziekten krijgen. Pruimen is vies en er wordt erg op neer gekeken. En zelfs is menig huisvrouw niet blij met rokers in huis. Haar gordijnen worden er geel van en je kleren gaan ernaar ruiken. Ondanks alles zit er in het roken van sigaren weer een lichte opgang.

Spreekwoorden. Ergens tabak van hebben (ergens niets meer mee te maken willen hebben).

Dat is andere tabak (Dat is veel beter). Dat is geen pijp tabak waard (Dat is niets waard). Hij heeft zijn laatste pijp geroookt (Hij is gestorven). Hij heeft de pijp aan Maarten gegeven (is gestorven). Het regent pijpenstelen (het regent zeer hard).

**Kerstmarkt op zondag 17 december
van 13.00 tot 17.00 uur
i.s.m. de basisschool en stichting
Vrije Uren**

Publikaties en verkoop van boeken e.d. Heemkundevereniging Landgraaf (OCGL)

Cursief en vet gedrukt is gewijzigd t.o.v. vorige versie		versie 13-11-06		Prijs	
Titel:		Jaargang / Auteur		leden	niet leden
JAARBOEKEN OCGL					
o.a. Geschiedenis van onze grensregio.		1985		uitverkocht	
o.a. 3/4 eeuw mijnbouw Laura en vereniging		1986		uitverkocht	
o.a. 150 jaar Nieuwenhagen / Pastoor Simonis		1987		uitverkocht	
o.a. Dialectstudie		1988		4,00	4,00
o.a. Préhistorie Rimburch / Ontstaan parochie Nieuwenhagen		1989		uitverkocht	
o.a. Pottenbakkersoven Groenstraat / Acht eeuwen grensgeschiedenis.		1990		uitverkocht	
o.a. Genealogie Jongen		1991		4,00	4,00
o.a. Annalen van pastoor Schatten 1910-1935		1992		4,00	4,00
De bevrijding van Landgraaf		1993/1994		uitverkocht	
Landgraaf in de jaren 1940-1945		1995		uitverkocht	
o.a. De familiegeschiedenis Rongen		1996		4,00	4,00
De mijnen in Landgraaf		1997/1998		uitverkocht	
Herinneringen aan de 20e eeuw.		1999/2000		uitverkocht	
Kerken en Gelovigen in Landgraaf		2001		10,00	12,50
Van Romeinse weg tot "d'r Sint Joep va Woabich".		2002		uitverkocht	
o.a. Burgemeesters van Landgraaf		2003		10,00	12,50
o.a. Schutterijen Landgraaf - ON2 - Verwantschappen met E.hoven		2004		10,00	12,50
o.a. Bokkerijders in Landgraaf - de Romeinse weg door Landgraaf		2005		12,50	15,00
o.a. 25jr OCGL - Warme bakkers - Bokkerijders - Hereweg 1930/45		2006		12,50	15,00
SERIE "KEN LANDGRAAF"					
DEEL 1: Kruisen en kapellen				uitverkocht	
DEEL 2: 16 Wandelingen				2,00	2,00
DEEL 3: Straatnamenboek Van Aalbersestraat tot Zwartebergweg				2,00	2,00
DEEL 4: Parochie het Eikske 50 jaar				uitverkocht	
DEEL 5: De Voort. Logboek van een wijk in Nieuwenhagen.				uitverkocht	
DEEL 6: Fotoboek Woa is der Sjeet gebleive				uitverkocht	
DEEL 7: Fotoboek Woabich - Grunsjtroat				10,00	12,50
DEEL 8: Fotoboek Van d'r Herrewég noa Nuijenhage				uitverkocht	
DEEL 9: Fotoboek Alles um der Sjeet				12,50	15,00
DEEL 10: Fotoboek Rimburch, Lauradorp en d'r Busj				12,50	15,00
LANDKAARTEN (kopiën)					
Eygelschoven 1891 (113 x 92 cm)				2,00	2,00
Schaesberg 1903 (98 x 61 cm)				2,00	2,00
Toponymische kaart Thorns Ubach vóór 1525 (84 x 59 cm)				2,00	2,00
Voormalige gemeenten Landgraaf 1805/1807 (A3)		1991 / M. Quaedflieg		1,00	1,00
PUBLIKATIES VAN DERDEN en DIVERSEN					
En d'r Boer hee boeret wieër (genealogie fam. Baur)		2002 / M. Quaedflieg		22,50	22,50
Middeleeuwse Pottenbakkersovens in Landgraaf		2001 / W. Beckers		uitverkocht	
Schaesberg en zijn kerk. 300 jaar Petrus & Paulus parochie		2000 / E. Ramakers		10,00	10,00
Oud Schaesberg (tekeningen)		Jozef Franck		10,00	10,00
Haengenaemd		1987 / H.P.M. Haen		3,00	3,00
Limburgse gedichten		OCGL, sectie Dialect		0,50	0,50
Foto's staties Ad de Haas compleet 14 foto's				3,00	3,00
Foto's staties Ad de Haas losse foto				0,50	0,50
De oudstrijders en hun kapel (Rimburch 1940-1945)				3,50	5,00
BESTANDEN OP CD-rom / DISKETTE *					
Div. DTB / BST bestanden in PDF-formaat: Eijgelschoven, Frelenberg, Marienberg, Schaesberg, Ubach, N.hagen, UoW, Rimburch.		2003 Werkgroep Waubach		10,00	20,00
Complete inventaris OCGL		Laatste versie		1,50	1,50
Volkstelling gemeenten Landgraaf 1796 in PDF-formaat *		OCGL		3,00	3,00